

เอกสารรายงานการติดตามและประเมินผลการมีส่วนร่วมของ
องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว
”หมู่บ้านจุงอางแห่งประเทศไทย”

บ้านโคกสง่า ตำบลทรายมูล อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ประจำปี ๒๕๕๗

ฝ่ายตรวจติดตามและประเมินผลแผนงาน/โครงการ

กองแผนและงบประมาณ

องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น

โทร. ๐๔๓-๒๓๙๒๒๔ www.kkpao.go.th

องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น มีภารกิจตามประกาศคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เรื่อง กำหนดอำนาจหน้าที่ในการจัดระบบบริการสาธารณะ ของ องค์การบริหารส่วนจังหวัด (๔) การส่งเสริมจารีต ประเพณี วัฒนธรรม การท่องเที่ยว การส่งเสริมการลงทุน และ พาณิชยกรรมของจังหวัด องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ได้จัดทำโครงการ การมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นในการ ส่งเสริมการท่องเที่ยว หมู่บ้านງອງางแห่งประเทศไทย บ้านโคกสง่า ตำบลทรายมูล อำเภอโนนน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ต้องการทราบการมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น สภาพการท่องเที่ยว และแนวทางการพัฒนาฯ เป็นการ ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวหมู่บ้านງອງางให้เป็นที่รู้จัก เพิ่มการกระจายรายได้ให้แก่ประชาชน รวมทั้งสร้างจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติ รักษาภูมิปัญญาของท้องถิ่น ในการนี้จึงได้มีการตรวจติดตามและประเมินผลโครงการ พร้อมทั้งแสดงข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่าง ๆ เพื่อนำผลที่ได้จากการติดตามและประเมินผลมาปรับปรุงการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ให้มีประสิทธิภาพประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น และเกิดประโยชน์สูงสุดโดยรวม

ฝ่ายตรวจติดตามและประเมินผลแผนงานโครงการ กองแผนและงบประมาณ ได้ทำการติดตามและประเมินผลโครงการดังกล่าวเสร็จเรียบร้อยแล้ว ซึ่งได้นำเสนอผลการติดตามและประเมินผลโครงการต่อผู้บริหารและเผยแพร่ให้ผู้สนใจได้รับทราบ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าเอกสารการติดตามและประเมินผลเล่มนี้ จะเป็นประโยชน์สำหรับผู้สนใจ ส่วนราชการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานครั้งต่อไป

ฝ่ายตรวจติดตามและประเมินผลแผนงานโครงการ

กองแผนและงบประมาณ

องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น

กันยายน ๒๕๕๗

				หน้า
คำนำ				ก
สารบัญ				ข
บทที่				
๑	บทนำ			๑
	หลักการและเหตุผล			๑
	วัตถุประสงค์ของการติดตามและประเมินผล			๒
	ขอบเขตการติดตามและประเมินผล			๒
	ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ			๓
	นิยามศัพท์เฉพาะ			๓
๒	เอกสารที่เกี่ยวข้อง			๕
	แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม			๕
	แนวคิดเกี่ยวกับองค์การบริหารส่วนจังหวัด			๗
	แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว			๑๑
	แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	๑๖		
	บริบทของหมู่บ้านสูงอง บ้านโคกสง่า ตำบลทรายมูล อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น			๑๘
	เอกสารที่เกี่ยวข้อง	๒๗		
	กรอบแนวคิดในการติดตามและประเมินผล		๓๑	
๓	วิธีการติดตามและประเมินผล			๓๒
	กลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูล	๓๒		
	การเลือกพื้นที่และเลือกผู้ให้ข้อมูล	๓๓		
	การสร้างเครื่อง	๓๓		
	การเก็บรวบรวมข้อมูล	๓๓		
	ระยะเวลาในการเก็บข้อมูล	๓๔		
	การตรวจสอบข้อมูล	๓๔		
	การวิเคราะห์ข้อมูล	๓๔		

๔	ผลการติดตามและประเมินผล	๓๕
	การมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว	
	ในจังหวัดขอนแก่น “หมู่บ้านทุ่งจาง” บ้านโคกสง่า ตำบลทรายมูล อำเภอน้ำพอง	
	จังหวัดขอนแก่น ๓๕	
	สภาพการท่องเที่ยวของ“หมู่บ้านทุ่งจาง” บ้านโคกสง่า ตำบลทรายมูล อำเภอน้ำพอง	
	จังหวัดขอนแก่น ๓๙	
	แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น	
	ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น “หมู่บ้านทุ่งจาง” บ้านโคกสง่า	
	ตำบลทรายมูล อำเภอน้ำพอง ๔๑	
๕	สรุป ผลการติดตาม	๔๓
	วัตถุประสงค์ของการติดตามและประเมินผล ๔๓	
	สรุปการติดตามและประเมินผล ๔๓	
	อภิปรายผล ๔๖	
	ข้อเสนอแนะ ๔๘	
	บรรณานุกรม ๕๐	
	ภาคผนวก	

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญ

การพัฒนาประเทศให้มีความมั่นคง ทั้งด้านเศรษฐกิจสังคมนั้น ต้องพัฒนาในหลาย ๆ ด้านและมีการพัฒนาแบบบูรณาการร่วมกัน ซึ่งการท่องเที่ยวจัดว่าเป็นอุตสาหกรรมที่ทำรายได้ให้กับประเทศไทยอย่างมหาศาลเพราะการท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อระบบเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองการปกครอง เนื่องจากการที่มนุษย์มีความปรารถนาในการเดินทางไปยังที่ต่าง ๆ และต้องการได้รับความเพลิดเพลิน สะดวกสบายและปลอดภัย ทำให้เกิดธุรกิจที่หลากหลายเพื่อรองรับกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับการท่องเที่ยว เช่น การคมนาคม-ขนส่ง ร้านอาหาร-ภัตตาคาร บริษัทนำเที่ยว ธุรกิจให้เช่า-รับจ้าง ธุรกิจที่พักโรงแรม และธุรกิจจำหน่ายสินค้า-ของที่ระลึก เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ล้วนก่อให้เกิดการลงทุน ก่อให้เกิดรายได้ การสร้างสรรค์อาชีพ การจ้างงาน การขยายตัวทางธุรกิจ การกระตุ้นให้เกิดการผลิต และก่อให้เกิดอุตสาหกรรมที่ไม่มีขีดจำกัด เป็นการกระจายรายได้ให้กับบุคคลหลายกลุ่ม หลายพื้นที่ที่มีทรัพยากรทางการท่องเที่ยว รวมทั้งเป็นการกระตุ้นให้เกิดการผลิตสินค้าและบริการ เป็นการลดปัญหาการว่างงาน ลดช่องว่างของสังคม เสริมสร้างมาตรฐานสวัสดิการสังคม เสริมสร้างสุขภาพกายและสุขภาพจิต ส่งเสริมการอนุรักษ์วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของท้องถิ่น สร้างความรู้สึกรักและภาคภูมิใจในท้องถิ่น สร้างความรู้สึกรักและหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติ ทำให้รู้จักบำรุงรักษาและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมท้องถิ่น พร้อมกันนี้การท่องเที่ยวยังก่อให้เกิดการพัฒนาองค์ความรู้ในแขนงต่าง ๆ อีกมากมาย กล่าวได้ว่าการท่องเที่ยวเป็นการนำเอาทรัพยากรของประเทศมาใช้อย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด การเติบโตของธุรกิจท่องเที่ยวเกิดจากประชากรที่มีการศึกษาและมีรายได้เพิ่มขึ้น มีความต้องการคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยการออกไปพักผ่อนสัมผัสธรรมชาติ ซึ่งการเดินทางท่องเที่ยวถือเป็นกิจกรรมนันทนาการประเภทหนึ่งที่สามารถตอบสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ สร้างความสุนทรีย์ภาพและจินตนาการที่มีผลการดำรงชีวิต ขณะเดียวกันด้วยความหลากหลายของสถานที่ท่องเที่ยวในประเทศไทย ก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งซึ่งเอื้อประโยชน์ต่อการตัดสินใจเลือกเดินทางท่องเที่ยวได้สะดวกขึ้น

จังหวัดขอนแก่น เป็นจังหวัดหนึ่งที่ตั้งอยู่บริเวณตอนกลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทำให้จังหวัดขอนแก่นเป็นเมืองศูนย์กลางการคมนาคมขนส่งในภูมิภาคและประตูสู่อินโดจีนนอกจากนี้แล้วขอนแก่นยังเป็นเมืองศูนย์กลางการพัฒนาของภาคตะวันออกเฉียงเหนือในหลาย ๆ ด้าน อาทิ ด้านการศึกษา การสาธารณสุข การบริการ การเงินการธนาคาร และการประชุมสัมมนา ฯลฯ สถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญได้แก่ พระธาตุขามแก่น พระมหาธาตุแก่นนครวัดหนองแวงพระอารามหลวง(พระธาตุ ๙ ชั้น) วัดป่าแสงอรุณ(สิมอีสาน) พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติขอนแก่น บึงแก่นนครและโฮงมูนมังเมืองขอนแก่น ศาลเจ้าพ่อเทพารักษ์ หมู่บ้านจุงอาจ หมู่บ้านเต่า /โฮมสเตย์ ผ้าไหมมัดหมี่ชนบท เชื้อนอุบลรัตน์ อุทยานภูเก้าภูพานคำ บางแสน ๒ ปราสาทเขื่อนน้อย ภูประภาชัย บ้านนาค่าน้อย อุทยานแห่งชาติภูผาม่าน ถ้ำภูตาหลอ ถ้ำค้างคาวภูผาม่าน เมืองโบราณบ้านโนนเมือง พิพิธภัณฑ์ไดโนเสาร์ภูเวียง อุทยานแห่งชาติภูเวียง พัทธยา ๒ ศาลาไหมไทย หรืออาคารเฉลิมพระเกียรติ ๖๐ หอเกียรติยศรัฐบุรุษพลเอก เปรมติณสูลานนท์ หมู่บ้านผ้าไหมชนบท (คู่มือท่องเที่ยวขอนแก่น : ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการจังหวัดขอนแก่น, ม.ป.ป.)

องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ซึ่งเป็นองค์กรของรัฐบาล มีหน้าที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว ตามพระราชกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๑๗ ข้อ ๑๔ การส่งเสริมการท่องเที่ยวและการประกาศคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ข้อ ๒(๔) การส่งเสริม จารีตประเพณี วัฒนธรรมการท่องเที่ยว การส่งเสริมการลงทุน และพาณิชยกรรมของจังหวัด องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ในฐานะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นองค์กรขนาดใหญ่ที่มีศักยภาพด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารจัดการ และมีอำนาจหน้าที่ ตามที่กฎหมายกำหนด ได้ตระหนักถึงความสำคัญและประโยชน์ของการท่องเที่ยว ได้ให้การส่งเสริมและ สนับสนุนการท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดขอนแก่นหลายแห่ง หนึ่งในจำนวนนั้น คือ หมู่บ้านจุงอาจแห่งประเทศไทย จังหวัดขอนแก่น บ้านโคกสง่า ตำบลทรายมูล อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

สำหรับ “หมู่บ้านจุงอาจแห่งประเทศไทย” บ้านโคกสง่า ตำบลทรายมูล อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น เป็นสถานที่ท่องเที่ยวแห่งหนึ่งที่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศมีความสนใจได้มาเยี่ยมชม หมู่บ้านจุงอาจ ซึ่งเป็นแสดงโชว์ที่แปลก คนชมมวยกับงู มีการเลี้ยงงูเกือบทุกหลังคาเรือน และขาย สมุนไพร สถานที่ท่องเที่ยวแห่งนี้อยู่ในเขตการดูแลขององค์การบริหารส่วนตำบลทรายมูล อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ต่อมาองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ได้มีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวหมู่บ้านจุงอาจ บ้านโคกสง่าหลายประการ จนเป็นที่รู้จักแพร่หลายของนักท่องเที่ยว ด้วยเหตุนี้ องค์การบริหารส่วน จังหวัดขอนแก่น จึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นในการ ส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น ติดตามและประเมินผล “หมู่บ้านจุงอาจแห่งประเทศไทย” บ้านโคกสง่า ตำบลทรายมูล อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญของการติดตามและ ประเมินผล ดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ของการติดตามและประเมินผล

๑. เพื่อต้องการทราบการมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวหมู่บ้านจุงอาจแห่งประเทศไทย บ้านโคกสง่า ตำบลทรายมูล อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น
๒. เพื่อต้องการทราบสภาพการท่องเที่ยวหมู่บ้านจุงอาจแห่งประเทศไทยจังหวัดขอนแก่น
๓. เพื่อต้องการทราบแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น

ขอบเขตของการติดตามฯ

ในการติดตามและประเมินผลครั้งนี้ได้ดำเนินการติดตามฯ จากกลุ่มเป้าหมายในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น และองค์การบริหารส่วนตำบลทรายมูล อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ดังนี้

๑. กลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วย ข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ข้าราชการองค์การบริหารส่วนตำบลทรายมูล ผู้ใหญ่บ้าน ปราชญ์ชาวบ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน มัคคุเทศก์ท้องถิ่น ชาวบ้าน ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว

ผู้ให้ข้อมูล จำนวน ๘๐ คน ประกอบด้วย

- ๑.๑ ข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น จำนวน ๓ คน
- ๑.๒ ข้าราชการองค์การบริหารส่วนตำบลทรายมูล จำนวน ๓ คน

- ๑.๓ ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน ๑ คน
- ๑.๔ ปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน ๒ คน
- ๑.๕ คณะกรรมการหมู่บ้าน จำนวน ๘ คน
- ๑.๖ ชาวบ้าน จำนวน ๑๐ คน
- ๑.๗ ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว จำนวน ๒ คน
- ๑.๘ ประชาสัมพันธ์ จำนวน ๑ คน
- ๑.๙ นักท่องเที่ยว จำนวน ๕๐ คน

๒. ขอบเขตการติดตามและประเมินผล ได้แก่

๒.๑ การมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น “หมู่บ้านจุงอางแห่งประเทศไทย” บ้านโคกสง่า ตำบลทรายมูล อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

๒.๒ สภาพการท่องเที่ยวของ “หมู่บ้านจุงอางแห่งประเทศไทย” บ้านโคกสง่า ตำบลทรายมูล อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

๒.๓ แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น

๓. พื้นที่ดำเนินการติดตามฯ บ้านโคกสง่า ตำบลทรายมูล อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- ๑. ได้ทราบการมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว “หมู่บ้านจุงอางแห่งประเทศไทย” หมู่บ้านโคกสง่า ตำบลทรายมูล อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น
- ๒. ได้ทราบสภาพแหล่งท่องเที่ยวของ “หมู่บ้านจุงอางแห่งประเทศไทย” บ้านโคกสง่า ตำบลทรายมูล อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น
- ๓. ได้ทราบแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว จังหวัดขอนแก่น
- ๔. ผลของการติดตามฯ จะได้ข้อมูลสารสนเทศเพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐาน สำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาท้องถิ่น ด้านส่งเสริมการท่องเที่ยวต่อไป

นิยามศัพท์เฉพาะ

๑. หมู่บ้านจุงอางแห่งประเทศไทย หรือ หมู่บ้านจุงอาง หมายถึง หมู่บ้านโคกสง่า ตำบลทรายมูล อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

๒. การมีส่วนร่วม หมายถึง สิ่งที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นเข้าไปมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น “หมู่บ้านจุงอางแห่งประเทศไทย” บ้านโคกสง่า ตำบลทรายมูล อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ได้แก่ การประชาสัมพันธ์ การจัดหาภาคีท้องถิ่น การจัดสรรงบประมาณ การจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยว และการติดตามและประเมินผล

๓. สภาพการท่องเที่ยว หมายถึง ประวัติความเป็นมา ของแหล่งท่องเที่ยว “หมู่บ้านจุงอางแห่งประเทศไทย” และจุดเด่น จุดด้อย ของแหล่งท่องเที่ยว

๔. ชมรมฯ หรือ ชมรมจุฬองอาจ หมายถึง ชมรมจุฬองอาจแห่งประเทศไทย บ้านโคกสง่า ตำบลทรายมูล อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

๕. แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น หมายถึง ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ให้ข้อมูล เกี่ยวกับ ทิศทางการปรับปรุงแก้ไข พัฒนาในการส่งเสริมการท่องเที่ยว “หมู่บ้านจุฬองอาจแห่งประเทศไทย ” บ้านโคกสง่า ตำบลทรายมูล อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ด้านการประชาสัมพันธ์ การจัดทำคฤหาสน์ท้องถิ่น การจัดสรรงบประมาณ จัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยว และการติดตามและประเมินผล

บทที่ ๒

เอกสารที่เกี่ยวข้อง

การติดตามและประเมินผล เรื่อง การมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น “หมู่บ้านจุงจางแห่งประเทศไทย” บ้านโคกสง่า ตำบลทรายมูล อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ในครั้งนี้ ได้ศึกษาจากเอกสาร และงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการติดตามและประเมินผล ดังต่อไปนี้

๑. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
๒. แนวคิดเกี่ยวกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น
๓. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว
๔. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
๕. บริบทของ“หมู่บ้านจุงจางแห่งประเทศไทย” บ้านโคกสง่า ตำบลทรายมูล อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น
๖. เอกสารที่เกี่ยวข้อง
๗. กรอบแนวคิดในการติดตามฯ

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

(๑) ความหมายของการมีส่วนร่วม

คำว่า “การมีส่วนร่วม” นักวิชาการได้ให้ความหมายไว้หลายคน เช่น
ยุวัฒน์ วุฒิเมธี (๒๕๒๖) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชน ได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ อันมีผลกระทบถึงตัวประชาชน

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (๒๕๒๗) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ (Mental and Emotional involvement) ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม (Group situation) ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการให้ (Contribution) บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น กับทั้งทำให้เกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย

ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ (๒๕๒๗) ให้คำจำกัดความของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าหมายถึงการที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนเองในการจัดการและควบคุม การใช้และกระจายทรัพยากร และปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคม เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคม ตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกสังคม

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (๒๕๒๗) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริม ชักนำ สนับสนุน การสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชนทั้งรูปแบบส่วนบุคคล กลุ่มชน สมาคม มูลนิธิ และองค์การอาสาสมัครรูปแบบต่างๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่องรวมกัน

ปรัชญา เวสารัชช์ (๒๕๒๘) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าหมายถึง การที่ประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้อง โดยการใช้ความพยายามหรือใช้ทรัพยากรบางอย่างส่วนตน ในกิจกรรมซึ่งมุ่งสู่การพัฒนาของชุมชน

ดุชฎี อายุวัฒน์ และคณะ (๒๕๓๕) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการให้โอกาสประชาชนเข้าร่วมในการดำเนินงานตั้งแต่กระบวนการเบื้องต้นจนถึงกระบวนการสิ้นสุด โดยในการเข้าร่วมอาจจะเข้าร่วมในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งหรือครบวงจรก็ได้ การเข้าร่วมมีทั้งกลุ่มหรือองค์กร

อภิชัย พันธเสน (๒๕๓๙) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมอาจเริ่มต้นจากการพัฒนามาจากข้างล่างแทนวิธีการพัฒนามาจากนโยบายเบื้องบน จุดเริ่มต้นคือการกระจายอำนาจของการวางแผนจากส่วนกลางไปเป็นการวางแผนส่วนภูมิภาค

กล่าวโดยสรุปแล้ว “การมีส่วนร่วม” ของประชาชนมีความหมายเป็น ๒ นัย ด้วยกัน คือ (พรชัย รัตมีแพทย์, ๒๕๔๐)

๑. ความหมายอย่างกว้าง การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายของประเทศ และการบริหารประเทศ โดยผ่านกระบวนการทางการเมือง เช่น การเป็นผู้บริหารพรรคการเมือง การเป็นสมาชิกพรรคการเมือง การเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การเป็นรัฐมนตรี การเป็นคณะรัฐมนตรี เป็นต้น รวมถึงการเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารท้องถิ่นและ การเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นด้วย

๒. ความหมายอย่างแคบ การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่ประชาชนเข้าไปช่วยสนับสนุนงานซึ่งเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐโดยกระทำการภายในกรอบของกฎหมายหรือนโยบายของรัฐเงื่อนไขและปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม

ทัตตาว บุญปาล (๒๕๓๐) กล่าวไว้ว่า การมีส่วนร่วมทางสังคมของชุมชนของบุคคลนั้น มีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง คือ สถานภาพทางสังคม สถานภาพทางเศรษฐกิจ สถานภาพทางอาชีพ และที่อยู่อาศัย โดยบุคคลที่มีสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจตกต่ำ จะเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนน้อยกว่าบุคคลที่มีสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจสูง นอกจากนั้นแล้วได้มีการแหล่งอำนาจและการตัดสินใจในการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน ๑๓ ตัวแปรซึ่งจากการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน คือ ด้านการศึกษา และการเงินเป็นสิ่งที่แสดงถึงสถานภาพทางสังคม แหล่งอำนาจทั้งสองชนิดนี้ ถ้าผู้ใดได้ครอบครองหรือมีไว้ ก็จะเป็นผู้ที่มีบทบาทสูงในชุมชน โดยเฉพาะในการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน

ดังนั้นจึง สรุปการมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนการพัฒนาทั้งในการแก้ไขปัญหาและป้องกันปัญหาโดยเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการริเริ่ม ร่วมกำหนดนโยบาย ร่วมวางแผน ตัดสินใจและปฏิบัติตามแผน ร่วมตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐทุกระดับ ร่วมคิดติดตาม ประเมินผลและรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบถึงประชาชน ชุมชนและเครือข่ายทุกระดับในพื้นที่ในการติดตามและประเมินผลนี้ จะเน้นการมีส่วนร่วม ด้านประชาสัมพันธ์ การจัดหาไม้ค้ำค้ำท้องถิ่น การจัดสรรงบประมาณ การจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยว และการติดตามและประเมินผล ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น “ หมู่บ้านเต่า หมู่บ้านกอก ตำบลสวนหม่อน อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น

แนวคิดเกี่ยวกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น

ประวัติและความเป็นมาขององค์การบริหารส่วนจังหวัด

องค์การบริหารส่วนจังหวัดตั้งขึ้น ครั้งแรกตามพระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาล พุทธศักราช ๒๔๗๖ พระราชบัญญัตินี้มี ๒ ส่วน คือ ส่วนที่ ๑ ว่าด้วยเรื่องเทศบาล และส่วนที่ ๒ ว่าด้วยเรื่องสภาจังหวัด การจัดตั้งสภาจังหวัดในครั้งนี้ได้กำหนดให้ประชาชนเลือกตั้งผู้แทนของตนเข้ามาเป็นสมาชิกโดยให้สมาชิกสภาจังหวัดมีหน้าที่เป็นที่ปรึกษาผู้ว่าราชการจังหวัดต่อมา ปี พ.ศ.๒๔๘๑ รัฐบาลได้ตราพระราชบัญญัติสภาจังหวัด พ.ศ. ๒๔๘๑ เพื่อแยกกฎหมายเกี่ยวกับ สภาจังหวัดโดยเฉพาะ โดยแยกออกมาต่างหากจากพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. ๒๔๗๖ ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๘๘ จึงได้มีการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายขึ้นมาใหม่ คือ พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการส่วนจังหวัด พ.ศ. ๒๔๘๘ มีฐานะเป็นนิติบุคคล มีผู้ว่าราชการจังหวัด ปลัดจังหวัด ทำหน้าที่เป็นฝ่ายบริหาร และกำหนดให้สภาจังหวัดซึ่งประชาชนเลือกตั้งสมาชิกสภาจังหวัดเข้ามาปฏิบัติหน้าที่ในสภาจังหวัดเป็นสภานิติบัญญัติ มีหน้าที่ควบคุมดูแลการปฏิบัติงานของฝ่ายบริหาร และนอกจากนั้นยังมีอำนาจหน้าที่สอบถามการปฏิบัติงานของข้าราชการส่วนภูมิภาคในจังหวัดด้วย บทบาทหน้าที่ที่สำคัญขององค์การบริหารส่วนจังหวัดคือการพัฒนาท้องถิ่น

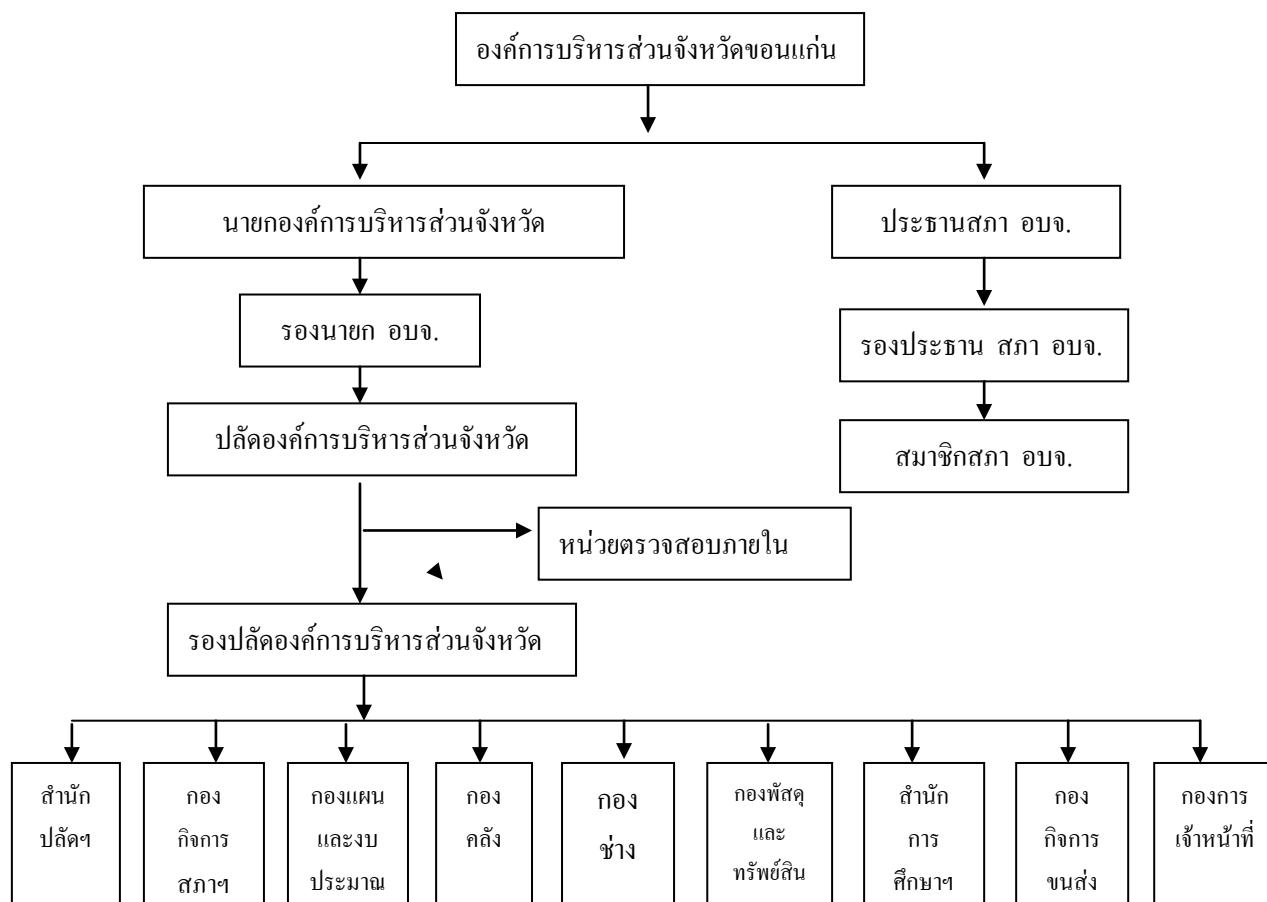
ต่อมา พ.ร.บ. องค์การบริหารส่วนจังหวัดได้รับการแก้ไขปรับปรุง บทบาท อำนาจหน้าที่และโครงสร้างการบริหารงานใหม่จึงได้มีการตราพระราชบัญญัติขึ้นใหม่คือพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. ๒๕๔๐ และในปี พ.ศ. ๒๕๔๒ ก็มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัดอีกครั้งจนถึงปัจจุบัน

โครงสร้างขององค์การบริหารส่วนจังหวัด

โครงสร้างการบริหารองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. ๒๕๔๐ แบ่งออกเป็น ๒ ฝ่าย ดังนี้คือ

๑. ฝ่ายนิติบัญญัติ มาจากการเลือกตั้งในท้องถิ่น เรียกว่า “สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด” จากทุกอำเภอรวมกันทำหน้าที่ในสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด เพื่อการออกข้อบัญญัติงบประมาณ การกำหนดนโยบาย การอนุมัติจัดทำแผนพัฒนาการกำกับดูแลการปฏิบัติงานของฝ่ายบริหารให้เป็นไปตามมติของสภา สำหรับจำนวนสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด จะมีได้มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับจำนวนประชากร ตามทะเบียนราษฎรปีสุดท้ายที่มีการเลือกตั้ง คือ ในจังหวัดที่มีราษฎรไม่เกินห้าแสนคน มีได้ ๒๔ คน มีราษฎรตั้งแต่ห้าแสนคนไม่เกินหนึ่งล้านคน มีได้ ๓๐ คน มีราษฎรตั้งแต่หนึ่งล้านคนไม่เกินหนึ่งล้านห้าแสนคน มีได้ ๓๖ คน มีราษฎรตั้งแต่หนึ่งล้านห้าแสนคนไม่เกินสองล้านคน มีได้ ๔๒ คน และมีราษฎรตั้งแต่สองล้านคนขึ้นไป มีได้ ๔๘ คน ซึ่งกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. ๒๕๔๐ มาตรา ๙ โดยจะอยู่ในวาระคราวละ ๔ ปี

๒. ฝ่ายบริหาร นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด ปัจจุบันมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน ตาม พ.ร.บ. ว่าด้วยองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. ๒๕๔๖ (เดิมมาจากการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดด้วยกัน) และให้นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดแต่งตั้ง รองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด ขึ้นเป็นคณะผู้บริหารสำหรับจำนวนที่จะแต่งตั้งได้นั้นให้ถือจำนวนสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดเป็นเกณฑ์ คือ จังหวัดใดที่มีสมาชิกสี่สิบสี่คนหรือ สามสิบคน แต่งตั้งได้ ๒ คน จังหวัดใดที่มีสมาชิกสามสิบหกคนหรือสี่สิบสองคน แต่งตั้งได้ ๓ คน และจังหวัดใดที่มีสมาชิกสี่สิบแปดคน แต่งตั้งได้ ๔ คน ตามลำดับ ซึ่งได้กำหนดไว้ตาม พระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. ๒๕๔๐ มาตรา ๓๕ ทั้งนี้ มีหน้าที่ในการบริหารงานตามภารกิจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ภายใต้การกำกับดูแลของรัฐบาล เพื่อความมั่นคงความสงบเรียบร้อย และประโยชน์ของประชาชนโดยรวม

อำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด

กรอบนโยบายของพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด พระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ.๒๕๔๐ และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒)พ.ศ. ๒๕๔๒ บทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด คือ

ม.๕๕ องค์การบริหารส่วนจังหวัด มีอำนาจหน้าที่ดำเนินการภายในเขตองค์การบริหารส่วนจังหวัด ดังต่อไปนี้

- ๑) ตราข้อบัญญัติโดยไม่ขัดหรือแย้งต่อกฎหมาย
- ๒) จัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนจังหวัด และประสานการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดตามระเบียบที่คณะกรรมการรัฐมนตรีกำหนด
- ๓) สนับสนุนสภาตำบลและราชการส่วนท้องถิ่นอื่นในการพัฒนาท้องถิ่น
- ๔) ประสานและให้ความร่วมมือในการปฏิบัติหน้าที่ของสภาตำบลและราชการส่วนท้องถิ่นอื่น
- ๕) แบ่งสรรเงินซึ่งตามกฎหมายจะต้องแบ่งให้แก่สภาตำบลและราชการส่วนท้องถิ่นอื่น
- ๖) อำนาจหน้าที่ของจังหวัดตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการส่วนจังหวัด พ.ศ. ๒๕๔๘ เฉพาะภายในเขตสภาตำบล
- ๗) คุ้มครอง ดุแล และบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- ๘) ทวี บำรุงรักษาศิลปะ จาริตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น

๙) จัดทำกิจการใด ๆ อันเป็นอำนาจหน้าที่ของส่วนราชการท้องถิ่นที่อยู่ในเขต องค์การบริหารส่วนจังหวัดและกิจการนั้นเป็นการสมควรให้ราชการส่วนท้องถิ่นอื่นร่วมกันดำเนินการหรือให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดจัดทำ ทั้งนี้ตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

๑๐) จัดทำกิจกรรมอื่นใดตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่นกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด

บรรดาอำนาจหน้าที่ใดซึ่งเป็นของราชการส่วนกลางหรือราชการส่วนภูมิภาคอาจมอบให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดปฏิบัติได้ ทั้งนี้ตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๒ บทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด มีดังนี้

ม.๑๗ ให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดมีอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเอง ดังนี้

๑) การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของตนเองและประสานการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดตามระเบียบที่คณะรัฐมนตรีกำหนด

๒) การสนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการพัฒนาท้องถิ่น

๓) การประสานและให้ความร่วมมือในการปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น

๔) การแบ่งสรรเงินซึ่งตามกฎหมายจะต้องแบ่งให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น

๕) การคุ้มครอง ดูแลและบำรุงรักษาป่าไม้ ที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๖) การจัดการศึกษา

๗) การส่งเสริมประชาธิปไตย ความเสมอภาค และสิทธิเสรีภาพของประชาชน

๘) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของราษฎร ในการพัฒนาท้องถิ่น

๙) การส่งเสริมการพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสม

๑๐) การจัดตั้งและดูแลระบบบำบัดน้ำเสียรวม

๑๑) การกำจัดขยะมูลฝอย และสิ่งปฏิกูลรวม

๑๒) การจัดการสิ่งแวดล้อมและมลพิษต่าง ๆ

๑๓) การจัดการและดูแลสถานียขนส่งทั้งทางบกและทางน้ำ

๑๔) การส่งเสริมการท่องเที่ยว

๑๕) การพาณิชย์ การส่งเสริมการลงทุน และการทำการไม่ว่าจะดำเนินการเองหรือร่วมกับบุคคลอื่น หรือจากสหการ

๑๖) การสร้างและบำรุงรักษาทางบกและทางน้ำที่เชื่อมต่อระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น

๑๗) การจัดตั้งและดูแลตลาดกลาง

๑๘) การส่งเสริมการกีฬา จารีตประเพณี และวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น

๑๙) การจัดให้มีโรงพยาบาลจังหวัด การรักษาพยาบาล การป้องกันและควบคุมโรคติดต่อ

๒๐) การจัดให้มีพิพิธภัณฑ์ และหอจดหมายเหตุ

๒๑) การขนส่งมวลชน และการวิศวกรรมจราจร

๒๒) การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

๒๓) จัดให้มีระบบรักษาความสงบเรียบร้อยในจังหวัด

๒๔) จัดทำกิจกรรมใดอันเป็นอำนาจและหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นอื่นที่อยู่ในเขตและ กิจกรรมนั้นเป็นการสมควรให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นร่วมกันดำเนินการ หรือให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดจัดทำ ทั้งนี้ตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

๒๕) สนับสนุนหรือช่วยเหลือส่วนราชการหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นในการพัฒนาท้องถิ่น

๒๖) การให้บริการแก่เอกชน ส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น

๒๗) การสังคมสงเคราะห์ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก สตรี คนชรา และผู้ด้อยโอกาส

๒๘) จัดทำกิจการอื่นใดตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้ หรือกฎหมายอื่นกำหนดให้เป็นอำนาจและหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด

๒๙) กิจการอื่นใดที่เป็นผลประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

จะเห็นได้ว่าองค์การบริหารส่วนจังหวัด เป็นองค์กรปกครองที่ใหญ่ ที่ต้องดูแลและพัฒนาท้องถิ่นทั้งจังหวัดในทุก ๆ ด้าน ตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.๒๕๔๒ ที่บัญญัติหน้าที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดเพิ่มเติมเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน อันจะทำให้การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ครบคลุมและทั่วถึงมากยิ่งขึ้น

รายได้ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด

องค์การบริหารส่วนจังหวัด มีรายได้จากประเภทต่าง ๆ ดังนี้

๑) หมวดภาษีอากร

(๑) ท้องถิ่นจัดเก็บเอง ได้แก่

ก. น้ำมันเบนซินและน้ำมันที่คล้ายกัน น้ำมันดีเซล และน้ำมันที่คล้ายกับก๊าซปิโตรเลียม ซึ่งองค์การบริหารส่วนจังหวัดมีอำนาจออกข้อบัญญัติเรียกเก็บได้ไม่เกินลิตรละสิบสตางค์

ข. อากรยาสูบ ซึ่งองค์การบริหารส่วนจังหวัด มีอำนาจออกข้อบัญญัติเรียกเก็บได้ในอัตราเงินละสิบสตางค์

ค. ค่าธรรมเนียมจากผู้พักในโรงแรมตามกฎหมายว่าด้วยโรงแรมซึ่งองค์การบริหารส่วนจังหวัดมีอำนาจออกข้อบัญญัติเรียกเก็บได้

(๒) ท้องถิ่นมอบให้รัฐจัดเก็บ ได้แก่ ภาษีธุรกิจเฉพาะ ภาษีมูลค่าเพิ่ม(ในส่วนที่เป็นของท้องถิ่น) ภาษีสุรา ภาษีสรรพสามิต ค่าภาคหลวงแร่ ค่าภาคหลวงปิโตรเลียม

(๓) รัฐจัดเก็บแล้วมอบให้ทั้งจำนวน ได้แก่ ภาษีและค่าธรรมเนียมรถยนต์และล้อเลื่อน

๒) หมวดค่าธรรมเนียม ค่าปรับ และใบอนุญาต

๓) หมวดรายได้จากทรัพย์สิน

๔) หมวดรายได้จากสาธารณูปโภคและการพาณิชย์

๕) พันธบัตรหรือเงินกู้ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้

๖) ภาษีมูลค่าเพิ่มที่จัดเก็บตามประมวลรัษฎากร จัดเก็บได้ในจังหวัดแล้วส่งให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยละห้าของภาษีที่จัดเก็บได้

๗) เงินอุดหนุน ซึ่งรัฐบาลต้องจัดสรรให้ในทุกปีงบประมาณ

รายจ่ายขององค์การบริหารส่วนจังหวัด

องค์การบริหารส่วนจังหวัด มีรายจ่ายได้แยกเป็นหมวดรายจ่าย ดังนี้

- ๑) หมวดเงินเดือน
- ๒) หมวดค่าจ้างประจำ
- ๓) หมวดค่าตอบแทน
- ๔) หมวดค่าใช้สอย
- ๕) หมวดค่าวัสดุ
- ๖) หมวดค่าสาธารณูปโภค
- ๗) หมวดเงินอุดหนุน
- ๘) หมวดค่าครุภัณฑ์
- ๙) หมวดค่าที่ดินและสิ่งก่อสร้าง
- ๑๐) หมวดรายจ่ายอื่นตามที่มิใช่ข้อผูกพัน หรือตามที่กฎหมายหรือระเบียบ

กระทรวงมหาดไทยกำหนดไว้

จากการศึกษา เอกสาร เกี่ยวกับองค์การบริหารส่วนจังหวัด จะเห็นได้ว่าการปรับเปลี่ยนโครงสร้างใหม่ เป็นท้องถิ่นขนาดใหญ่เต็มรูปแบบ มีงบประมาณ รายได้เป็นของตนเอง ผู้บริหารมาจากการเลือกตั้ง ข้าราชการที่ปฏิบัติงานเป็นข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัด ซึ่งเป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๔๐ และองค์การบริหารส่วนจังหวัดมีหน้าที่โดยตรงในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ส่งเสริมการลงทุน ค้ำครองดูแลและบำรุงรักษาป่าไม้ ที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนรักษาจารีตประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นมีอาชีพ มีความเป็นอยู่ดีขึ้น มีสุขภาพอนามัยที่ดี มีสังคมที่ดี รู้จักการมีส่วนร่วมและเสียสละต่อส่วนรวม ตลอดจนมีจิตสำนึกต่อคุณประโยชน์ของประเทศชาติและพระมหากษัตริย์ คณะกรรมการติดตามและประเมินผลจึงได้ศึกษาการมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดเป็นแนวคิด เพื่อนำไปเป็นกรอบในกระบวนการติดตามและประเมินผล

แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

ความหมายของการท่องเที่ยว

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา(๒๕๔๘) อ้างอิงมาจาก องค์การสหประชาชาติ(๒๕๐๖) ได้ให้คำจำกัดความของการท่องเที่ยวไว้ ๓ ประเด็น คือ

๑. การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางที่ไม่ได้ถูกบังคับหรือเพื่อสินจ้างโดยมีการวางแผนการเดินทางจากสถานที่หนึ่งไปยังสถานที่หนึ่ง และใช้ยานพาหนะนำไปเป็นระยะทางไกลหรือระยะทางไกลก็ได้
๒. การท่องเที่ยว หมายถึง จุดหมายปลายทางที่จะไปอยู่เป็นการชั่วคราวแล้วต้องเดินทางกลับที่อยู่เดิมหรือภูมิลำเนา โดยเป็นสถานที่ที่นักท่องเที่ยวเลือกเดินทางไปเยือนและใช้เวลาหนึ่งอยู่ ณ ที่นั้น ซึ่งมีสิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการที่เพียงพอสำหรับสนองความต้องการและความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยวที่มาเยือน
๓. การท่องเที่ยว หมายถึง ความมุ่งหมายของการเดินทางใดก็ได้ที่ไม่ใช่เพื่อประกอบการอาชีพหรือหารายได้ โดยมีความมุ่งหมายในการเดินทางอยู่หลายอย่างด้วยกัน ซึ่งผู้เดินทางอาจมีความหมายในการเดินทางมากกว่าหนึ่งอย่างก็ได้

ซูสีทรี ชูชาติ (๒๕๔๘) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวไว้ว่า การท่องเที่ยวกับการเดินทางสามารถใช้สลับเปลี่ยนกันได้ จนบางครั้งดูเหมือนว่าเป็นความหมายเดียวกันแต่ถ้าพิจารณาในเรื่องความหมายและพฤติกรรมแล้ว การเดินทางกับการท่องเที่ยวแตกต่างกัน การเดินทาง หมายถึง การเดินทางจากสถานที่หนึ่งไปสู่สถานที่หนึ่งโดยใช้วิธีการและวัตถุประสงค์ในการเดินทางต่าง ๆ กัน หรือ บางครั้งการเดินทาง แล้วไม่กลับมายังสถานที่เดิม และในอีกความหมายหนึ่ง การท่องเที่ยว หมายถึง กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดบริการและการอำนวยความสะดวกเพื่อให้เกิดความสนุกสนานในการเดินทาง ตลอดจนการจัดกิจกรรมทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความประทับใจ การบริการและการสร้างความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยว

จากที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่า ความหมายของการท่องเที่ยว เป็นการเดินทางจากที่หนึ่งไปยังสถานที่หนึ่งได้โดยมีจุดมุ่งหมายปลายทาง และพักค้างคืนในสถานที่ต่าง ๆ ซึ่งเป็นการพักค้างคืนชั่วคราวไม่ใช่เพื่อการอยู่อาศัย การประกอบอาชีพหรือการทำงาน โดยวัตถุประสงค์เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ เยี่ยมญาติ หรือท่องเที่ยว

ประเภทของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย(ข้อมูลเชิงวิชาการ - ท่องเที่ยว) ได้คิดค้นนำเอาทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีอยู่ในประเทศมาจัดกิจกรรม จัดรูปแบบการท่องเที่ยว เพื่อขยายเส้นทางการท่องเที่ยวและกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น โดยแบ่งออกเป็น ๔ ประเภท คือ

๑. การท่องเที่ยวเชิงเกษตร คือ การเดินทางท่องเที่ยวไปยังพื้นที่ชุมชนเกษตรกรรม สวนเกษตร วนเกษตร สวนสมุนไพร ฟาร์มปศุสัตว์ และสัตว์เลี้ยงแหล่งเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำต่าง ๆ สถานที่ราชการ ตลอดจนสถาบันการศึกษาที่มีงานวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยี การผลิตทางการเกษตรในลักษณะต่าง ๆ ได้ความรู้ประสบการณ์ใหม่ ๆ บนพื้นฐานความรับผิดชอบ และมีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมของสถานที่นั้น

๒. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือการท่องเที่ยวไปในสถานที่ที่เป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ สังคมหรือชุมชนตามธรรมชาติ เพื่อชื่นชมและเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อมสังคม ปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น การเดินป่า การดำน้ำ การศึกษาวิถีชีวิต เป็นต้น

๓. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คือ การท่องเที่ยวเพื่อชมสิ่งที่แสดงความเป็นวัฒนธรรม เช่น ปราสาท พระราชวัง วัด โบราณสถาน โบราณวัตถุ ประเพณี วิถีการดำเนินชีวิต ศิลปะทุกแขนง และสิ่งต่าง ๆ ที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองที่มีการพัฒนาให้เหมาะสมกับ สภาพแวดล้อม การดำเนินชีวิตของบุคคลในแต่ละยุคสมัยผู้ท่องเที่ยวจะได้รับทราบประวัติความเป็นมา ความเชื่อ มุมมองความคิด ความศรัทธา ความนิยมของบุคคลในอดีตที่ถ่ายทอดมาถึงคนรุ่นปัจจุบันผ่านสิ่งเหล่านี้

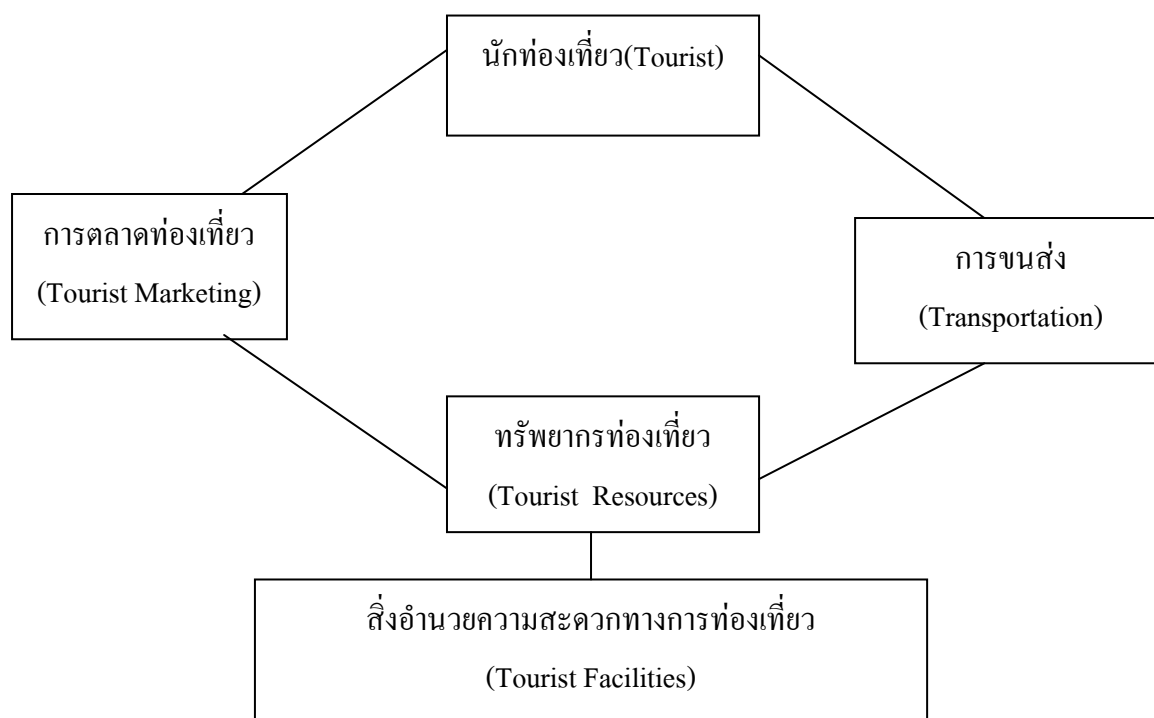
๔ . การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวเยี่ยมชมสถานที่ท่องเที่ยวที่สวยงามใน แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ซึ่งมีวัตถุประสงค์ เพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตและพักผ่อนหย่อนใจ โดยแบ่งเวลาจากการท่องเที่ยว เพื่อทำกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพและ / หรือการบำบัดรักษาฟื้นฟูสุขภาพ เช่น การรับคำปรึกษาแนะนำด้านสุขภาพ การออกกำลังกายอย่างถูกวิธี การนวด/อบ/ ประคบสมุนไพร การฝึกปฏิบัติสมาธิ ตลอดจน การตรวจร่างกาย การรักษาพยาบาล และอื่นๆ โดยเป็นการท่องเที่ยว ที่มีจิตสำนึกต่อการส่งเสริมและรักษาสุขภาพและสิ่งแวดล้อมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในประเทศไทย มี ประเภท คือ

๔.๑ การท่องเที่ยวเชิงบำบัดรักษาสุขภาพ (Health Healing) เป็นการท่องเที่ยวผนวกโปรแกรมการทำกิจกรรมบำบัดหรือฟื้นฟูโรค เช่น การผ่าตัดเสริมความงาม

๔.๒ การท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพ (Health Promotion) เป็นการท่องเที่ยวไปในแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ และพักในโรงแรมหรือรีสอร์ทหรือศูนย์สุขภาพ ร่วมกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพที่สถานที่นั้นๆ จัดขึ้น เช่นการนวดแผนไทย บริการสัคนธ์บำบัด บริการอาบน้ำแร่ เป็นต้น

องค์ประกอบของการท่องเที่ยว

องค์ประกอบของการท่องเที่ยว ประกอบด้วย ๕ องค์ประกอบ ที่มีความสัมพันธ์กันเป็นวงจร คือ

ภาพที่ ๒ แสดงองค์ประกอบของการท่องเที่ยว(การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, คู่มือการบริหารและจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่รับผิดชอบ)

สามารถอธิบายองค์ประกอบของการท่องเที่ยว ดังนี้

นักท่องเที่ยว เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของการท่องเที่ยว ถ้าไม่มีนักท่องเที่ยวการท่องเที่ยวก็เกิดขึ้นไม่ได้ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้แบ่งนักท่องเที่ยวออกเป็น ๖ ประเภท คือ

๑) นักท่องเที่ยวระหว่างประเทศ(International Visitor) หมายถึง บุคคลที่มีได้พำนัถาวรในราชอาณาจักรไทย

๒) นักท่องเที่ยวระหว่างประเทศที่ค้างคืน (International Tourist) หมายถึง นักท่องเที่ยวระหว่างประเทศที่เข้ามาในราชอาณาจักรไทยแต่ละครั้งอย่างน้อย ๑ คืน แต่ไม่เกิน ๖๐ วัน

๓) นักท่องเที่ยวระหว่างประเทศที่ไม่ค้างคืน (International Excursionist) หมายถึง นักท่องเที่ยวระหว่างประเทศที่เข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรไทยแต่ละครั้ง

๔) นักท่องเที่ยวภายในประเทศ (Domestic Visitor) หมายถึง บุคคลทุกสัญชาติที่มีพำนักอาศัยถาวรอยู่ในราชอาณาจักรไทย และเดินทางไปยังสถานที่หนึ่งในอีกจังหวัดหนึ่ง ซึ่งมีไม่ใช่เป็นถิ่นที่อยู่ประจำ

๕) นักท่องเที่ยวภายในประเทศที่ค้างคืน (Domestic Tourist) หมายถึง นักท่องเที่ยวในประเทศที่ค้างคืนนอกพำนักอาศัยปัจจุบันแต่ละครั้งอย่างน้อย ๑ คืน

๖) นักท่องเที่ยวภายในประเทศที่ไม่ค้างคืน (Domestic Excursionist) หมายถึง นักท่องเที่ยวภายในประเทศที่มีได้พักค้างคืนนอกที่พำนักอาศัยปัจจุบัน

การตลาดท่องเที่ยว การที่นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวนั้นจะต้องมีการตลาดท่องเที่ยวในการชักนำให้เข้ามาท่องเที่ยว ซึ่งการตลาดท่องเที่ยวหมายถึง ความพยายามที่จะทำให้นักท่องเที่ยวกลุ่ม เป้าหมายเดินทางมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวของตนแล้วใช้สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวและบริการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวนั้น โดยการตลาดท่องเที่ยวอาจทำได้ ๒ วิธี คือ

๑) การให้บริการข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยว หมายถึง การให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ทางการท่องเที่ยว เช่น ทรัพยากรท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวและบริการท่องเที่ยว เป็นต้น

๒) การโฆษณาและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว หมายถึง การสื่อสารข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวไปยังนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายโดยผ่านสื่อต่างๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ นิตยสาร หนังสือพิมพ์ จดหมาย เป็นต้น เพื่อเชิญชวนกระตุ้นแรงจูงใจให้นักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวของตน

การขนส่ง หมายถึง เมื่อนักท่องเที่ยวตัดสินใจจะไปท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวใดแล้วก็ต้องมีบริการขนส่งนำนักท่องเที่ยว ไปยังแหล่งท่องเที่ยวนั้น ซึ่งการขนส่งหมายถึง การจัดให้มีการเคลื่อนย้ายนักท่องเที่ยวด้วยยานพาหนะประเภทต่างๆ จากภูมิลำเนาไปยังแหล่งท่องเที่ยวที่ต้องการและกลับสู่ภูมิลำเนา การขนส่งแบ่งออกได้เป็น ๔ ประเภท คือ

๑) การขนส่งทางรถยนต์

๒) การขนส่งทางรถไฟ

๓) การขนส่งทางเรือ

๔) การขนส่งทางเครื่องบิน

ทรัพยากรท่องเที่ยว เป็นสินค้าทางการท่องเที่ยวและเป็นจุดหมายปลายทางที่นักท่องเที่ยวจะเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว ซึ่งทรัพยากรท่องเที่ยว หมายถึง สิ่งดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวให้เกิดการเดินทางไปเยือนหรือไปท่องเที่ยว โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้แบ่งทรัพยากรท่องเที่ยวออกเป็น ๓ ประเภท คือ

๑) ทรัพยากรท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความงามตามธรรมชาติ สามารถดึงดูดให้ผู้คนไปเยือนหรือไปท่องเที่ยวยังพื้นที่นั้น เช่น ภูเขา ป่าไม้ น้ำพุร้อน ถ้ำน้ำตก บ่อน้ำร้อน ชายทะเล หาดทราย ทะเลสาบ และเกาะแก่ง เป็นต้น

๒) ทรัพยากรท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์โบราณสถาน และ โบราณวัตถุ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้นตามความประสงค์หรือประโยชน์ของมนุษย์เองทั้งที่เป็นมรดกในอดีต และได้สร้างเสริมในปัจจุบัน แต่มีผลดึงดูดให้ผู้คนไปเยือนหรือไปท่องเที่ยวพื้นที่นั้น เช่น พระราชวัง ศาสนสถาน ชุมชนโบราณ พิพิธภัณฑ์ กำแพงเมือง อุทยานประวัติศาสตร์ อนุสาวรีย์ และอนุสรณ์สถาน เป็นต้น

๓) ทรัพยากรท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและกิจกรรม เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้นในรูปแบบของการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคม ซึ่งปฏิบัติยึดถือสืบทอดต่อกันมา ตลอดจนกิจกรรม ต่างๆ ที่มีผลต่อการดึงดูดให้คนไปเยือนหรือไปท่องเที่ยวยังพื้นที่นั้น เช่นสภาพชีวิตในชนบท หมู่บ้านชาวเขา ตลาดน้ำ ศูนย์วัฒนธรรม สวนสนุก การแสดงสินค้าพื้นบ้าน การแข่งขันกีฬา และงานเทศกาลประเพณีต่างๆ เป็นต้น

สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว เป็นสรรพสิ่งที่รองรับในการเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเพื่อให้การเดินทางท่องเที่ยวไปด้วยความสะดวกสบายและปลอดภัยโดยสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ

๑) การอำนวยความสะดวกในการเข้าและออกประเทศ เป็นการอำนวยความสะดวกในการผ่านเข้าและออกประเทศของนักท่องเที่ยว ได้แก่ ด้านการขนถ่าย กระเป๋าเดินทาง การตรวจตราหนังสือเดินทาง การตรวจค้นสิ่งของติดตัว และการต่อวีซ่า เป็นต้น

๒) การให้บริการท่องเที่ยว เป็นการให้ความสะดวกในระหว่างการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะ ได้แก่ การให้บริการ ๕ ประเภท คือ

- (๑) การขนส่งภายในแหล่งท่องเที่ยว
- (๒) บริการที่พักแรม
- (๓) บริการอาหารและบันเทิง
- (๔) บริการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์
- (๕) บริการจำหน่ายสินค้าที่ระลึก

๓) สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวโดยอ้อม เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในประเทศแล้ว แม้จะไม่ได้มีการท่องเที่ยว รัฐบาลก็ต้องอำนวยความสะดวกเหล่านี้แก่ประชาชนของตน ส่วนการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวถือเป็นผลพลอยได้ประกอบด้วย ๓ อย่าง คือ

(๑) สิ่งอำนวยความสะดวกด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นต่อการยังชีพของประชาชน เพื่อให้ประชาชนได้รับความสะดวกสบายในความเป็นอยู่และส่งผลเป็นประโยชน์ต่อนักท่องเที่ยวด้วย ได้แก่ การสื่อสาร การไฟฟ้า การประปา การคมนาคม การสุขาภิบาล การศึกษา และการสาธารณสุข เป็นต้น

(๒) สิ่งอำนวยความสะดวกด้านความปลอดภัย เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกที่รัฐบาลให้ความปลอดภัยทั้งร่างกาย ทรัพย์สินและการเดินทางแก่ประชาชนและนักท่องเที่ยว ด้วยการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมและความเดือดร้อนต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น เช่น การโจรกรรม ปล้นจี้ ชิงทรัพย์ การก่อความไม่สงบ และความปลอดภัยจากบริการท่องเที่ยว เป็นต้น

(๓) สิ่งอำนวยความสะดวกด้านอื่นๆ เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกที่เสริมหรือสนับสนุนเพิ่มความสะดวกสบายแก่นักท่องเที่ยว เช่น การบริการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ การบริการเสริมความงาม และการบริการรักษาพยาบาล เป็นต้น

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยว

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นหน่วยงานปกครองที่อยู่ใกล้ชิดประชาชนในท้องถิ่นมากที่สุด จึงเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาท้องถิ่นในทุก ๆ ด้าน ตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.๒๕๔๒ มาตรา ๑๗ “องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” หมายความว่า องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล กรุงเทพมหานคร

เมืองพัทยา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีกฎหมายจัดตั้ง ” และในมาตรา ๓๐(๑) กำหนดให้รัฐบาลดำเนินการถ่ายโอนภารกิจให้บริการสาธารณะที่รัฐดำเนินการอยู่ให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เสร็จสิ้นภายใน ๔ ปี (ภายในวันที่ ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๖) การดำเนินการดังกล่าว เป็นการกระจายอำนาจลงสู่ท้องถิ่น ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบการบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเพิ่มมากขึ้น โดยระบบบริการสาธารณะนี้ จะมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาท้องถิ่นในทุก ๆ ด้าน รวมทั้งการส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวในท้องถิ่น ซึ่งจะมีบทบาททั้งโดยตรงและโดยอ้อม เช่นบทบาทตามกฎหมายปกครองส่วนท้องถิ่น กฎหมายสิ่งแวดล้อม การจัดการศึกษา การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น

แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ความหมายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Conservation Tourism)

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หมายถึงการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงสภาพแวดล้อม และผู้ที่มาท่องเที่ยวนั้นจะต้องเป็นบุคคลเฉพาะกลุ่มโดยรู้และไม่ทำลายสภาพแวดล้อม เช่น ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรชุมชน หรือสิ่งที่น่าสนใจที่จะทำการท่องเที่ยวที่นั่นเสียหาย ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นี้รวมถึงรูปแบบการท่องเที่ยวในเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (๒๕๓๘) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ไว้ดังนี้ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หมายถึง การเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวแห่งใดแห่งหนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาชื่นชมและเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ สภาพธรรมชาติ สภาพสังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น บนพื้นฐานของความรู้ความรับผิดชอบต่อระบบนิเวศ

นิตยา สาราษฎร์ (๒๕๕๖) (อ้างอิงมาจาก โรจน์ชัย ศัตราหะ (ม.ป.ป.) ได้สรุปการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ไว้ว่า “การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ “ เป็นการท่องเที่ยวที่มีนิเวศวิทยา หรือธรรมชาติ เป็นรากฐานแหล่งท่องเที่ยวช่วยเสริมสร้าง ความรู้ ความเข้าใจ คุณลักษณะต่าง ๆ ทางนิเวศวิทยา และวิทยาศาสตร์ ธรรมชาติ นักท่องเที่ยวได้ชื่นชม ศึกษาเรียนรู้ และเพลิดเพลินไปกับพืชพรรณธรรมชาติและสัตว์ป่า ทัศนียภาพอันงดงามตลอดจนศิลปวัฒนธรรมที่ปรากฏในท้องถิ่นของแหล่งท่องเที่ยวที่ควรตระหนักถึง

๑. คุณค่าทางธรรมชาติและกายภาพ เช่น การมีอุทยาน และป่าสงวนแห่งชาติ ตลอดจนเขตอนุรักษ์ พืชพันธุ์ พันธุ์สัตว์ และสภาพภูมิทัศน์

๒. การส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และการเดินทางแบบยั่งยืนตลอดไป โดยคำนึงถึงทั้งในด้านนิเวศวิทยา และด้านวัฒนธรรมของท้องถิ่น

๓. การกระตุ้นและปลูกจิตสำนึกให้มีการอนุรักษ์และลงทุน โดยใช้ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

๔. การพัฒนาจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อประชาชนและรากฐานสำหรับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

๕. การให้การศึกษาและจูงใจนักท่องเที่ยวให้มีส่วนร่วมและซาบซึ้งคุณค่าของธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น

เสรี เวชบุษกร (๒๕๓๘) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ว่า "การท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อแหล่งท่องเที่ยว ที่เป็นธรรมชาติและต่อสิ่งแวดล้อมทางสังคม ซึ่งหมายรวมถึงวัฒนธรรมของชุมชนในท้องถิ่น ตลอดจนโบราณสถาน โบราณวัตถุที่มีอยู่ใน ท้องถิ่นด้วย"

องค์ประกอบและวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

นิตยา สารราษฎร์ (๒๕๔๖) อ้างอิงมาจาก ภราเดช พยัฆวิเชียร (ม.ป.ป.) ได้แบ่งองค์ประกอบ ของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ไว้ ๔ องค์ประกอบ ดังนี้

๑. องค์ประกอบด้านพื้นที่ เป็นการท่องเที่ยวที่มีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ (Nature Based Tourism) เป็นแหล่งธรรมชาติเป็นหลักมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ

๒. องค์ประกอบด้านการจัดการเป็นการจัดการแบบยั่งยืน (Sustainable Management Tourism) เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม มีการจัดการที่ยั่งยืน ครอบคลุมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากร การจัดการสิ่งแวดล้อมป้องกันและกำจัดมลพิษและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต

๓. องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการ เป็นการท่องเที่ยวสิ่งแวดล้อมศึกษา (Environment Education Based Tourism) เป็นแหล่งที่เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้ มีการให้การศึกษาประทับใจ สร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องต่อนักท่องเที่ยวคนในท้องถิ่นและผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง

๔. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม เป็นการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Participation Based tourism) คือการมีส่วนร่วมของชุมชนและคนในท้องถิ่นก่อประโยชน์ให้เกิดแก่ท้องถิ่นและท้องถิ่นมีการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพโดยเริ่มจากระดับล่างถึงการปกครองท้องถิ่นและรวมถึงการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้กล่าวถึงลักษณะโครงสร้าง และองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ดังนี้

๑. แหล่งท่องเที่ยวที่จะส่งเสริมและพัฒนากการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ควรเป็นพื้นที่ธรรมชาติที่มีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสภาพแวดล้อม อาจรวมไปถึงแหล่งประวัติศาสตร์ โบราณคดี และวัฒนธรรมที่ปรากฏในพื้นที่ธรรมชาตินั้นด้วย

๒. การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นการท่องเที่ยวที่ทุกฝ่ายมีความรับผิดชอบต่อสภาพแวดล้อมธรรมชาติ และระบบนิเวศ โดยเป็นการท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายหรือทำให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม

๓. การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เน้นให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัส หรือมีประสบการณ์กับสภาพแวดล้อมธรรมชาติโดยตรง และเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาเรียนรู้สภาพแวดล้อมธรรมชาติ ซึ่งนอกจากจะได้รับความพึงพอใจแล้ว ยังจะเป็นการเสริมสร้างจรรยาบรรณด้านสิ่งแวดล้อมเชิงบวกด้วย

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จะต้องเป็นการท่องเที่ยวที่ให้ประโยชน์กลับคืนสู่ธรรมชาติและอนุรักษ์ธรรมชาติ ในขณะที่เดียวกันจะเอื้อประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่นทั้งทางตรงและทางอ้อม นอกจากนี้ จะมุ่งเน้นที่คุณค่าของธรรมชาติ หรือลักษณะเด่นที่เป็นเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวเป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยว ไม่ใช่เน้นที่การเสริมแต่ง หรือการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มีองค์ประกอบ ๓ ประการ

๑. การสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๒. ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว

๓. การมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่น

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ยังเป็นแนวคิดที่จะทำให้กิจกรรมการท่องเที่ยวช่วยส่งเสริมธรรมชาติ ศึกษาและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะช่วยสร้างรายได้ ซึ่งรายได้ส่วนหนึ่งรัฐจะสามารถนำมาใช้ในโครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งขณะนี้กำลังประสบปัญหาข้อจำกัด ด้านงบประมาณ นอกจากนี้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศยังเป็นการสร้างงานให้กับประชาชนในท้องถิ่นเพื่อเพิ่มรายได้ เมื่อประชาชนในท้องถิ่นมีรายได้เพิ่มขึ้นจากกิจกรรมท่องเที่ยว ก็จะช่วยลดความจำเป็นในการพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อดำรงชีวิต ด้วยเหตุผลดังกล่าว การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จึงเป็นวิธีการหนึ่งที่จะทำให้การพัฒนาเศรษฐกิจการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นแบบหนึ่งของการพัฒนาที่ยั่งยืน

จากการให้ความหมายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พอจะสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หมายถึง การท่องเที่ยวที่ให้ประโยชน์กลับคืนสู่ธรรมชาติและ การอนุรักษ์ธรรมชาติ ในขณะเดียวกันจะเอื้อประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่นทั้งทางตรงและทางอ้อม นอกจากนั้น จะมุ่งเน้นที่คุณค่าของธรรมชาติ หรือ ลักษณะเด่นที่เป็นเอกลักษณ์ เช่น วิถีชีวิต และวัฒนธรรมท้องถิ่น ตลอดจนความโดดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยว ไม่ใช่เน้นที่การเสริมแต่ง หรือการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ

บริบท “หมู่บ้านจุงจาง” บ้านโคกสง่า หมู่ที่ ๖ ตำบลทรายมูล อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน

หมู่บ้านโคกสง่า ก่อตั้งเมื่อประมาณ ๑๐๐ กว่าปีที่ผ่านมา ชาวบ้านมีอาชีพทางการเกษตรเป็นส่วนใหญ่ เมื่อประมาณปี พ.ศ. ๒๔๕๕ มีครอบครัวของนายผิว แสงชัย กับเพื่อนๆ อีก ๓-๔ ครอบครัวได้ย้ายถิ่นฐานจากบ้านหนองหว้า ตำบลทรายมูล อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น มาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่โคกหนองข่าหมู ซึ่งเป็นหมู่บ้านโคกสง่าในปัจจุบัน เมื่อก่อนนี้ใช้ชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านหนองข่าหมู” เพราะเห็นว่าบริเวณที่ตั้งหมู่บ้านมีแอ่งน้ำขนาดเล็กที่มีรอยหมู่บ้าน ลงมาตื้นน้ำในแอ่งน้ำ บางครั้งก็จะพบร่องรอยการนอนเกลือกกลิ้งโคลนตมของหมู่บ้านในบริเวณนั้น นอกจากนี้นายผิว แสงชัย ได้พิจารณาว่าบริเวณนั้นเป็นเนินสูงที่สวยงาม น้ำไม่ท่วม ถัดจากเนินที่เลือกตั้งหมู่บ้านลงมาก็เป็นที่ราบลุ่มสามารถทำนาได้ทางด้านทิศตะวันออกอ้อมลงไปทางด้านทิศใต้ของเนินยังมีลำห้วยกันเข้มน้ำไหลลงไปบรรจบกับลำห้วยเก่าคตที่อยู่ทางทิศตะวันตกของเนินน้ำจะเป็นอยู่ข้าว - อยู่น้ำที่ดีพอสมควร จึงได้ตัดสินใจตั้งหลักปักฐานตั้งบ้านเรือนอยู่ตรงนั้นเลย ต่อจากนั้นก็ มี ชาวบ้าน ย้ายบ้านเรือนเข้ามาตั้งรกรากถิ่นฐานเพิ่มจำนวนครัวเรือนมากขึ้นเป็นลำดับ จนถึงปี พ.ศ. ๒๔๖๐ มีครัวเรือนทั้งสิ้น ๒๖ ครัวเรือน ชาวบ้านประชุมและมีมติเลือก นายผิว แสงชัย เป็นผู้ใหญ่บ้าน คนแรก และหลังจากนั้นก็มีการเลือกตั้งผู้ใหญ่อีกเพื่อปกครองหมู่บ้านตามลำดับดังนี้

๑. นายผิว แสงชัย เป็นผู้ใหญ่บ้าน พ.ศ. ๒๔๖๐-๒๔๗๔
๒. นายบุญมี วิสัยมาตร เป็นผู้ใหญ่บ้าน พ.ศ. ๒๔๗๔-๒๔๘๑
๓. นายมนุ เหลาคำโคก เป็นผู้ใหญ่บ้าน พ.ศ. ๒๔๘๑-๒๔๙๑
๔. นายสุข ป้องขาวพล เป็นผู้ใหญ่บ้าน พ.ศ. ๒๔๙๑-๒๕๐๑
๕. นายวัน บุตตา เป็นผู้ใหญ่บ้าน พ.ศ. ๒๕๐๑-๒๕๑๖
๖. นายบุญ วอแพง เป็นผู้ใหญ่บ้าน พ.ศ. ๒๕๑๖-๒๕๒๑
๗. นายสุทัศน์ เหลาพรม เป็นผู้ใหญ่บ้าน พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๓๒
๘. นายเคน ด่านลี เป็นผู้ใหญ่บ้าน พ.ศ. ๒๕๓๒-๒๕๓๓
๙. นายหนูเกณท์ โตทรายมูล เป็นผู้ใหญ่บ้าน พ.ศ. ๒๕๓๓-๒๕๔๒

๑๐. นายประยูร ยงลา เป็นผู้ใหญ่บ้านตามกฎหมายใหม่อยู่ในวาระ ๕ ปี
วาระที่ ๑ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๒ - ๒๕๔๗
วาระที่ ๒ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๗ - ๒๕๕๒
๑๑. นายบัวบาล อดทน เป็นผู้ใหญ่บ้านตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๒ - ปัจจุบัน

ประวัติความเป็นมาของการเริ่มเล่นกังฟู

บ้านโคกสง่า ต.ทรายมูล อ.เภอน้ำพอง จ.จังหวัดขอนแก่น ชาวบ้านโคกสง่าแต่เดิมมีอาชีพขายยาสมุนไพรควบคู่กับ การทำนา มาแต่รุ่นปู่ย่าตายาย การขายยาสมุนไพรในสมัยก่อนต้องเดินเท้าไปเร่ขายยาตามหมู่บ้านต่างๆ ด้วยความยากลำบาก ประมาณปี พ.ศ. ๒๔๙๔ นายเคน ยงลา ได้ตำรายาสมุนไพรประเภทรากไม้ สรรพคุณใช้แทนการอยู่ไฟ คลอดลูก แก่แม่ลูกอ่อนผิวดำแดง เป็นยาพอกเลือดสร้างโลหิตปะสะน้านม นอกจากนี้จะใช้กับคนแล้ว นายเคนยังเคยทดลองใช้กับสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมอื่นๆ เช่นโค กระบือ ม้า และสุนัข มีสรรพคุณได้ผลเป็นที่น่าพอใจยิ่งโดยใช้รากไม้ ๓ ชนิด จึงใช้ชื่อว่า ” ยาสามราก ” และนายเคนได้นำยาสามรากนี้ไปขายตามหมู่บ้านต่าง ๆ แต่การขายเป็นไปด้วยความลำบาก เพราะต้องขึ้นโฆษณาสรรพคุณของยาบนบ้านแทบทุกหลังคาเรือนทำให้เสียเวลาและขายได้น้อย จึงได้คิดหาวิธีที่จะเอาคนมารวมกันในจุดๆ เดียวเพื่อสะดวกในการโฆษณาประชาสัมพันธ์ในที่สุดก็ได้ **เลือกงูเห่า** (เพราะเคยเห็นการนำงูเห่ามาเล่นกลตามหมู่บ้านต่างๆ ในการขาย พระ ผ้ายันตร์ หรือแม้แต่การขายสมุนไพรต่างๆ) มาเล่นกลเป็นตัวช่วยดึงดูดให้มีผู้ชมมากขึ้น โดยการทำกล่องไม้ใส่งูเห่าหอบเร่ไปตามหมู่บ้านต่าง ๆ ในการหาบงูและสมุนไพรไปขายแต่ละครั้ง จำเป็นต้องใช้ลูกหาบ ๒ - ๔ คน พอเดินทางถึงหมู่บ้านเป้าหมายแต่ละหมู่บ้านก็จะประกาศให้คนมาดูโดยปากเปล่า หากหมู่บ้านใดมีต้นไม้ใหญ่ เช่น ต้นมะขาม ต้นฉำฉา ต้นมะม่วง ลูกหาบก็จะ ปีนขึ้นไปประกาศบนต้นไม้ให้คนมาดู เมื่อมีคนมารวมกันแล้ว ก็ปล่อยงูให้คนดูแล้วเอายาสมุนไพรออกมาโฆษณาสรรพคุณ สำหรับหมู่บ้านเล็กจะใช้จุดเดียวหากเป็นหมู่บ้านใหญ่ก็ใช้หลายจุดตามความเหมาะสมวิธีนี้เป็นวิธีที่สะดวกและง่ายกว่าวิธีเดิม แต่การเล่นกังฟูซึ่งเป็นอสรพิษ มีหลายครั้งที่นายเคน ยงลา และคนในครอบครัวโดนงูเห่าพันพิษใส่ตา กว่าจะรักษาหายต้องใช้เวลาเป็น สัปดาห์ วิธีที่จะทำให้งูเห่าพันพิษนั้นสามารถทำได้โดยการรีดพิษออกแต่นายเคน ยงลา ไม่ทำเพราะเขาสงสารงูกลัวงูเจ็บปวดไม่สบาย นายเคน ยงลา ได้เล่นโชว์งูเห่าอยู่ ๓-๔ ปี

จนกระทั่งปี พ.ศ. ๒๔๙๙ จึงได้หาวิธีจับงูจงอางมาแสดงแทนโดยจับงูจงอางตัวแรกได้ที่ป่าใกล้หมู่บ้านคำบอน ตำบลโคกใหญ่ อ.เภอน้ำพอง จ.จังหวัดขอนแก่น ในปัจจุบันการเร่ขายสมุนไพรก็ใช้วิธีหาบเร่เหมือนเดิม จะเปลี่ยนแปลงบ้างก็คือการเชิญชวนคนให้มารวมกันโดยการตีกลองให้ดังคล้ายการเล่นกลแล้วปล่อยงูจงอางมาให้คนดู แล้วหยิบสมุนไพรขึ้นมาโฆษณาขาย ต่อมาลูกหาบของนายเคน ยงลา เห็นว่าการเร่ขายสมุนไพรทำรายได้ดีพอยึดเป็นอาชีพได้ จึงได้พัฒนาตนเองเปลี่ยนจากการเป็นลูกหาบมาเป็น **“นายหาบ”** (หัวหน้า) ละเลย เพราะมีประสบการณ์การเรียนรู้การจับงูและสมุนไพรจากนายเคนมาแล้ว จากลูกหาบ จึงกลายมาเป็นนายหาบ คนแล้วคนเล่า กระจายขยายไปทั้งหมู่บ้าน ในการเดินทางจะอาศัยรถโดยสารประจำทาง เมื่อถึงจังหวัด - อ.เภอน้ำพอง - ตำบล หรือหมู่บ้าน เป้าหมายก็จะลงจากรถโดยสารแล้วหาบเร่ขายสมุนไพรไปเรื่อย ๆ พอตกเย็นก็จะหาที่พักประกอบอาหารและพักผ่อนหลับนอน ส่วนมากจะอาศัยศาลาวัด ศาลาประชาคมหมู่บ้าน หรือบ้านผู้ใหญ่ ซึ่งการอาศัยรถโดยสารประจำทางจะใช้เวลาครั้งละ ๑ - ๒ สัปดาห์ จึงจะขายสมุนไพรหมดหรือต้องกลับมาเตรียมสัมภาระและสมุนไพรใหม่ แต่ในปัจจุบันได้เปลี่ยนมาเป็นการใช้รถกระบะเป็นพาหนะ มีเครื่องขยายเสียงติดรถ วิธีนี้จะใช้เวลาประมาณ ๑ สัปดาห์ หรือไม่เกิน ๑๐ วัน ก็จะเดินทางกลับปรากฏว่า การแสดงประสบความสำเร็จสามารถเรียกคนมาดูได้มากพอสมควร

แต่เนื่องจากภูเขานั้นมีอันตราย มากสามารถพ่นพิษได้ไกลถึง ๒ เมตร พ่อใหญ่จึงเปลี่ยนมาใช้จูงองแสดงแทนและถ่ายทอดวิชาแสดงงูให้คนในหมู่บ้าน เมื่อว่าง เว้นจากการเกษตรชาวบ้านจะรวมกลุ่มเดินทาง ออกเร่แสดงงู เพื่อขายยาสมุนไพร ปัจจุบันการแสดงงูจูงองบ้านโคกสง่าเป็นที่รู้จักกันแพร่หลายมาก ชาวบ้านเกือบทุกหลังคาเรือน จะเลี้ยงงูจูงองไว้ได้ถุนบ้าน มีการจัดแสดงหลายรูปแบบเพื่อดึงดูดให้คนสนใจยิ่งขึ้น เช่นการแสดงละครตาม จังหวะเพลง การชมมวยระหว่างคนกับงูจูงองจนชาวบ้านที่มีชื่อเสียงทางการแสดงงู มีฉายาประจำ เช่น กระห่องน้อย เมืองอีสาน,ทองคำลูกทองชัย ฯลฯ

เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๘ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้เล็งเห็นว่าหมู่บ้านโคกสง่ามีการเลี้ยงงูจูงองไว้จำนวนมาก จึงได้มีการจัดหางบประมาณก่อสร้างกรงเพาะเลี้ยงงูให้ชาวบ้านนำมาเลี้ยงรวมกันไว้ที่กรงเพาะเลี้ยงส่วนกลางที่วัดศรีธรรมมา และจัดให้มีการแสดงบริเวณลานวัดศรีธรรมมา และรอบๆบริเวณ ก็จะมีการจัดนิทรรศการเกี่ยวกับงูจูงอง รวมทั้งมี โรงเรือนเพาะเลี้ยงงูจูงองอยู่ด้วย หลังจากนั้น ได้ย้ายออกจากวัดศรีธรรมมา ไปอยู่ที่สาธารณะประโยชน์ (ดอนปู่ตา) ในวันที่ ๘ มกราคม ๒๕๕๔ จึงใช้ชื่อว่า หมู่บ้านงูจูงองแห่งประเทศไทย บ้านโคกสง่า รวม ระยะเวลาที่ได้ก่อตั้งมาจนถึงปัจจุบัน เป็นเวลา ๑๙ ปี ปัจจุบันได้ย้ายมาอยู่สถานที่แห่งใหม่ มีสถานที่จอดรถยนต์ ร้านค้าขายของที่ระลึก เวทีการแสดงงู อาคารที่พักนักท่องเที่ยว มีกิจกรรมการแสดงทุกวัน “ไม่เว้นวันหยุดราชการ ” การแสดงงูจูงองบ้านโคกสง่าเป็นที่รู้จักแพร่หลายมาก ชาวบ้านโคกสง่าเกือบทุกหลังคาเรือนจะเลี้ยงงูจูงองไว้ได้ถุนบ้านของตน ได้จัดการแสดงงูจูงอง หลายรูปแบบเพื่อดึงดูดให้คนสนใจยิ่งขึ้น

บ้านโคกสง่าอยู่ห่างจากตัวจังหวัดเป็นระยะทาง ๔๙ กิโลเมตร เดินทางไปตามทางหลวงหมายเลข ๒ (ถนนมิตรภาพ) ถึงหลักกิโลเมตรที่ ๓๓ เลี้ยวขวาเข้าเส้นทางไปอำเภอกะนวน ตามทางหลวงหมายเลข ๒๐๓๙ ถึงหลักกิโลเมตรที่ ๓๓ เลี้ยวขวาเข้าเส้นทางไปอำเภอกะนวน ทางหลวงหมายเลข ๒๐๓๙ ถึงหลักกิโลเมตรที่ ๑๔ เมื่อสังเกตเห็นป้อมยามตำรวจพญทางด่านซ้าย ให้เลี้ยวขวาไปตามถนน ลูกรังผ่านบ้านนางาม วัดสระแก้ว เมื่อถึงสี่แยกที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านแล้วเลี้ยวซ้าย ไปประมาณ ๖๐๐ เมตร จะถึงประตูทางเข้าหมู่บ้านโคกสง่าตรงไปที่วัดศรีธรรมมา ซึ่งเป็นที่ตั้งเรือนเพาะพันธุ์งูจูงอง และสถานที่จัดแสดงงูจูงอง

งานวันงูจูงอง จัดขึ้นที่หมู่บ้านโคกสง่า ในช่วงเทศกาลสงกรานต์ มีกิจกรรมการจัดงานระหว่างวันที่ ๑๒-๑๖ เมษายน ของทุกๆ ปี เช่น การเจริญพระพุทธมนต์ การสรงน้ำพระ ขบวนแห่พระพุทธรูป แห่สงกรานต์ แห่งงูจูงองไปตามถนนรอบหมู่บ้านสิ้นสุดที่เวทีแสดงวัดศรีธรรมมา มีพิธีบายศรีสู่ขวัญ ประกวอดิธาตุ งูจูงอง การแสดงศิลปะการต่อสู้ระหว่าง คนกับงูจูงอง ครั้งยิ่งใหญ่ที่สุดในรอบปี เนื่องจากชาวบ้านโคกสง่าทุกคน ที่ออกจากหมู่บ้านไปแสดงงู เร่ขายสมุนไพรต่างพร้อมใจกัน กลับมาแสดงร่วมกันในวันสงกรานต์ มีการสาธิตว่านและยาสมุนไพรชนิดต่างๆ พร้อมจำหน่ายโดนกลุ่มชาวบ้าน นอกจากนี้ยังมีการแสดงมหรสพอื่นๆ เช่น หมอลำซิ่ง ภาพยนตร์ เป็นการแสดงรื่นเริง ให้ชาวบ้านใกล้เคียงมาร่วมสนุกด้วย

การเข้าชมและกิจกรรมการแสดง นอกจากเทศกาลสงกรานต์แล้ว นักท่องเที่ยวยังสามารถเดินทางมาทัศนศึกษาที่ หมู่บ้านงูจูงองได้ทุกวันไม่เว้นวันหยุดราชการ และวันนักขัตฤกษ์ ตั้งแต่เวลา ๐๗.๐๐-๑๗.๐๐ น. เมื่อเดินทางไปถึงหมู่บ้านงูจูงอง จะเห็นวิถีชีวิตชาวบ้านโคกสง่า ซึ่งมีอาชีพหลักคือการเกษตรกรรม มีการทอผ้าไหมเหมือนชาวอีสานทั่วไป แต่สิ่งที่อัศจรรย์อย่างยิ่ง ก็คือชาวบ้านแห่งนี้เลี้ยงงูจูงองไว้ในถ่องไม้ได้ถุนบ้าน เกือบทุกหลังคาเรือน ที่วัดศรีธรรมमत่านสามารถศึกษา ชมนิทรรศการงูและชีวิตความเป็นอยู่ ของงูจูงองในโรงเรือนเพาะพันธุ์งูจูงองได้ทุกวัน ในกรณีที่เดินทางมาเป็นกลุ่มเล็กๆ หากต้องการชมการแสดง ชมรมงูจูงองได้จัดเจ้าหน้าที่ และนักแสดงประจำเวที สามารถจัดการแสดงให้ชมได้ตามต้องการ โดยแจ้งชาวบ้านให้จัดแสดง โดยตกลงราคาแต่ละรายไป หากเดินทางไปเป็นคณะใหญ่ๆ สามารถแจ้งล่วงหน้าได้ที่

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับงูจงอาง

งูทั่วไปมีทั้งหมดกว่า ๒,๕๐๐ ชนิด (Species) พบทั่วไปในประเทศไทยที่มีอากาศร้อน ยิ่งพบมากเมื่อเข้าใกล้เส้นศูนย์สูตร งูพิษแทบทุกชนิดจัดอยู่ในวงศ์ Elapidae รวมทั้งงูจงอางด้วย

งูจงอางมีชื่อสามัญว่า King Cobra มีความยาวเฉลี่ย ๓.๗ เมตร อาจยาวถึง ๕.๕ เมตร มีลูกตาสีน้ำตาลอำพัน ลำตัวสีเขียวอมเทา หรือน้ำตาล มีลายปล้องสีเหลืองคาดทั่วไป ตัวผู้มีลำตัวยาวกว่าตัวเมีย เมื่อถูกรบกวนจะชูคอยกตัวสูงประมาณ ๑ ใน ๓ ของความยาวลำตัว และขยายแผงคอออก ที่เรียกกันว่า แผ่แม่เบี้ย มีนิสัยว่องไว ไม่ชอบความร้อน โดยเฉพาะความร้อนโดยตรงจากแสงอาทิตย์ ชอบนอนตามที่เย็นๆ เช่นกอไผ่ โพลงไม้ ซอกหิน พบชุกชุมตามป่าเกือบทุกภาคในประเทศไทย ยังพบทั่วไปในประเทศฟิลิปปินส์ , มาเลเซีย, พม่า, อินเดีย, และจีนตอนใต้ ไม่สามารถพบได้ในอเมริกา หรือยุโรป

งูกลืนอาหารชิ้นใหญ่ๆ ได้เนื่องจากกระดูกกราม และกะโหลกยึดติดกันด้วยเอ็น จึงเคลื่อนและยืดขยายออกได้ งูจงอางเป็นงูพิษ มีเขี้ยวแข็ง เขี้ยวจะยึดติดกับเหงือกแน่นไม่สามารถหดหรือพับได้แตก ต่างจากงูที่มีเขี้ยวอ่อนสามารถเก็บเขี้ยวไว้ใต้เพดานปากได้ เช่น งูหางกระดิ่ง ปกติงูจงอางไม่ใช้งูที่ดุร้าย แต่มีพิษที่รุนแรงต่อระบบประสาท ซึ่งเป็นคุณสมบัติเด่น เมื่องูจงอางฉกกัดเหยื่อจะฉกแรง บางครั้งเขี้ยวมักจะหลุดติดออกไปด้วย เขี้ยวพิษจะงอกใหม่ได้เป็นระยะๆ ปกติจะงอกออกมาก่อนเขี้ยวเก่าจะหลุด บางเวลาจึงเห็นงูมีเขี้ยวข้างละ ๒ เขี้ยวได้ งูจงอางสามารถฉกกัดในระยะห่างไม่เกิน ๑๘ เมตร เมื่อฉกกัดต้องกัดค้างไว้ แล้วจึงปล่อยพิษจากต่อมพิษ ๒ ต่อมบริเวณหลังดวงตา ไม่สามารถพ่นพิษได้เหมือนงูเห่า

งูทุกชนิดกินสัตว์ด้วยกัน งูใหญ่จะกินสัตว์จำพวกแมลง กบ หนู มีงูบางชนิดที่กินงูด้วยกัน คือ งูจงอาง ดังนั้นงูจงอางจึงมีส่วนสำคัญในการรักษาระบบนิเวศ สร้างความสมดุลแก่ธรรมชาติโดยเฉพาะการควบคุมปริมาณสัตว์ในธรรมชาติไม่ให้มี มากเกินไป งูจึงเป็นสัตว์สำคัญยิ่งต่อความยั่งยืนของธรรมชาติ

งูมีสายตาที่พัฒนามาก มีความฉลาดอยู่ระหว่างปลากับสัตว์เลื้อยลูกด้วยนม ไม่สามารถแปลงเสียงแท้จริง แต่ทำเสียง “ฟ่อ” ได้ ดัง ทั้งนี้เป็นกรงูที่ดุร้าย งูเป็นสัตว์หุหนวก ไม่ได้ยินเสียงขู่ฟ่อของกันและกัน รับรู้ด้วยการสั่นสะเทือนที่มากกระทบตัวจากพื้น ลื่นงูเลื้อยออกมาจับกิน และเคลื่อนเหยื่อไปตามเพดานปาก

โดยทั่วไป งูจงอางมีการผสมพันธุ์เป็นฤดูกาล โดยจะสืบพันธุ์ในฤดูฝน หรือช่วงฝนตกชุกระหว่างเปลี่ยนฤดู การผสมพันธุ์จะใช้เวลานาน ๑ - ๒ ชั่วโมง บางครั้งอาจสั้นไม่ถึงชั่วโมงได้ งูที่ซึ่งรวมกันในวันสวดสัตว์ จะพบการผสมพันธุ์ได้หลายครั้ง จะมีการวางไข่ประมาณ ๑-๒ เดือน หลังการผสมพันธุ์

งูจงอางเป็นงูชนิดเดียวที่สร้างรังไข่ ทำรังลึกลงในดิน ๔-๕ เซนติเมตร ใช้ใบไม้และเศษดินในการทำรัง อุณหภูมิเหมาะสมต่อไข่ประมาณ ๓๐ องศาเซลเซียส ความชื้นสูง ๙๕% หลังจากการวางไข่ งูจงอางจะเฝ้าไข่ แต่ไม่กกไข่ (งูหลามจะกกไข่) จะวางไข่ครั้งละ ๕-๕๐ ฟอง หรือโดยเฉลี่ยครั้งละ ๓๐ ฟอง ขนาดไข่งูจงอางอยู่ที่ ๕x๓ ซม. ถึง ๖x๔ ซม. ไข่เป็นรูปรี เปลือกไข่จะเป็นหนังนิ่ม และขยายขนาดขึ้นได้ ตามการเจริญเติบโตของตัวอ่อน ไข่ใช้เวลาฟักนาน ๖๐-๑๒๐ วัน ขึ้นอยู่กับอุณหภูมิ และความชื้นขณะฟัก ลูกงูจะเจาะไข่ออกมาด้วยฟันซี่พิเศษเรียก “egg tooth” ฟัน ซี่นี้จะหลุดไปในไม่ช้าหลังจากงูออกมาจากไข่แล้ว ลูกงูมีลักษณะเหมือนพ่อแม่ ตั้งแต่แรกเกิด มีความยาว ๓๕ ซม. ปราดเปรียว ว่องไว มีพิษพอที่จะกัดเหยื่อ และคนให้ตายได้ ช่วยเหลือตัวเอง โดยหาอาหารกินเองได้ทันที สามารถแผ่แม่เบี้ยได้อย่างสวยงาม สีสันทัวคาดปล้องด้วยสีเหลืองสดใส สะดุดตาแลดูแล้วเป็นที่น่าสนใจ งูจงอางจะจำศีลในช่วงฤดูหนาว หรือร้อนจัด งูจะเติบโตโดยอาศัยการลอกคราบ ถ้าอาหารสมบูรณ์จะลอกคราบทุก ๓๐ วัน เพียงระยะเวลา ๑-๕ ปี งูสามารถโตได้เต็มที่ งูมีอายุยืนประมาณ ๓๐ กว่าปี

การเลี้ยงงูจงอางที่บ้านโคกสง่า การเลี้ยงงูจงอางที่บ้านโคกสง่า เป็นการเลี้ยงงูเลี้ยงสัตว์เลี้ยง งามบางตัวได้รับการเลี้ยงมาเป็นเวลาถึง ๑๕ ปี ชาวบ้านจะซื้องูมาในราคา ๓,๐๐๐-๑๐,๐๐๐ บาท ขึ้นอยู่กับขนาดของงู นำมาเลี้ยงในถังไม้ที่มีน้ำและความชื้นอยู่ ลังจะมีขนาดกว้าง ๕๐ ซม. ยาว ๘๐ ซม. สูง ๒๐ ซม. จะเก็บไว้ใต้ถุนบ้านหรือตามยุงฉาง มีการให้อาหาร ๓-๔ วันต่อครั้ง อาหารมักจะเป็นงูขนาดเล็ก เช่น งูปลา งูสิง งูดิน งูตั้งแห หรือ กบ เขียด ถ้าให้อาหารเพียงพอจะลอกคราบประมาณเดือนละครึ่ง เมื่อเลี้ยงได้สักพัก งูจะเริ่มเชื่องสามารถจับมาแสดงได้ ทั้งนี้ยังคงต้องระมัดระวัง เนื่องจากงูยังมีพิษและฉกกัดได้ตลอดเวลา ผู้แสดงต้องใช้ความสามารถและความชำนาญเป็นพิเศษ ทำให้การแสดงเป็นที่น่าตื่นเต้น

ระบบ การเลี้ยงงูเป็นไปในลักษณะเจ้าของงู ต่างคนต่างเลี้ยงไว้ในกระบะที่บ้านของตน เมื่อจะไปเร่ขายยาสมุนไพรที่ใด ก็หิ้วลังกระบะใส่ไปด้วย งูส่วนใหญ่ผ่านไปหลายจังหวัดกับเจ้าของเมื่อเจ้าของนำออกมาจากลังกระบะ งูจะเลื้อยออกมา และแสดงพฤติกรรมตามธรรมชาติของมัน เช่น การชูหัวแผ่แม่เบี้ย เพื่อป้องกันตัว และข่มขู่เมื่อถูกล่อ มิใช่การแสดงละครเล่น ที่เจ้าของฝึกฝนให้แสดงตามใจ ได้เหมือนการแสดงของช้างหรือลิง แต่การแสดงหยอกล้อและช่วยกับงู ตามที่ชาวบ้านโคกสง่า เรียกว่าการขมกวยกับงูนั่น เป็นสิ่งน่าสนใจและตื่นเต้น เนื่องจากความน่าเกรงขามและความดุร้ายของงูจงอาง ซึ่งนักเร่ขายยาสมุนไพรของบ้านนี้ ก็มีใจหายกลัวพอที่จะเสี่ยงชีวิตทำหาย กับอันตรายที่อาจเกิดขึ้นได้ทุกเสี้ยววินาทีของการแสดง

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ร่วมกับมูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าและพรรณพืชแห่งประเทศไทย และชมรมงูจงอางแห่งประเทศไทย (ก่อตั้งโดยกลุ่มชาวบ้านโคกสง่า) ร่วมกันจัดโครงการขยายพันธุ์งูจงอาง เพื่อการอนุรักษ์พันธุ์งูจงอาง รวมถึงการเลี้ยงงูให้ใกล้ธรรมชาติ จึงได้มีการสร้างโรงเพาะพันธุ์งูจงอางขึ้น บริเวณวัดศรีธรรมมา อันเป็นวัดประจำหมู่บ้านโคกสง่า เสร็จในปี พ.ศ.๒๕๓๙ ทำให้งูจงอางได้อยู่ใกล้ธรรมชาติ มากขึ้น ในปี พ.ศ.๒๕๔๐ แม่งูจงอางบ้านโคกสง่า ๓ ตัวที่ได้รับการผสมพันธุ์ได้วางไข่ในโรงเพาะเลี้ยง ต่อมาได้ฟักลูกงูจงอางถึง ๑๓ ตัว โดยได้รับความร่วมมือและดูแลอย่างใกล้ชิด จากนายสัตวแพทย์สมโภชน์ วีระกุล อาจารย์ประจำคณะสัตวแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ได้นำไข่บางส่วนที่ยังไม่ฟัก แต่มีเปอร์เซ็นต์ การเสียมากไปไว้ในตู้ฟักปรับอุณหภูมิที่เหมาะสม ในห้องทดลองปรากฏว่าสามารถฟักได้เป็นตัวทั้งหมด กล่าวได้ว่าประเทศไทย มีการฟักไข่งูจงอางในห้องทดลองได้เป็นครั้งแรกของโลก เนื่องจากสภาพแวดล้อมไม่เอื้ออำนวย ประกอบกับยังไม่มีนักวิชาการศึกษาเรื่องเลี้ยงลูกงูจงอาง รวมถึงปัญหาในการให้อาหารลูกงูจงอาง จึงทำให้ลูกงูจงอางไม่สามารถรอดชีวิตได้ ดังนั้นจึงยังคงเป็นภารกิจสำคัญ ของผู้เกี่ยวข้องทุกท่านที่จะต้องศึกษา หาวิธีการเลี้ยงลูกงูจงอาง ให้สามารถเจริญเติบโตจนถึงวัยเจริญพันธุ์ต่อไป หากโครงการนำร่องนี้ประสบผลสำเร็จ มีปริมาณงูเพิ่มขึ้นได้จากการเพาะพันธุ์แล้ว ส่วนหนึ่งจะปล่อยคืนธรรมชาติ เพื่อสร้างระบบนิเวศ และอนาคตคงจะไม่มีมีการจับงูจากธรรมชาติ มาเลี้ยงในหมู่บ้านอีก แต่ชาวบ้านยังคงมีรายได้ จากการแสดงงู รวมถึงการเป็นแหล่งท่องเที่ยว เพื่อการศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับงูจงอาง สำหรับประชาชน และนักท่องเที่ยวทั่วไป

สภาพทางภูมิศาสตร์

ลักษณะการก่อตั้งบ้านเรือน ลักษณะการก่อตั้งบ้านเรือนในหมู่บ้านโคกสง่าจะมีลักษณะของการตั้งชุมชนตามทฤษฎีการตั้งถิ่นฐานเป็นหมู่บ้านเกษตรกรรมหรือการตั้งถิ่นฐานแบบกลุ่ม คือการตั้งบ้านเรือนอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม และมีที่นาหรือพื้นที่ในการทำเกษตรอยู่รอบ ๆ บริเวณหมู่บ้าน สำหรับบ้านเรือนของหมู่บ้านก็จะอยู่ใกล้ ๆ กันบ้านเรือนที่มีการปลูกพืชผักสวนครัวไว้ก็จะกันรั้ว โดยรั้วที่ใช้กัน จะเป็นกิ่งไม้ และลักษณะรั้วจะติดกัน สำหรับบ้านเรือนบ้านโคกสง่าส่วนใหญ่มีลักษณะแบบเดิม คือ เป็นทรงสูงมีใต้ถุน จะมีบ้างที่เป็นบ้านก่ออิฐหรือปูนตามสมัยนิยม ซึ่งบ้านเรือนที่มีลักษณะตามสมัยนิยมเจ้าของบ้านมักจะมียาชีพรักษาหรือมีพี่น้องได้ไปทำงานต่างประเทศหรือในเมืองทั้งที่ขอนแก่น หรือกรุงเทพฯ และบ้านลักษณะใต้ถุนสูงที่ใช้ประโยชน์จากใต้ถุนเพื่อเป็น คอกวัว – ควาย ก็ยังมีให้เห็นอยู่จำนวนหลายหลังคาเรือน ในหมู่บ้าน บ้านแต่ละหลังจะมีกล่อ้งไม้เกือบทุกหลังคาเรือน กล่อ้งไม้นั้นก็คือ กล่อ้งเลี้ยงงู มีทั้งงูจงอาง งูเห่า งูเหลือม งูหลาม วางซ้อนกัน หรือวางเรียงกันเป็นแถวข้างบ้าน

สภาพภูมิอากาศ เนื่องจากหมู่บ้านโคกสง่า เป็นหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ในที่ดอนมีทุ่งนาล้อมรอบ ทำให้มีสภาพร้อนชื้นและหนาวมากในฤดูหนาว มีฤดูที่ชัดเจนอยู่ ๓ ฤดู คือ ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่ปลายเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนพฤษภาคม อากาศจะร้อนมากในเดือนเมษายน ฤดูฝนจะเริ่มในช่วงปลายเดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคม ฝนจะตกดีที่สุดในช่วงเดือนมิถุนายนถึงเดือนกรกฎาคม ฤดูหนาวจะอยู่ในช่วงเดือนตุลาคมถึงเดือนกุมภาพันธ์ อากาศหนาวที่สุดในช่วงปลายเดือนธันวาคมถึงเดือนมกราคม สำหรับภูมิอากาศของบ้านโคกสง่าในปัจจุบันได้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากในอดีต คือ ฤดูร้อนมีระยะเวลาที่ยาวนานขึ้น ทำให้ฤดูฝนสั้น โดยฤดูร้อนจะมีระยะเวลายาวนานมากถึงช่วงตลอดเดือนพฤษภาคม และฝนจะเริ่มมากในปลายเดือนพฤษภาคม ทำให้ระยะการทำเกษตรคลาดเคลื่อน ไม่สามารถกำหนดวันเวลาเพาะปลูกที่แน่นอนได้ทุกปี บางปีฝนเริ่มตกช่วงเดือนสิงหาคม ทำให้ไม่สามารถทำนาได้ต้องปล่อยทิ้งไว้

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ชาวบ้านโคกสง่า มีอาชีพทำเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลักช่วงฤดูแล้ง ชาวบ้านมีอาชีพหาสมุนไพร บางครัวเรือนจะเลี้ยงสัตว์ เช่น วัว ควาย หมู และเกือบทุกหลังคาเรือนจะปลูกข้าวไว้กินเอง บางครัวเรือนที่ดินเหลือจากการทำนา ก็จะปลูกอ้อย มันสำปะหลัง เพราะด้วยสภาพแวดล้อมที่ค่อนข้างแห้งแล้ง จึงสามารถปลูกพืชชนิดนี้ได้

ป่าไม้ ปัจจุบันบ้านโคกสง่าเหลือพื้นที่ที่เป็นป่าไม้เพียงเล็กน้อย ซึ่งเป็นทั้งพื้นที่สาธารณะและส่วนบุคคลที่ชาวบ้าน ปลูกต้นไม้ตามวิถีชีวิตตามชายป่าสาธารณะของหมู่บ้าน ต้นไม้ที่มีในป่านี้ เช่น บก มะค่า เต็ง รัง เต็ง สะแบง ยุง ประดู่ เตย มะม่วงป่า ชาวบ้านได้อาศัยใช้ประโยชน์จากป่าได้ คือ การหาของป่า เช่น เกือบเห็ด ขุดแย้ ลำกึ่งกำ เกือบผักป่า อย่างขี้เหล็ก ผักหวาน เป็นต้น และมีการนำวัว ควาย ไปเลี้ยงในฤดูทำนาเพราะไม่มีพื้นที่เลี้ยงสัตว์ และฤดูแล้งก็ปล่อยไว้ตามป่า รวมถึงการนำไม้ไปใช้ประโยชน์ เช่น ทำฟืนเผาถ่าน สร้างบ้านเรือน และยังมีการลักลอบเข้าไปหาประโยชน์จากพื้นที่ป่าสาธารณะของหมู่บ้านด้วย

การคมนาคม ในอดีตจะใช้เกวียนเป็นยานพาหนะ แต่ในปัจจุบันที่วิทยาการเจริญก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น ทำให้ระบบการคมนาคมเปลี่ยนไปในทางที่สะดวกสบายขึ้น มีถนนลาดยางผ่านหมู่บ้านและมีถนนคอนกรีตสำหรับการคมนาคมภายในหมู่บ้าน มีรถโดยสารประจำทางวิ่งผ่าน การเดินทางในปัจจุบันบ้านโคกสง่าอยู่ห่างจากตัวจังหวัดเป็นระยะทาง ๔๙ กิโลเมตร เดินทางไปตามทางหลวงหมายเลข ๒ (ถนนมิตรภาพ) ถึงหลักกิโลเมตรที่ ๓๓ เลี้ยวขวาเข้าเส้นทางไปอำเภอกะนวน ตามทางหลวงหมายเลข ๒๐๓๙ ถึงหลักกิโลเมตรที่ ๑๔ เมื่อสังเกตเห็นป้ายยามตำรวจทางด่านซ้าย ให้เลี้ยวขวาไปตามถนน ลูกวิ่งผ่านบ้านนางาม วัดสระแก้ว เมื่อถึงสี่แยกที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านแล้วเลี้ยวซ้าย ไปประมาณ ๖๐๐ เมตร จะถึง

ประตูทางเข้าหมู่บ้าน โคกสง่าตรงไปวัดศรีธรรมา ซึ่งเป็นที่ตั้งเรือนเพาะพันธุ์จิ้งจอก และสถานที่จัดแสดงจิ้งจอกแห่งประเทศไทย

ไฟฟ้า บ้านโคกสง่ามีไฟฟ้าใช้ โดยการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคเป็นผู้ดำเนินการติดตั้ง และขณะนี้ชาวบ้านหมู่บ้านกอกมีไฟฟ้าใช้กันทุกหลังคาเรือนแล้ว แต่เดิมก่อนที่ไฟฟ้าจะเข้าถึงชาวบ้านใช้ตะเกียงในการให้แสงสว่างยามค่ำคืน หรือใช้ไฟที่ทำจากยางไม้ บางบ้านที่มีฐานะก็จะใช้เครื่องปั่นไฟ และเมื่อมีไฟฟ้าใช้ในหมู่บ้าน ทำให้สมาชิกในครัวเรือนมีเวลาทำกิจกรรมในตอนกลางคืนด้วยกันมากขึ้น และวิถีชีวิตก็เปลี่ยนตามไปด้วย เนื่องจากเมื่อก่อนที่ยังไม่มีไฟฟ้าใช้ พ่อค้าลงชาวบ้านก็จะเข้านอนแต่หัวค่ำ หรือจับกลุ่มคุยกันอาจมีการเล่นทาน ร้องเพลง ขับกลอนหมอลำ โต้ผญา แต่พอมีไฟฟ้าใช้ความสัมพันธ์กันของชาวบ้านก็ลดลง ต่างคนต่างอยู่บ้านตนเอง ดูโทรทัศน์ที่บ้านใครบ้านมัน อีกด้านหนึ่งก็ทำให้ชาวบ้านได้รับความสะดวกสบายขึ้น เพราะสามารถใช้เครื่องใช้ไฟฟ้าอื่นๆ อย่าง พัดลม ตู้เย็นได้ แต่อีกด้านเครื่องใช้ไฟฟ้าก็เป็นตัวชี้วัดฐานะของชาวบ้านในหมู่บ้าน ซึ่งเป็นค่านิยมใหม่ว่าถ้าบ้านใครมีเครื่องใช้ไฟฟ้าได้ก็แสดงว่ามีฐานะดี ทำให้เกิดช่องว่างทางสังคมภายในหมู่บ้าน และก่อให้เกิดการสร้างหนี้สินจากความต้องการเครื่องใช้ไฟฟ้ามีจำนวนมากขึ้น

การติดต่อสื่อสาร การรับทราบข้อมูลข่าวสารของประชาชนในหมู่บ้านโคกสง่า ส่วนใหญ่จะเป็นการรับข่าวสารทางเดียว โดยผ่านทางวิทยุ โทรศัพท์ และการประชาสัมพันธ์ข่าวสารทางราชการจากหอกระจายข่าวโดยผู้นำชุมชน ซึ่งส่วนมากข่าวที่จะประกาศผ่านหอกระจายข่าวจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับกิจกรรมส่วนรวมของชาวบ้าน การรับรู้ข่าวสารจากสังคมภายนอกมาพร้อมกับการเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยี สิ่งเหล่านี้เข้ามาในหมู่บ้านพร้อมกับการที่หมู่บ้านมีไฟฟ้าใช้ และเครือข่ายการสื่อสารเหล่านี้ ทำให้วิถีชีวิตของชาวบ้านเปลี่ยนไป การที่สามารถรับรู้ข่าวสารจากสังคมภายนอกได้อย่างรวดเร็วทันเหตุการณ์มากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการเกษตร การศึกษา การเมือง เศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงของดินฟ้าอากาศ ทำให้เกิดการพัฒนาและมีการนำไปสู่การปรับปรุงคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นของชาวบ้านโคกสง่า

โทรศัพท์ เครือข่ายโทรศัพท์ที่ใช้ในหมู่บ้านจะเป็นขององค์กรโทรศัพท์แห่งประเทศไทย หรือที่ปัจจุบันแปลงสภาพเป็น บริษัท ทศท. คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) (TOT corporation Public company limited) แต่ก่อนจะมีการติดตั้งโทรศัพท์ตามบ้านของชาวบ้านที่เป็นคล้ายๆ ตัวแทนของเครือข่าย ซึ่งก็จะเป็นผู้ที่มีฐานะค่อนข้างดีหน่อย โดยจะมีการเก็บค่าบริการจากชาวบ้านที่มาใช้บริการที่มีการไปตามมารับสายโทรศัพท์ที่โทรเข้า ครั้งละ ๑๐-๒๐ บาท หรือโทรออกก็จะคิดตามอัตราของ ทศท. แต่มีการบวกค่าบริการเพิ่ม และมีตู้โทรศัพท์สาธารณะทั้งหยอดเหรียญและใช้บัตรที่โอทีให้บริการ แต่ปัจจุบันนี้ด้วยความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการแข่งขันทางการตลาดที่รุนแรงของผู้ให้บริการระบบเครือข่ายโทรศัพท์เอกชนและบริษัทผลิตเครื่องโทรศัพท์เคลื่อนที่ ทำให้ชาวบ้านมีกำลังในการซื้อเครื่องมือสื่อสารเหล่านี้มาใช้ส่วนตัวเองได้ ทำให้ไม่ต้องพึ่งพาการใช้บริการโทรศัพท์ของ ทศท. และของเพื่อนบ้านที่มีฐานะอีกต่อไป และที่หมู่บ้านโคกสง่า ก็สามารถรับคลื่นสัญญาณของระบบโทรศัพท์เคลื่อนที่ทั้ง เอไอเอส วันทูคอล ทรูมูฟ และดีแทคได้

ไปรษณีย์ ในการติดต่อสื่อสารมีระบบสื่อสารอีกอย่างหนึ่งที่ชาวบ้านในหมู่บ้านโคกสง่านิยมใช้ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน คือ การสื่อสารผ่านไปรษณีย์ สำหรับการส่งจดหมายธรรมดาจะใช้วิธีไปหย่อนจดหมายที่ตู้ไปรษณีย์ สำหรับการรับจดหมายจะมีบุรุษไปรษณีย์ขับรถจักรยานยนต์เข้ามาส่งถึงบ้านทุกวัน

ด้านสาธารณสุข บ้านโคกสง่า จะมีสถานอนามัยประจำจะให้บริการด้านสาธารณสุขขึ้นพื้นฐานแก่ประชาชนชาวบ้านโคกสง่าและหมู่บ้านใกล้เคียง เช่น การให้บริการบัตรประกันสุขภาพ การอบรมให้ความรู้เรื่องโรคภัยต่างๆ ประชาสัมพันธ์ข้อมูลด้านสุขภาพอนามัย เช่น การรณรงค์การกำจัดลูกน้ำยุงลาย การป้องกันโรคไข้หวัดนก โรคฉี่หนู การตรวจรักษาโรคเบื้องต้น อย่าง อุบัติเหตุเล็กๆน้อยๆรับทำแผล

ล้างแผล จ่ายยาแก้ปวดหัว เป็นไข้ รับฝากครรภ์ ฉีดวัคซีน ซึ่งจะให้บริการแก่ชาวบ้านในพื้นที่บ้านกอก และหมู่บ้านใกล้เคียง ส่วนถ้าเป็นการเจ็บไข้ได้ป่วยที่รุนแรงที่ทางสถานอนามัยไม่สามารถให้การรักษาได้ ก็จะส่งผู้ป่วยเข้าโรงพยาบาลน้ำพอง โรงพยาบาลศรีนครินทร์ หรือโรงพยาบาลศูนย์ขอนแก่น เพราะมีเจ้าหน้าที่ที่ชำนาญและเครื่องมือทางการแพทย์ที่ทันสมัยกว่า ในหมู่บ้านจะมี อสม. หรืออาสาสมัครสาธารณสุข เป็นผู้ช่วยในการทำงานร่วมกับชาวบ้าน เช่น การแจกทรายอะเบทส์กำจัดลูกน้ำ การสำรวจประชากรในหมู่บ้าน

ระบบเศรษฐกิจ ชาวบ้านโคกสง่าส่วนใหญ่มีชีวิตความเป็นอยู่แบบพออยู่พอกิน พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ประกอบอาชีพหลัก คือ การทำนา ทำไร่ ส่วนอาชีพเสริมจะเป็นการค้าขาย การรับจ้างทั่วไป การจักสาน การทอผ้าไหม การเลี้ยงสัตว์ และขายสมุนไพร เป็นอาชีพเสริมด้วย และมีบางส่วนที่ได้เดินทางออกไปทำงานต่างถิ่น ซึ่งส่วนใหญ่ก็จะเป็นคนหนุ่มสาวที่มีการศึกษาค่อนข้างดี หรืออีกกลุ่มก็เป็นพวกใช้แรงงาน สำหรับแหล่งงาน เช่น โรงงานน้ำตาล โรงงานแหวน และโรงงานอุตสาหกรรมต่างๆ ที่ตั้งอยู่ทั้งที่ภายในจังหวัดขอนแก่นเอง และภูมิภาคอื่นๆ

ลักษณะภาษา

ภาษาที่พูดเป็นภาษาพื้นเมือง(ภาษาอีสาน) ลักษณะการพูดจะมีภาษากลางประสมบ้างในบางคำ แต่เป็นสำเนียงอีสาน เพราะประชาชนได้รับการศึกษามากขึ้น มีความสัมพันธ์ทางสังคมติดต่อกับผู้คนมากขึ้น และใช้ภาษากลางในการติดต่อสื่อสาร ภาษาอีสานบางคำจึงถูกกลืนหายไป

ลักษณะครอบครัว

ลักษณะครอบครัวของชาวบ้านโคกสง่าส่วนใหญ่จะเป็นครอบครัวขยาย คือ มีปู่ ย่า ตา ยาย พ่อ แม่ ลูก อาศัยอยู่ด้วยกัน แต่ก็มีบ้างที่เป็นครอบครัวเดี่ยว เพราะจะเห็นได้จากเมื่อแต่งงานแล้วสามีภรรยาจะแยกเรือนออกมาอยู่เฉพาะครอบครัวตนเอง และภายในครอบครัวจะมีสมาชิกเฉลี่ยระหว่าง ๕-๗ คน

สภาพการปกครอง

บ้านโคกสง่า ตั้งอยู่ในเขตการปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลทรายมูล อำเภอโนนน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ได้มีการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้าน กรรมการ หมู่บ้านฝ่ายต่างๆ ตามพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องที่ พุทธศักราช ๒๔๕๗ เพื่อให้การปกครองบริหารจัดการบ้านเมืองเป็นไปตามระบอบ ประชาธิปไตย เป็นการกระจายอำนาจให้สมาชิกในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาหมู่บ้าน และภายในหมู่บ้านมีสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลหมู่บ้านละ ๒ คน ซึ่งชาวบ้านได้เลือกเข้ามาทำหน้าที่เป็นตัวแทนประชาชนไปใช้สิทธิใช้เสียงในสภา อบต. ในการจัดทำแผนงานโครงการ และร่างข้อบังคับ อบต. ผู้ใหญ่บ้านโคกสง่า หมู่ ๖ ปัจจุบันคือนายบัวบาน อุดทน

ขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่นและความเชื่อ

ประเพณีวัฒนธรรม ชาวบ้านมีประเพณีวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ โดยถือบุญประเพณีของภาคอีสาน คือ ฮีต ๑๒ ครอง ๑๔ และชาวบ้านยังร่วมกันปฏิบัติตามประเพณีอย่างเคร่งครัด แต่ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปบ้างให้เหมาะสมกับยุคสมัย และเนื่องจากชาวบ้านยังมีความเชื่อเป็นสิ่งที่ถือปฏิบัติมาและเป็นสิ่งที่คอยยึดเหนี่ยวจิตใจชาวบ้านมาช้านาน ชาวบ้านจึงมีประเพณีที่จัดขึ้นเป็นการทำบุญงานบุญประเพณีฮีต ๑๒ ครอง ๑๔ ที่ชาวบ้านยังยึดถือปฏิบัติอยู่ ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธอย่างเคร่งครัดในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ที่นับถือมาตั้งแต่โบราณเป็นประเพณีชาวอีสานเรียกว่า ฮีตสิบสอง โดยวัดเป็นศูนย์รวมในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ซึ่งแต่ละเดือนชาวบ้านจะมีการทำบุญหรืองานประเพณีต่างๆ ดังนี้

เดือนหนึ่ง เดือนเจียง (เดือนอ้าย) นิมนต์สังฆะเจ้าเข้ากรรมฯ ชาวบ้านเลี้ยงผีแถนและผีต่างๆ (บรรพบุรุษหรือวีรบุรุษผู้ล่วงลับ) การนิมนต์พระสงฆ์มาเข้าปริวาสกรรมหรือเข้ากรรมนั้น เป็นพิธีกรรมเพื่อให้พระภิกษุผู้กระทำความผิดได้สารภาพต่อหน้าคณะสงฆ์ (มิใช่การล้างบาป) เป็นการฝึกความรู้สึกสำนึกถึงจิตวิญญู ความผิดบกพร่องของตัว ซึ่งตรงกันข้ามกับสังคมสมัยนี้มีแต่โทษทรมานถึงความเชื่อความผิดของผู้อื่นข้างเดียว

เดือนยี่ ทำบุญ “คุณข้าว” มีพระสวดมนต์ฉันข้าวเข้าเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ข้าวเปลือก เมื่อพระฉันข้าวเสร็จก็ทำพิธีสู่ขวัญข้าว (ทำบุญหรือสู่ขวัญข้าว) นอกจากนั้นในเดือนนี้ชาวบ้านจะต้องตระเตรียมสะสมเชื้อเพลิงหาฟืนและถ่านมาไว้ในบ้าน

เดือนสาม ในมื่อเพ็ง (วันเพ็ญ) ให้ทำบุญข้าวจีและบุญมาฆะบูชาเริ่มพิธีทำบุญข้าวจีในตอนเช้า โดยใช้ข้าวเหนียวห่มน้ำอ้อยนำไปปิ้งหรือจี้ให้พอเกรียม แล้วชุบด้วยไข่ อังไฟให้สุกแล้วใส่ภาชนะไปตั้งไว้ในหัวแจก (ศาลาวัด) นิมนต์พระรับศีลแล้วเอาข้าวจีใส่บาตร นำถวายแด่พระสงฆ์พร้อมด้วยอาหารอื่นๆ เมื่อพระฉันภัตตาหารเสร็จแล้วมีการแสดงพระธรรมเทศนา ข้าวจีที่เหลือจากพระฉันแล้วนำมาเอามาแบ่งกันรับประทาน ถือว่าจะโชคดี

เดือนสี่ ทำบุญพระเวสพังเทศมหาชาติมูลเหตุเนื่องจากพระคัมภีร์มาลัยหมื่นมาลัยแสนว่า ถ้าผู้ใดปรารถนาที่จะได้พบพระศรีอริยเมตไตรย์ หรือเข้าถึงพระศาสนาพระพุทธองค์แล้ว จงอย่าฆ่าบิดามารดา สมณชีพรามคณาจารย์ อย่ายุ่งให้พระสงฆ์แตกความสามัคคีกัน กับให้อุตส่าห์ฟังธรรมเทศนา เรื่องพระเวสสันดรชาดก ให้จบสิ้นกันภายในวันเดียวเป็นต้น ในงานบุญนี้มักจะมีผู้นำของมาถวายพระซึ่งเรียกว่า “กัณฑ์หลอน” หรือถ้าเจาจะถวายเฉพาะพระนักเทศน์ที่ตนนิมนต์ก็เรียกว่า “กัณฑ์จบ” เพราะต้องแอบซุ่มดูให้แน่เสียก่อน

เดือนห้า ทำบุญขึ้นปีใหม่ไทยหรือตรุษสงกรานต์หรือสงกรานต์น้ำพระพุทธรูป ไปเก็บดอกไม้ปามาบูชาพระในระหว่างบุญนี้ทุกคนจะหยุดงานธุรกิจประจำวัน โดยเฉพาะมีวันสำคัญ ดังนี้

วันสังขารล่าง เป็นวันแรกของงานจะนำพระพุทธรูปลงมาทำความสะอาดและตั้งไว้ ณ สถานที่อันสมควรแล้วพากันสงฆ์น้ำพระด้วยน้ำหอม

วันสังขารเนา เป็นวันที่สองของงาน พากันทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่บิดามารดาให้ญาติผู้ล่วงลับไปแล้ว

วันสังขารขึ้น เป็นวันที่ ๓ ของงาน ทำบุญตักบาตรถวายอาหารแด่พระ-เณร แล้วทำการคารวะแก่บิดามารดาและคนแก่ส่งท้ายด้วยพิธีบายศรีสู่ขวัญ แล้วใช้น้ำที่เหลือจากการรดน้ำให้ผู้ใหญ่นำมารดน้ำดำหัวให้แก่ผู้ร่วมงานภายหลังจึงแปลงมาเป็นวงโล่ สาदन้า ทาแป้ง กลั่นแกลังกัน

เดือนหก ทำบุญวิสาขบูชา มีการฟังเทศตลอดวัน ตอนกลางคืนมีการเวียนเทียน

เดือนเจ็ด ทำบุญบูชาเทวดาอารักษ์หลักเมือง (วีรบุรุษ) ทำการเช่นสรงหลักเมือง หลักบ้าน ผีพ่อผีแม่ ผีปู่ตา ผีเมือง (บรรพบุรุษ) ผีตาแฮก (เทวดารักษาไร่นา) ทำนองกับแรกนาขวัญ ซึ่งเป็นพิธีกรรมก่อนจะมีกิจกรรมทำนา สรุปลงก็คือ ให้รู้จักบุญคุณของผู้มีพระคุณและสิ่งที่มีคุณจึงจะเจริญ

เดือนแปด ทำบุญเข้าพรรษา ทำบุญตักบาตรถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์ บ่ายมีการฟังธรรมเทศนา ก็มีการประกาศให้ชาวบ้านนำซี่ผึ้งมาหล่อเทียนใหญ่หน่อย สำหรับจุดในโบสถ์เป็นพุทธบูชาตลอดฤดูกาลเข้าพรรษา ในเมืองหลวงมีการถวาย “เทียนจำ” แก่อารามสำคัญ ในปัจจุบันไม่ค่อยนิยมหล่อเทียนเองส่วนมากจะสะดวกซื้อง่ายกว่าเลยไม่ค่อยเห็นแบบดั้งเดิม

เดือนเก้า ทำบุญข้าวประดับดิน โดยนำข้าวและอาหารคาวหวานพร้อมทั้งหมากพลู บุหรี่ห่อด้วยใบตองกล้วย แล้วนำไปไว้ตามต้นไม้และพื้นหญ้าเพื่ออุทิศให้แก่บรรดาญาติผู้ล่วงลับไปแล้ว โดยกำหนดทำในวันแรมสิบสี่ค่ำ เดือนเก้า ต่อมาภายหลังนิยมทำภัตตาหารถวายแก่พระสงฆ์สามเณร (กรวดน้ำ) แล้วอุทิศให้

แก่ผู้ตายด้วยการหยาดน้ำ (กรวดน้ำ) ทั้งนี้เกิดจากความเชื่อตามนิทานชาดกและเป็นที่มาของการทำบุญ “แจกข้าวด้วย”

เดือนสิบ ทำบุญข้าวสากหรือข้าวสลาก (สลากภัต) ในวันเพ็ญ เป็นการอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ตาย เช่นเดียวกับบุญข้าวประดับดิน โดยมีระยะห่างกัน ๑๕ วัน เป็นระยะเวลาที่พวกเขาจะต้องกลับไปเมืองนรก (ตามนิทานชาดก) โดยผู้ที่จะถวายทานเขียนชื่อของตนไว้อีก นำลงไปใส่บาตร เมื่อภิกษุสามเณรรูปใดจับได้สลากของผู้ใด ก็จะเรียกให้เจ้าของสลากนำเอาของมาถวาย ครั้นสามเณรฉันแล้วก็ประชุมกันฟังเทศน์บรรยายนิทานวัตถุและภาชิตต่างๆทั้งอันสงฆ์สลากภัตด้วย ข้าววันกับหนึ่งคืนจึงเลิก

เดือนสิบเอ็ด ทำบุญออกพรรษาหรือสังฆเจ้าออกวัสสาปวารณา มีการตามประทีปโคมไฟ เรียกว่าทำบุญจุดประทีป ถ้าไม่ใช่โคมแก้วกระดากก็มักชูดเปลือกลูกตูมกาให้ไฟหรือชูดเปลือกฟักทองให้ไฟบางทำเป็นโคมใช้น้ำมันมะเยาหรือมะพร้าวมีไส้ลอยอยู่ มีหูหิ้วและนำไปแขวนไว้ตามต้นไม้เต็มวัดนอกจากนั้นบางหมู่ก็ทำรั้วลดเสียงไปเรียกว่าศิริวงกุญ และมีการทำปราสาทผึ้งถวายพระด้วย

เดือนสิบสอง เป็นเดือนส่งท้ายปีเก่าตามคติเดิม มีการทำบุญกองกฐิน ซึ่งเริ่มตั้งแต่วันแรมหนึ่งค่ำเดือนสิบเอ็ดถึงกลางเดือนสิบสอง แต่ชาวอีสานครั้งก่อนนิยมเริ่มทำตั้งแต่ข้างขึ้นเดือนสิบสอง จึงมักจะเรียกบุญกฐินว่าเป็นบุญเดือนสิบสอง มีทั้งมหากฐิน (กองใหญ่) และบุญจุลกฐิน (กองเล็ก) ซึ่งทำกันโดยริบถ้วน วัฏฐะบริขารที่จำเป็นที่ต้องทอดองค์กฐิน กฐินจะขาดไม่ได้คือบาตร สังฆาฏิ ฆ้อง สบง มิดโกนหรือมิดตัดเล็บสายรัดประคต ผ้ากรองน้ำและเข็ม นอกจากนั้นเพียงเป็นองค์ประกอบ หลังจากวันเพ็ญเดือนสิบสองแล้วจะทอดกระฐินอีกไม่ได้จึงต้องทำบุญกองบัว (บังสุกุลหรือทอดผ้าป่า) และทำบุญกองวัฏฐะ คือการถวายวัฏฐะบริขารแปดอย่างแก่พระสงฆ์ บุญเดือนสิบสองที่สำหรับชาวชุมชนที่อยู่ริมแม่น้ำคือการ “ช่องเรือ” (แข่งเรือ) เพื่อบูชาอุษุण्याนา ๑๕ ตระกูล รำลึกถึงพระยาพาลัมที่นำพระไตรปิฎกขึ้นมาแต่เมืองอินทปัตถนคร (เขมร)

เอกสารที่เกี่ยวข้อง

อุดม บัวศรี และคณะ (๒๕๓๒) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการศึกษาพบว่าแหล่งท่องเที่ยวจำนวนมากยังมิได้รับการพัฒนาทั้งโครงสร้าง พื้นฐาน และการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก นอกจากนี้ยังพบแหล่งท่องเที่ยวเกิดความเสื่อมโทรมถูกบุกรุกทำลาย ขาดการจัดการใช้พื้นที่การบริการการท่องเที่ยวให้มีระบบหรือแบบแผน ตลอดจนทั้งความปลอดภัย และความอบอุ่นในการท่องเที่ยว สิ่งที่ปรากฏให้เห็นทั่วไปคือ ความไม่สะอาดของแหล่งท่องเที่ยว นอกจากนี้การให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวยังมีน้อยอีกด้วย

จากการศึกษางานวิจัยเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือผู้วิจัยเห็นว่าแหล่งท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ยังขาดการพัฒนาทั้งโครงสร้างและสิ่งอำนวยความสะดวก โดยเฉพาะอย่างยิ่งทรัพยากรท่องเที่ยวถูกบุกรุกและทำลาย จนเกิดความเสื่อมโทรม เป็นผลให้ระบบนิเวศขาดความสมดุล และนอกจากนี้ยังขาดการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยวขาดจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

พระมหาสุทนต์ อบอุ่น (๒๕๔๑) ได้ศึกษาศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ศึกษาเฉพาะกรณี : เส้นทางสายลำน้ำกก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับระดับศักยภาพในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จากกลุ่มตัวอย่าง ๑๔๑ คน

ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนท้องถิ่นมีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีศักยภาพในด้านการสร้างความพึงพอใจให้แก่นักท่องเที่ยวมากที่สุด รองลงมาได้แก่ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและการกระจายรายได้ตามลำดับ สำหรับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับระดับศักยภาพในการส่งเสริมการท่องเที่ยว นั้น ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยมาเป็นชุมชนและปัจจัยด้านสถานการณ์แวดล้อม พบว่า การได้รับอนุญาตให้ประกอบธุรกิจนำเที่ยว การติดต่อประสานงานระหว่างชุมชนและการสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐ มีความสัมพันธ์กับระดับศักยภาพในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ส่วนปัจจัยอื่น ๆ ได้แก่ การรับรู้ข่าวสารด้านการท่องเที่ยว การฝึกอบรม สมรรถนะของชุมชนในการรับรองการท่องเที่ยวด้านกายภาพ ความสัมพันธ์ทางสังคมกับคนในชุมชน การมีส่วนร่วมขององค์กรท้องถิ่นและพฤติกรรม การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ไม่มีความสัมพันธ์กับระดับศักยภาพในการส่งเสริมการท่องเที่ยว แต่เมื่อทดสอบกับระดับศักยภาพของชุมชนในแต่ละด้าน พบว่า

๑) การได้รับอนุญาตประกอบธุรกิจนำเที่ยว สมรรถนะของชุมชนในการรับรองทาง การท่องเที่ยวด้านกายภาพ การมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองท้องถิ่น การสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐ มีความสัมพันธ์กับระดับศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

๒) การได้รับอนุญาตประกอบธุรกิจนำเที่ยว การฝึกอบรม การติดต่อประสานงานระหว่างชุมชน มีความสัมพันธ์กับระดับศักยภาพในการกระจายรายได้

๓) การได้รับอนุญาตประกอบธุรกิจนำเที่ยว การติดต่อประสานงานระหว่างชุมชน มีความสัมพันธ์ระดับศักยภาพในการสร้างความพึงพอใจให้แก่นักท่องเที่ยวตามลำดับ ส่วนสภาพปัญหาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเห็นว่า สิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานการบริการข้อมูลข่าวสารและการจัดการดูแลนักท่องเที่ยวไม่เพียงพอที่จะรองรับนักท่องเที่ยว เกิดปัญหาที่สำคัญ คือ ความไม่เป็นระเบียบและการทำลายทรัพยากรท่องเที่ยว มีข้อเสนอแนะว่า ควรปรับปรุงสภาพแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว เพิ่มความร่วมมือประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเพิ่มมาตรการในการรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว

กังสดาล ภูสิงหา(๒๕๔๒) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการส่งเสริมบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบล ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเปิดกับบึงหนองโคตร จังหวัดขอนแก่น จากกลุ่มตัวอย่างคณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน ๔๑ คน ประชากรและนักท่องเที่ยว จำนวน ๑๐๐ คน โดยการระดมสมองดำเนินกิจกรรมแทรกแซง และประเมินผลการดำเนินการ

ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาที่สำคัญเป็นปัญหาด้านขาดความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ขาดระบบการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว และองค์การบริหารส่วนตำบลขาดความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ขาดระบบการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว ส่วนการศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมที่ได้ดำเนินการตามบทบาท พบว่าส่วนใหญ่บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นอยู่ในระดับที่ยังไม่เป็นที่พอใจผลกระทบที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมแทรกแซง คือ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลมีความพยายามที่จะแสดงบทบาทของตนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวได้มากยิ่งขึ้นและประชาชนมีความพึงพอใจต่อแหล่งท่องเที่ยวของบึงหนองโคตรมากยิ่งขึ้น

นิตยา สารราษฎร์ (๒๕๔๖) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หมู่บ้านวัฒนธรรมผู้ไทย บ้านโคกโก่ง ตำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

ผลการวิจัยพบว่า หมู่บ้านโคกโก่ง ยังคงมี การอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นได้อย่างเหนียวแน่น ความสัมพันธ์ในชุมชนยังดำเนินไปในระบบเครือญาติ มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีการเผยแพร่วัฒนธรรมชุมชน โดยการนำเสนอรูปแบบของการท่องเที่ยว แก่นักท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิง

อนุรักษ์ ยังส่งผลดีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และก่อให้เกิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยการเข้าไปมีส่วนร่วมของชุมชน และก่อให้เกิดการกระจายรายได้สู่ชนบท นับได้ว่าการส่งเสริมการท่องเที่ยวในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งจะส่งผลดีต่อการพัฒนาชนบทเพื่อมุ่งไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้อีกวิธีหนึ่ง โดยการดำเนินการจะต้องมีการติดตามและ ประเมินผล เพื่อปรับปรุงให้สอดคล้องกับวิถีชุมชนต่อไป

ลำไย แสงสว่าง (๒๕๔๗) ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทขององค์การบริหารส่วนจังหวัดเลยในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของอำเภอภูเรือ จังหวัดเลย ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

ผลการวิจัยพบว่า อำเภอภูเรือ มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยว เพราะมีธรรมชาติที่สวยงาม มีอากาศหนาวเย็นเป็นเสน่ห์ดึงดูดนักท่องเที่ยว มีแหล่งท่องเที่ยวมากมาย มีความพร้อมในด้านบริการ บทบาทขององค์การบริหารส่วนจังหวัดเลย ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ได้แก่ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว พัฒนาอาชีพของประชาชน การประชาสัมพันธ์ และการจัดทำแผนการส่งเสริมการท่องเที่ยวทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

ปัญหาอุปสรรค ได้แก่ อำเภอภูเรือ มีฤดูกาลท่องเที่ยวสั้นเฉพาะในช่วงฤดูหนาวเท่านั้นทั้งขาดการประชาสัมพันธ์อย่างจริงจัง แนวทางแก้ไขปัญหาการท่องเที่ยว ต้องได้รับความร่วมมือระหว่างองค์การภาครัฐและภาคเอกชน การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในท้องถิ่นดำเนินการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะ วัฒนธรรม อุตสาหกรรมของประชาชนในท้องถิ่น เพื่อสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยวและบุคคลโดยทั่วไป

วิริติ นาคนชม (๒๕๔๘) ได้วิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการแหล่งเที่ยวนั้นชุมชนได้ร่วมจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์แหล่งบ้านฟ้าหล่ม ชุมชนมีความรู้และทักษะในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว มีโครงสร้างการบริหารจัดการ มีคณะทำงาน มีกฎข้อบังคับกลุ่ม มีวิสัยทัศน์และกลยุทธ์ที่จะมุ่งไปสู่เป้าหมายที่ชัดเจน มีความเข้มแข็ง มีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม

รูปแบบการบริหารจัดการ เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ได้ให้ข้อมูลกับกลุ่มอนุรักษ์แหล่งบ้านฟ้าหล่ม เข้าทำการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมตามวัตถุประสงค์ของกลุ่ม องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นทำหน้าที่เพียงกำกับดูแล และสนับสนุนส่งเสริมเท่านั้น การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมครั้งนี้ ทำให้เกิดรูปแบบการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับชุมชน ซึ่งเป็นรูปแบบใหม่สำหรับองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ทำให้เกิดความประหยัด คุ่มค่า โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมของชุมชน ทำให้ชุมชนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาของชุมชน ซึ่งจะก่อให้เกิดความยั่งยืนในอนาคตต่อไป

วิรุณา วรจินดา(๒๕๔๙) ได้วิจัยเรื่อง บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยว กรณีศึกษาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและประเพณีสำคัญในจังหวัดมหาสารคาม

ผลการวิจัยพบว่า บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ได้แก่ การส่งเสริมด้านการประชาสัมพันธ์ โดยใช้สิ่งต่าง ๆ นับตั้งแต่ สื่อพื้นบ้าน สื่อโทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ และการประชาสัมพันธ์สินค้าทาง Internet นอกจากนี้ยังมีบทบาทในการพัฒนาอาชีพและส่งเสริมรายได้แก่บุคคลและชุมชน เพื่อเป็นสินค้าจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว และยังมีบทบาทในการจัดทำแผนการท่องเที่ยวประจำปี และแผน ๓ ปี อีกด้วย

ลักษณะประเพณี วัฒนธรรมที่สำคัญ ได้แก่ งานประเพณีบุญเบิกฟ้า ประเพณีนมัสการพระธาตุนาดูน วัฒนธรรมที่สำคัญได้แก่ วัฒนธรรมการทอผ้าไหมลายสร้อยดอกหมาก บ้านกุดรัง และการทอเสื่อกกบ้านแพง แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดมหาสารคาม ได้แก่ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวให้กว้างไกลขึ้น การให้ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวทุกวิถี การพัฒนาอาชีพ ช่าง หัตถ์ เพื่อเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพการสร้างสรรค์ของบงการรัฐ และภาคเอกชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ส่งเสริมด้านงบประมาณ การท่องเที่ยวให้มากขึ้น

ภัทรธิดา ผลงาม (๒๕๔๙)ได้ทำการวิจัยและพัฒนาการการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีศึกษาอ่างเก็บน้ำห้วยน้ำหมาน ตำบลน้ำหมาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย

ผลการวิจัยพบว่า สภาพ และปัญหาการจัดการท่องเที่ยวสภาพในการให้บริการคือ มีการล่องแพใช้เรือหางยาวลากจูงและการขายอาหาร ส่วนปัญหา การจัดการท่องเที่ยวมีปัญหาจากนักท่องเที่ยวจะพบปัญหาเมา เอะอะอาละวาด และต้องการเล่นน้ำขณะเมาสุรา มีนักท่องเที่ยวบางคนพูดไม่ไพเราะเอาแต่ใจตนเองมาก สั่งอาหารต้องการเร็วมาก ขณะที่นักท่องเที่ยวมากไม่ทันใจจะโกรธมาก ปัญหาสำคัญที่สุดคือนักท่องเที่ยวไม่เชื่อฟังผู้ให้บริการล่องแพเกี่ยวกับพฤติกรรมกรล่องแพ การลงเล่นน้ำไม่ปฏิบัติตามคำแนะนำของผู้ให้บริการ

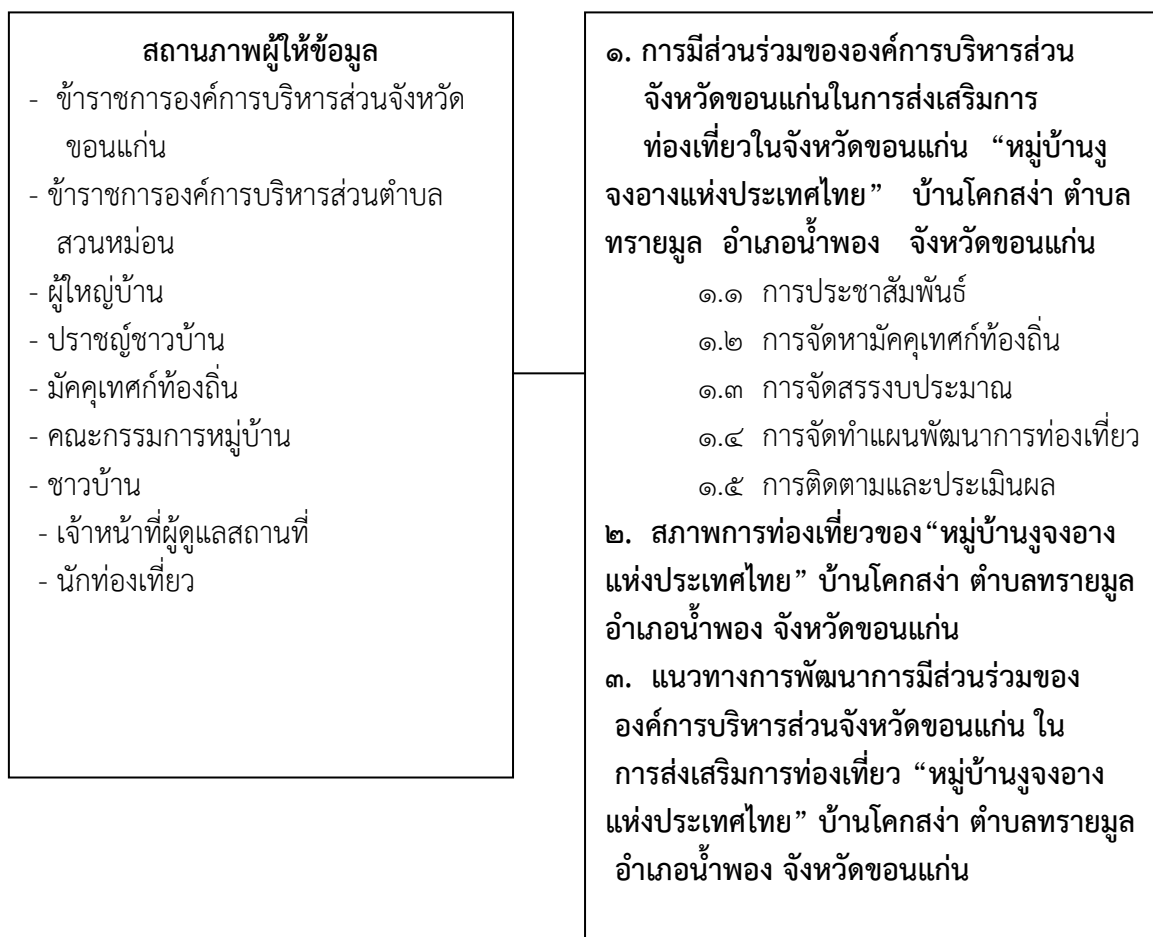
ปัญหาจากผู้ประกอบการ ด้านการให้บริการบางคนขาดทักษะต่าง ๆ โดยเฉพาะทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษ เมื่อนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมาเที่ยวไม่สามารถสื่อสารให้เข้าใจ ทำให้นักท่องเที่ยวไม่ประทับใจและไม่กลับมาเยือนอีกในโอกาสต่อไปและมีปัญหาจากระบบการจัดการโดยจัดการขายในแหล่งท่องเที่ยวไม่มีการดำเนินการจัดเก็บขยะ เนื่องจากไม่มีหน่วยงานใด ๆ ให้บริการเก็บขยะ จึงเกิดปัญหาขยะโดยตรงไม่มีวิธีการจัดเก็บหรือทำลายขยะ ผู้ประกอบการจึงแก้ปัญหาโดยนำขยะไปทิ้งในเมือง

ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวในท้องถิ่น โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ๔ รูปแบบ คือ (๑) ด้านพื้นที่ โดยการพัฒนาพื้นที่ป่ารอบ ๆ อ่างเก็บน้ำ พัฒนาจุดชมวิว พื้นที่แหล่งน้ำ ปลุกดอกไม้ พืชสมุนไพร ในสวนป่าบริเวณกลางอ่างน้ำ (๒) ด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรท่องเที่ยว โดยการจัดตั้งธนาคารขยะในชุมชน ใช้สถานที่ในโรงเรียนบ้านห้วยกระทิงและการกำหนดข้อบัญญัติใช้ระเบียบและแนวปฏิบัติในการล่องแพ (๓)ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว มีกิจกรรมเพื่อสุขภาพ กิจกรรมในเทศกาลประจำปี (๔) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการให้บริการนักท่องเที่ยว มีส่วนในการผลิตวัตถุดิบที่ใช้ในการประกอบอาหาร ได้แก่ การเลี้ยงไก่ ปลา การปลูกพืชผักต่าง ๆ รวมทั้งผลไม้ตามฤดูกาล การมีส่วนร่วมในการขายของที่ระลึก และผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร และมีส่วนร่วมในกลุ่มรถอีแต่น เพื่อรับส่งนักท่องเที่ยวจากบริเวณปากทางเข้าหมู่บ้านไปยังแหล่งท่องเที่ยว

วัชรพล กิ่งพุ่ม (๒๕๕๐) ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยว:กรณีศึกษาเขื่อนอุบลรัตน์ อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผลการวิจัยพบว่า ศักยภาพการท่องเที่ยวเขื่อนอุบลรัตน์ เป็นเขื่อนอนก ประสงค์ที่ใหญ่ที่สุดในภาคอีสานที่โดดเด่นสวยงาม มีทัศนียภาพดึงดูดนักท่องเที่ยว มีแหล่งท่องเที่ยวมากมายมีความพร้อมด้านการให้บริการ บทบาทขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยมีการสำรวจและวางแผนพัฒนาระยะสั้นและระยะยาว ได้มีการประชาสัมพันธ์ในรูปแบบการผลิตสารคดีแนะนำแหล่งท่องเที่ยวเขื่อนอุบลรัตน์ในรายการ“เที่ยวสุขใจไปกับ อบจ.ขอนแก่น”ปัญหาได้แก่ ในปัจจุบันนักท่องเที่ยวมาเที่ยวในช่วงฤดูร้อนเท่านั้น ทำให้การท่องเที่ยวขาดช่วงไม่ต่อเนื่อง อีกทั้งยังขาดการประสานงานอย่างจริงจังของทางรัฐบาล และเอกชนในการร่วมมือกันพัฒนา

จากการศึกษางานที่เกี่ยวข้อง และจากการสัมภาษณ์เบื้องต้นได้พบว่า การมีส่วนร่วมของ องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น “หมู่บ้านงูจงอางแห่ง ประเทศไทย” บ้านโคกสง่า ตำบลทรายมูล อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ซึ่งได้แก่การประชาสัมพันธ์ การจัดหาไม้ค้ำชูเตุศก์ท้องถิ่น การจัดสรร งบประมาณ การจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยว การติดตามและ ประเมินผล ดังได้บรรจุไว้ในกรอบแนวคิดการติดตามและประเมินผล ดังต่อไปนี้

กรอบแนวคิดในการติดตามและประเมินผล

ภาพที่ ๓ กรอบแนวคิดในการติดตามและประเมินผล

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการติดตามและประเมินผล

การติดตามและประเมินผลในครั้งนี้เป็นการติดตามและประเมินผลในเชิงคุณภาพ เพื่อต้องการทราบการมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น “หมู่บ้านจุงอาง” บ้านโคกสง่า ตำบลทรายมูล อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ซึ่งคณะกรรมการติดตามและประเมินผล ต้องการทราบการมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ต้องการทราบสภาพการท่องเที่ยวของ “หมู่บ้านจุงอาง” บ้านโคกสง่า ตำบลทรายมูล อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น หาแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น “หมู่บ้านจุงอาง” บ้านโคกสง่า ตำบลทรายมูล อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ตามลำดับหัวข้อดังต่อไปนี้

๑. กลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูล
๒. การเลือกพื้นที่และเลือกผู้ให้ข้อมูล
๓. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล
๔. การสร้างเครื่องมือ
๕. การเก็บรวบรวมข้อมูล
๖. ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล
๗. การตรวจสอบข้อมูล
๘. การวิเคราะห์ข้อมูล

กลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ข้าราชการองค์การบริหารส่วนตำบลทรายมูล อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ผู้ใหญ่บ้าน ราษฎรชาวบ้าน มัคคุเทศก์ท้องถิ่น คณะกรรมการหมู่บ้าน ชาวบ้าน เจ้าหน้าที่ผู้ดูแลสถานที่ และนักท่องเที่ยว

ผู้ให้ข้อมูล ในการศึกษาครั้งนี้ จำนวน ๘๐ คน ประกอบด้วย

๑. ข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น จำนวน ๓ คน
๒. ข้าราชการองค์การบริหารส่วนตำบล ทรายมูล จำนวน ๓ คน
๓. ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน ๑ คน
๔. ราษฎรชาวบ้าน จำนวน ๒ คน
๕. มัคคุเทศก์ท้องถิ่น จำนวน ๓ คน
๖. คณะกรรมการหมู่บ้าน จำนวน ๑๐ คน
๗. ชาวบ้าน จำนวน ๑๕ คน
๘. เจ้าหน้าที่ผู้ดูแลสถานที่ท่องเที่ยว จำนวน ๓ คน
๙. นักท่องเที่ยว จำนวน ๔๐ คน

การกำหนดจำนวนผู้ให้ข้อมูลในการติดตามและประเมินผลในเชิงคุณภาพ ได้กำหนดตามความเหมาะสมของสถานการณ์ (ชาย โพธิ์สีดา, ๒๕๕๐)

การเลือกพื้นที่และเลือกผู้ให้ข้อมูล

การเลือกพื้นที่ ได้เลือก “หมู่บ้านจุงอาง” บ้านโคกสง่า ตำบลทรายมูล อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น เป็นพื้นที่ติดตามและประเมินผลการมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยว เนื่องจากมีจุดเด่น คือการแสดงโชว์คนกับ งู ซึ่ง ชาวบ้านในหมู่บ้าน เลี้ยงงูมานานโดยที่ชาวบ้านเลี้ยงงูเกือบทุกหมู่บ้าน เพราะชาวบ้านมีอาชีพเสริมคือการขายสมุนไพรรักษาโรคต่าง ๆ เป็นอาชีพที่สืบทอดกันมาตั้งแต่ปู่ ย่า ตา ยาย จะนำสมุนไพรไปขายตามหมู่บ้านอื่นพร้อมกับมีการแสดงโชว์ของงูด้วย

การเลือกผู้ให้ข้อมูล ได้เลือกผู้เกี่ยวข้องและกระจายตามสถานภาพ เช่น ข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัด ข้าราชการองค์การบริหารส่วนตำบลทรายมูล ผู้ใหญ่บ้าน ประชาชนชาวบ้าน มัคคุเทศก์ คณะกรรมการหมู่บ้าน ชาวบ้าน เจ้าหน้าที่ผู้ดูแลสถานที่ และนักท่องเที่ยว

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลได้แก่

๑. แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi Structured Interview :SSI) เพื่อสัมภาษณ์บริบท “หมู่บ้านงู” บ้านโคกสง่า ตำบลทรายมูล อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

๒. แนวทางการสัมภาษณ์ (Interview Guide) เพื่อสัมภาษณ์แบบเจาะลึก(In-depth Interview) ตามวัตถุประสงค์ของการติดตาม และตามกรอบแนวคิดในการติดตามและประเมินผล

๓. แนวทางการสังเกต (Observation Guide) เพื่อสังเกตสถานที่ องค์ประกอบภายในและภายนอกของแหล่งท่องเที่ยว สังเกตความสนใจของนักท่องเที่ยว

๔. สมุดบันทึกภาคสนาม เพื่อจดบันทึกข้อมูลที่ได้สัมภาษณ์ การสังเกตจากปรากฏการณ์ หรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

๕. กล้องบันทึกภาพ เพื่อบันทึกลักษณะของแหล่งท่องเที่ยว ผู้เข้าเยี่ยมชม บทบาทของมัคคุเทศก์

การสร้างเครื่องมือ

ในการสร้างเครื่องมือ คณะกรรมการติดตามประเมินผลได้ดำเนินการดังนี้

๑. ศึกษาเอกสาร แนวคิด หลักการ และงานที่เกี่ยวข้อง
๒. สำรวจพื้นที่ภาคสนามหาข้อมูลและข้อเท็จจริง โดยการสัมภาษณ์เบื้องต้น การสำรวจ สังเกต และถ่ายภาพสถานที่แหล่งท่องเที่ยว เพื่อนำมาสร้างแนวทางการสัมภาษณ์
๓. ร่างแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง(Semi Structured Interview :SSI) แนวทางการสัมภาษณ์ แนวทางการสังเกต ตามกรอบแนวคิดและนิยามศัพท์เฉพาะที่กำหนดไว้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

๑. เก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร วรรณกรรม รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการติดตามประเมินผล

๒. การถ่ายภาพแหล่งท่องเที่ยว

๓. เก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ลงภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์ ตามแนวทางการสัมภาษณ์ ตามแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi Structured Interview :SSI) แนวทางการสังเกต (Observation Guide) และสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview Guide) เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการติดตามและประเมินผล

ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูล เดือนมีนาคม – พฤษภาคม ๒๕๕๗

การตรวจสอบข้อมูล

การตรวจสอบข้อมูล ทำเป็น ๒ ระยะ ตั้งแต่รวบรวมข้อมูลในภาคสนามและหลังจากการเก็บรวบรวมข้อมูลมาแล้ว ก่อนการวิเคราะห์ข้อมูลได้ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล การตรวจสอบแหล่งที่มาได้แก่แหล่งเวลา สถานที่และบุคคล นอกจากนี้ยังได้ตรวจสอบโดยใช้วิธีสังเกตควบคู่กับการสัมภาษณ์ การซักถามพร้อมกัน เมื่อได้ข้อมูลครบถ้วนชัดเจนแล้ว นำข้อมูลไปวิเคราะห์ในเชิงคุณภาพ

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยการนำข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ แนวทางการสัมภาษณ์ แนวทางการสังเกต การจดบันทึกภาคสนามมาจำแนกเป็นหมวดหมู่เรียงเกี่ยวกับกิจกรรมตามกรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์ของการติดตามและประเมินผลที่กำหนดไว้ วิเคราะห์ข้อมูลจากการสำรวจพื้นที่และถ่ายภาพ โดยจดบันทึกภาคสนาม ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น วิเคราะห์ข้อมูลตามประเด็นสำคัญ คือ ความข้อมูล ความคิดเห็นแต่ละชุดเป็นช่วง ๆ เก็บบันทึกข้อมูลไว้ ตรวจสอบกับข้อมูลกับผู้เกี่ยวข้อง บางประเด็นข้อมูลไม่ครบถ้วนจะได้เก็บข้อมูลเพิ่มเติม และวิเคราะห์เชิงพรรณนา

บทที่ ๔

ผลการติดตามและประเมินผล

การติดตามและประเมินผล เรื่อง การมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น “หมู่บ้านจูจอง” บ้านโคกสง่า ตำบลทรายมูล อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ซึ่งเป็นการติดตามและประเมินผลในเชิงคุณภาพ ขอเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ตามลำดับดังต่อไปนี้

๑. ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูล
๒. การมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น “หมู่บ้านจูจอง” บ้านโคกสง่า ตำบลทรายมูล อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น
๓. สภาพการท่องเที่ยวของหมู่บ้าน จูจอง “หมู่บ้านจูจอง” บ้านโคกสง่า ตำบลทรายมูล อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น
๔. แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น “หมู่บ้านจูจอง” บ้านโคกสง่า ตำบลทรายมูล อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูล จำนวน ๘๐ ราย เป็นชาย ๔๒ ราย หญิง ๓๘ ราย อายุอยู่ในช่วง ๔๑-๕๐ ปี มากที่สุด (๑๘ ราย) รองลงมาอายุ ๒๑-๓๐ ปี (๑๖ ราย) อายุไม่เกิน ๒๐ ปี (๑๕ ราย) อายุ ๕๑-๖๐ ปี (๑๔ ราย) อายุ ๓๑-๔๐ ปี (๑๐ ราย) อายุ ๖๑ ปีขึ้นไป (๗ ราย)

ระดับการศึกษา พบว่า ประถมศึกษามากที่สุด (๓๑ ราย) รองลงมามัธยมศึกษา/เทียบเท่า (๑๙ ราย) มัธยมศึกษาตอนต้น/เทียบเท่า (๑๘ ราย) ปริญญาตรี (๙ ราย) ปริญญาโท (๓ ราย)

สถานภาพ เป็นข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น จำนวน ๓ ราย ข้าราชการองค์การบริหารส่วนตำบลทรายมูล จำนวน ๓ ราย ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน ๑ ราย ปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน ๒ ราย มัคคุเทศก์ จำนวน ๓ ราย กรรมการหมู่บ้าน จำนวน ๑๐ ราย ชาวบ้าน จำนวน ๑๕ ราย เจ้าหน้าที่ผู้ดูแลสถานที่ จำนวน ๓ ราย นักท่องเที่ยว จำนวน ๔๐ ราย

การมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น “หมู่บ้านจูจอง” บ้านโคกสง่า ตำบลทรายมูล อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

ผลการติดตามและประเมินผล พบว่า การมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น นั้นได้มีส่วนร่วมที่สำคัญ ๕ ประการ ได้แก่ การประชาสัมพันธ์ การจัดหามััคคุเทศก์ท้องถิ่น การจัดสรรงบประมาณ การจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยว การติดตามและประเมินผล ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๑. การประชาสัมพันธ์ พบว่า การมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นนั้น ได้ทำการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว โดยได้มีการจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ จัดทำแผ่นพับแนะนำสถานที่ท่องเที่ยว มอบให้สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย โรงแรม สถานประกอบการในจังหวัดขอนแก่น เพื่อทำการเผยแพร่แหล่งท่องเที่ยวไม่เฉพาะแหล่งท่องเที่ยวหมู่บ้าน จูจอง เท่านั้น แต่ยังมีสถานที่ท่องเที่ยวอื่นๆ ในจังหวัดขอนแก่นด้วย ดังคำกล่าวของเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นคนหนึ่งว่า “องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ได้จัดทำสารคดีแนะนำแหล่งท่องเที่ยวหมู่บ้าน จูจอง “จัดทำแผ่น

พบประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว จัดให้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวในงานเทศกาลประเพณีต่าง ๆ และยังมีสถานีโทรทัศน์ ช่อง ๙ อสมท. ได้มาถ่ายทำและออกอากาศ ทำให้ประชาชนทั้งชาวไทยและต่างประเทศรู้จักหมู่บ้านงูจงอาง ถ้ามาขอแกล้งจะต้องมาที่หมู่บ้านงูจงอางแห่งนี้”

ขณะเดียวกันองค์การบริหารส่วนตำบล ทรายมูล ได้มีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการท่องเที่ยวหมู่บ้าน งูจงอาง โดยจัดทำป้ายบอกเส้นทางแหล่งท่องเที่ยว เนื่องจากเป็นหน่วยงานที่ต้องดูแลและรับผิดชอบ แต่องค์การบริหารส่วนตำบล ทรายมูล ดัดจริตเรื่องงบประมาณ จึงต้องให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ช่วยในการจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ จัดทำแผ่นพับแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวหมู่บ้านงูจงอาง เนื้อหาการประชาสัมพันธ์มีว่า “งานส่งเสริมการท่องเที่ยวงานประเพณีวันงูจงอาง ” จัดทำสารคดี รวมทั้งแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวลงในวารสารแคนคูนขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นด้วย และหน่วยงานเอกชน เช่น หอการค้าจังหวัดขอนแก่น ได้ลงในหนังสือที่ระลึกการประชุมสัมมนาหอการค้าทั่วประเทศ แนะนำสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ ในจังหวัดขอนแก่น รวมทั้งหมู่บ้านงูจงอางด้วย ดังคำกล่าวของเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นคนหนึ่งว่า “หมู่บ้าน งูจงอาง เป็นภารกิจที่อยู่ในความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลทรายมูล องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นเป็นฝ่ายส่งเสริม ให้การสนับสนุนและช่วยประชาสัมพันธ์บ้างเล็กน้อย”

นอกจากนี้ องค์การบริหารส่วนตำบล ทรายมูล ยังได้มีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวอีกด้วย ประสานงานกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้องทำการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวบ้าน โคนสง่า อย่างต่อเนื่อง ทั้งที่เป็นเอกสาร วารสารเผยแพร่แนะนำสถานที่ท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยว โดยประสานงานกับสื่อต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นหนังสือพิมพ์ วิทยุ ชุมชน และประชาสัมพันธ์ทางอินเทอร์เน็ตบนเว็บไซต์ของหน่วยงาน นอกจากนี้ศูนย์การท่องเที่ยวยังได้มีส่วนร่วมประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวหมู่บ้าน งูจงอาง บ้านโคนสง่า ในการจัดทำแผ่นพับ ยังได้รวบรวมข้อมูลและจัดทำเป็นเอกสารเผยแพร่แก่นักท่องเที่ยว และจัดส่งข้อมูลให้จังหวัดประชาสัมพันธ์พร้อมนำข้อมูลผ่านอินเทอร์เน็ตด้วย

๒. การจัดทำมัคคุเทศก์ท้องถิ่น พบว่า จากเดิมชาวบ้านในหมู่บ้านช่วยกันต้อนรับนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยวแห่งนี้ โดยการให้ข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นมาของงู ประวัติงูทุกประเภท หลังจากนั้นได้มีการถ่ายทอดวิธีการต้อนรับนักท่องเที่ยวให้กับลูกหลานในหมู่บ้าน แต่ไม่ได้มีการอบรมด้านความรู้เกี่ยวกับงู ประวัติงู การดูแลลักษณะงู ฯลฯ ในด้านการแสดงได้รับการถ่ายทอดจากกลุ่มแม่บ้านที่เคยแสดงโชว์กับงูบนเวที เด็กๆ จะได้รับการถ่ายทอดด้านการแสดงต่างๆ ดังคำกล่าวของของเด็กหญิงคนหนึ่งที่ทำหน้าที่มัคคุเทศก์ กล่าวว่า “มีหน้าที่พานักท่องเที่ยวเดินเที่ยวแนะนำสถานที่แต่ละจุด อธิบายการดูแลลักษณะงู เป็นงูประเภทไหน งูกินอะไรเป็นอาหาร ผสมพันธุ์เดือนอะไร จะได้รับการถ่ายทอดจากประธานชมรมฯ ด้านการแสดงโชว์ฟ้อนรำกับงู ได้รับการถ่ายทอดจาก คุณแม่ลำไย หมวดเชียงคะ เลขานุการชมรม เป็นผู้ฝึกสอน จะแสดงวันละ ๓ - ๔ รอบ ถ้านักท่องเที่ยวมาเที่ยวชมมาก จะหมุนเวียนกันขึ้นแสดง” ปัจจุบันมีมัคคุเทศก์ ที่เป็นลูกหลานบ้านโคนสง่า มี ๕ คน เป็นหญิงทั้งหมด แต่เดิมเคยมีการอบรมให้ความรู้ ๕ ปี ย้อนหลัง มีมัคคุเทศก์อายุตั้งแต่ ๙ - ๑๒ ปี ปัจจุบันยังไม่มีมีการอบรมให้กับมัคคุเทศก์ เด็กๆ จะได้คำตอบแทนจากนักท่องเที่ยวเป็นคำตอบแทนรวม คณะกรรมการฯ จะจัดสรรคำตอบแทนให้แต่ละคน มีการผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันขึ้นแสดงโชว์ฟ้อนรำกับงูบนเวที รอบละประมาณ ๑๐ คน ส่วนมัคคุเทศก์ชายจะทำการแสดงการชกมวยกับงู สร้างความตื่นเต้น หวาดเสียวให้กับนักท่องเที่ยวที่นั่งชม วันหยุดจะเริ่มแสดงตั้งแต่เวลา ๐๙.๐๐ - ๑๗.๐๐ น. ถ้าเป็นช่วงปิดเทอมจะทำการแสดงทุกวัน แสดงวันละ ๓ - ๔ รอบ ขึ้นอยู่กับนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยว ในแต่ละวันจะมีคณะกรรมการฯ ชมรมหมู่บ้านงูจงอาง มาประจำสถานที่ท่องเที่ยว ๑๐ คน เพื่อดูแลความเรียบร้อย ความสะอาดให้กับนักท่องเที่ยว ดังคำกล่าวของคณะกรรมการฯ คนหนึ่ง ที่มี

ฉายา “ สมชัยศิษย์แม่อ่อน ” กล่าวว่า “ ชมรมงูจงอางแห่งประเทศไทย ประกอบด้วยประธานชมรมฯ คือ นายปลาง พระเมือง มีคณะกรรมการฯ ประมาณ ๑๕ คน ในส่วนของมัคคุเทศก์ คณะกรรมการฯ จะจัดอบรมให้ลูกหลานเอง เป็นวิทยากรเอง ไม่มีวิทยากรจากภายนอก ค่าตอบแทนไม่มีให้ แต่จะได้รับการแสดงในแต่ละรอบที่นักท่องเที่ยวบริจาคให้ เรายายได้ในแต่ละรอบมารวมกันในแต่ละวัน นำมาจัดสรรให้เด็ก ๆ วันละ ๕๐ - ๑๐๐ บาท/คน “

ในส่วนขององค์การบริหารส่วนตำบลทรายมูล ไม่ได้ตั้งงบประมาณเป็นค่าตอบแทนให้กับมัคคุเทศก์ แต่มัคคุเทศก์จะได้ค่าตอบแทนหลังจบการแสดงในแต่ละวัน หลังจากจบการแสดงในแต่ละรอบจะมีคณะกรรมการฯ ถืออุปกรณ์เดินรอบเวทีรับบริจาคจากนักท่องเที่ยวตามกำลัง ขึ้นอยู่กับการแสดงในแต่ละวันเฉลี่ยในแต่ละเดือนมัคคุเทศก์จะได้ค่าตอบแทนต่อคนประมาณ ๒,๕๐๐-๓,๐๐๐ บาท/เดือน

๓. การจัดสรรงบประมาณ พบว่า องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ได้มีส่วนร่วมในการจัดสรรงบประมาณส่งเสริมการท่องเที่ยวหมู่บ้าน งูจงอาง บ้านโคกสง่าทุกปี ในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๗ ให้การสนับสนุน ๑๐๐,๐๐๐ บาท โดยสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น นาย นพพร ปิติสุวรรณรัตน์ ผู้ประสานงบประมาณ ซึ่งองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นได้ให้การสนับสนุนงบประมาณมาตลอดทุกปี ทั้งดำเนินการเอง และจัดสรรงบประมาณให้องค์การบริหารส่วนตำบลทรายมูล นำไปดำเนินการร่วมกับชาวบ้านในหมู่บ้านรวมทั้งสมาชิกชมรมงูจงอาง เป็นผู้ดำเนินการ เช่น ก่อสร้างอาคาร อนุสาวรีย์ ศาลาพักผ่อนนักท่องเที่ยว องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ได้ถ่ายโอนภารกิจให้กับองค์การบริหารส่วนตำบล ทรายมูลเป็นผู้รับผิดชอบและดูแล แต่องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นก็ยังให้การสนับสนุนงบประมาณเหมือนเดิม โดยตั้งงบประมาณเงินอุดหนุนให้กับองค์การบริหารส่วนตำบล ทรายมูล เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวบ้านงู ในเทศบาลนครขอนแก่นวันงูจงอาง ดังคำกล่าวของเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น กล่าวว่า “ เนื่องจากเป็นภารกิจที่ อบต. ทรายมูล อบจ. เป็นเพียงผู้ให้การสนับสนุนส่งเสริม มีการจัดสรรงบประมาณดูแลแหล่งท่องเที่ยวบ้าง แต่ไม่ได้เป็นหน่วยงานหลัก ส่วนใหญ่ชาวบ้านจะช่วยกันดูแลและบริหารจัดการเอง โดยมีกรรมการฯ เข้ามาดูแลในรูปของคณะกรรมการชมรมฯ ”

ในการขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น จะต้องเขียนโครงการ ชี้แจงหลักการและเหตุผลความจำเป็นที่ต้องดำเนินการ เป็นค่าใช้จ่ายอะไร จำนวนเท่าไร ใครเป็นผู้รับผิดชอบ ดังคำกล่าวของ ประธานชมรมฯ กล่าวว่า “ อบจ.ขอนแก่น ได้ให้การสนับสนุนงบประมาณส่งเสริมการท่องเที่ยวหมู่บ้านงูจงอาง โดยการของบประมาณนั้น ต้องเขียนโครงการ ชี้แจงหลักการและเหตุผลความจำเป็นที่ต้องดำเนินการซึ่งงบประมาณที่ได้รับทั้งที่เป็นตัวเงิน และ อบจ.เข้ามาดำเนินการเองโดยมีการ ก่อสร้างถนนภายในคอนกรีตรอบสถานที่ท่องเที่ยว และก่อสร้างอาคาร ที่นั่งพักของนักท่องเที่ยว ก่อสร้างกรงงู สำหรับจัดไว้ให้นักท่องเที่ยวได้ดู ”

ในส่วนขององค์การบริหารส่วนตำบลทรายมูล ในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๗ ได้ตั้งงบประมาณสนับสนุน ๕๐,๐๐๐ บาท ซึ่งจากปีที่ผ่านมา ได้ตั้งงบประมาณสนับสนุนปีละ ๓๐,๐๐๐ บาท ได้มีการสำรวจประชากรงู พบมีงูประมาณ ๒๓๔ ตัว แยกเป็นงูชาวบ้าน จำนวน ๒๑๑ ตัว และงูของชมรมฯ จำนวน ๒๓ ตัว แยกเป็นงูจงอาง ๑๒๙ ตัว งูหลาม ๘๕ ตัว และงูเห่าจำนวน ๖ ตัว งูที่ชาวบ้านเลี้ยงจะกระจายอยู่ตามใต้ถุนบ้าน หรือข้างบ้าน นอกเหนือจากเงินที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น จัดสรรให้แล้ว ยังได้เงินจาก นักท่องเที่ยวที่บริจาคให้สำหรับการแสดงโชว์ฟ้อนรำ ชกมวยกับงู เอาจูคล้องคอทำเป็นพวงมาลัยโชว์นักท่องเที่ยว แต่ละรอบการแสดงในแต่ละวัน และจากคณะกรรมการฯ รายได้แต่ละปีประมาณ ๒๙๐,๐๐๐ บาท ซึ่งการใช้จ่ายเงินจะต้องผ่านคณะกรรมการฯ ถึงจะใช้จ่ายได้ การใช้จ่ายเงินจะนำมาบริหารจัดการโดยแบ่งออกเป็น ๒๐ % เข้ากองกลาง(จ่ายเป็นค่าน้ำ ค่าไฟ ค่ารักษาความสะอาดค่าอาหารงู)

๒๐% จ่ายให้นักแสดง(นางรำ โฆษก นักชก) และ ๖๐% เป็นค่าตอบแทนคณะกรรมการฯ ที่เข้าเวร มัคคุเทศก์) ดังคำกล่าวของคณะกรรมการ ฯ กล่าวว่า “เงินที่ได้รับ จะนำมาบริหารจัดการ โดยหักเข้ากองกลาง ๒๐ % เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายของเงินรายได้ อีก ๒๐ % จ่ายให้นักแสดงโชว์บนเวที ” สำหรับอาหารให้งูกิน ๒- ๓ สัปดาห์/ครั้ง จะไม่ได้ให้ทุกวัน กินครั้งหนึ่งอยู่ได้นาน ถ้าเป็นงูเหลือม งูหลาม จะกินอาหารสด คือ เป็ด ไก่ หมู แดงจางอาจ จะกินงูเล็กเป็นอาหาร เช่นงูปลา งูร่างแห งูจางอาจหนึ่งตัวให้กินอาหารเป็นงูเล็ก ๒-๓ ตัว ดังคำกล่าวของคณะกรรมการฯ คนหนึ่งกล่าวว่า “อาหารงูแต่เดิมจะต้องไปหาซื้องูเล็กๆ ตามต่างจังหวัด เช่น จังหวัดศรีสะเกษ จังหวัดสุรินทร์ ไปซื้อมาเก็บไว้เป็นอาหารงูจำนวนมาก อาหารงูใกล้จะหมดคณะกรรมการฯ จะออกตระเวนหาซื้อมาเก็บไว้ให้งูใหญ่กิน แต่ปัจจุบันนี้จะมีพ่อค้าจับงูมาขายให้ชมรมฯ ชาวบ้านที่อยู่หมู่บ้านใกล้เคียง จะพากันออกไปจับช่วงกลางคืน พอได้เป็นจำนวนมากจะนำมาขายให้ครั้งละ ๘๐๐-๙๐๐ บาท ประมาณ ๓ ตัว ๑๐๐ บาท ถ้าเป็นงูปลา(งูเล็ก) รับซื้อกิโลละ ๘๐ บาท “

๔. การจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยว พบว่า องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ได้ดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาด้านการท่องเที่ยวบรรจุไว้ในแผนพัฒนา ๓ ปี และแผนพัฒนา ๕ ปี ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ในการจัดทำแผนฯ ได้มีการสำรวจความต้องการของหมู่บ้าน ชุมชน ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว สิ่งสำคัญคือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการนำเสนอข้อมูลต่าง ๆ ที่สำคัญ สำหรับพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ในการประชุมคณะกรรมการจัดทำแผนพัฒนา จะมีส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมประชุมด้วย เช่น สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานการท่องเที่ยวกีฬาจังหวัดขอนแก่น องค์การบริหารส่วนตำบลทรายมูล คณะกรรมการหมู่บ้าน เพื่อจัดทำเป็นแผนงาน/โครงการ นำไปบรรจุไว้ในแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น โดยจะจัดทำแผนพัฒนาให้แล้วเสร็จภายในเดือนมิถุนายนของทุกปี

ดังคำกล่าวของเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นคนหนึ่งกล่าวว่า “อบจ. ได้มีการจัดทำแผนพัฒนาด้านการท่องเที่ยวบรรจุไว้ในแผน ๓ ปี ซึ่งอยู่ในยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น” และยังมีคำกล่าวของเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลทรายมูล คนหนึ่งกล่าวว่า “อบต.ทรายมูล ได้จัดทำแผนการท่องเที่ยว บรรจุอยู่ในแผนพัฒนา ของ อบต.ในแผนพัฒนา ๓ ปี ถ้าโครงการไหนเกินศักยภาพของ อบต. จะนำโครงการนั้นเสนอเพื่อบรรจุเข้าในแผนพัฒนา ของ อบจ.ต่อไป”

๕. การติดตามและประเมินผล พบว่า องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ได้มีการติดตามประเมินผลหลังเสร็จสิ้นโครงการ โดยการจัดทำแบบสำรวจ ประเมินความพึงพอใจ ความคุ้มค่าความสนใจของนักท่องเที่ยว ซึ่งได้ดำเนินการประเมินทุกปี แต่จะติดตามประเมินผลตามแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ตามยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยว โดยติดตามฯ เป็นภาพรวม หรือบางครั้งก็ติดตามประเมินผลเป็นรายโครงการดังคำกล่าวของเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น กล่าวว่า “การติดตามและประเมินผลจะทำการติดตามหลังเสร็จสิ้นโครงการ โดยจัดทำแบบประเมินความพึงพอใจในการจัดทำโครงการ ความสนใจของนักท่องเที่ยว สรุปผลจัดเก็บข้อมูล นำเสนอผู้บริหาร ผลการประเมินสามารถจัดเก็บเป็นฐานข้อมูลในการนำเสนอโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดขอนแก่นต่อไป”

ในส่วนขององค์การบริหารส่วนตำบล ทรายมูล ไม่ได้ทำการติดตามและประเมินผล โครงการแต่ทางชมรมหมู่บ้านงูจางฯ จะดำเนินการ การติดตามและประเมินผล ฯ ได้เก็บสถิติผู้มาเที่ยวชมโดยเฉพาะในช่วงเทศกาลสงกรานต์ ระหว่างวันที่ ๑๑-๑๗ เมษายน ๒๕๕๖ มีจำนวนนักท่องเที่ยวทั้งสิ้น ๗๕,๖๖๘ คน เป็นคนไทย ๗๕,๕๕๐ คน ชาวต่างประเทศ ๑๐๒ คน จำนวนรถยนต์ ๓,๐๐๓ คัน สถิตินักท่องเที่ยวช่วงเทศกาลสงกรานต์ ระหว่างวันที่ ๑๑-๑๗ เมษายน ๒๕๕๗ มีจำนวน นักท่องเที่ยวทั้งสิ้น ๗๗,๖๙๕ คน เป็นคนไทย ๗๕,๖๗๓ คน ชาวต่างประเทศ ๑๐๒ คน จำนวนรถยนต์ ๓,๒๐๑ คัน จากการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวคนหนึ่ง กล่าวว่า “เป็นคนจังหวัดสุรินทร์ มาเที่ยวบ้านเพื่อนที่อำเภอ น้ำพองได้มา

เที่ยวหมู่บ้านงูจางแห่งนี้เป็นครั้งที่ ๓ ครั้งนี้มาเที่ยวเองไม่ได้มากับเพื่อน มีความประทับใจมาโดยเฉพาะ คนชมมวยกับงู ตื่นเต้นมาก ถ้ามีโอกาสจะมาเที่ยวอีก”

จากข้อมูลสถิติเบื้องต้นจะเห็นได้ว่ามียอดนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมหมู่บ้าน งูจาง สถิติจำนวนนักท่องเที่ยว ปี ๒๕๕๖ และ ปี ๒๕๕๗ ช่วงเทศกาลสงกรานต์ เพิ่มขึ้น ๒,๐๒๗ คน จำนวนรถยนต์เพิ่มขึ้น ๑๙๘ คัน สถิติผู้มาเที่ยวชมหมู่บ้านงูจาง ประจำปี ๒๕๕๖ มีจำนวนทั้งสิ้น ๒๖๒,๒๐๖ คน สถิตินักท่องเที่ยวปี ๒๕๕๗ ณ วันลงเก็บข้อมูล เดือน พฤษภาคม ๒๕๕๗ จำนวนนักท่องเที่ยวประมาณ ๑๐๐,๐๐๐ คน สถิติจำนวนนักท่องเที่ยวมีจำนวนมากเป็นที่น่าพอใจของชมรมหมู่บ้านงูจางได้เป็นอย่างดี

สภาพการท่องเที่ยว “หมู่บ้านงูจางแห่งประเทศไทย” บ้านโคกสง่า ตำบลทรายมูล อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

สภาพการท่องเที่ยวของ “หมู่บ้านงูจาง” นั้น พบว่ามีการดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๘ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้เล็งเห็นว่าหมู่บ้านโคกสง่ามีการเลี้ยงงูจางไว้มากมาย จึงได้มีการจัดหางบประมาณก่อสร้างกรงเพาะเลี้ยงงูให้ชาวบ้านนำมาเลี้ยงรวมกันไว้ที่กรงเพาะเลี้ยงส่วนกลางที่วัดศรีธรรมมา และจัดให้มีการแสดง บริเวณลานวัดศรีธรรมมา และรอบๆบริเวณ ก็จะมีการจัดนิทรรศการเกี่ยวกับงูจาง รวมทั้งมี โรงเรือนเพาะเลี้ยงงูจางอยู่ด้วย หลังจากนั้น ได้ย้ายออกจากวัดศรีธรรมมา ไปอยู่ที่สาธารณะประโยชน์ (ดอนปู่ตา) ในวันที่ ๘ มกราคม ๒๕๕๔ จึงใช้ชื่อว่า หมู่บ้านงูจางแห่งประเทศไทย บ้านโคกสง่า รวมระยะเวลาที่ได้ก่อตั้งมาจนถึงปัจจุบัน เป็นเวลา ๑๙ ปี ปัจจุบันได้ย้ายมาอยู่สถานที่แห่งใหม่ มีสถานที่จอดรถยนต์ ร้านค้าขายของที่ระลึก เวทีการแสดง อาคารที่พักนักท่องเที่ยว มีกิจกรรมการแสดงทุกวัน “ไม่เว้นวันหยุดราชการ” การแสดงงูจางบ้านโคกสง่าเป็นที่รู้จักแพร่หลายมาก ชาวบ้านโคกสง่าเกือบทุกหลังคาเรือนจะเลี้ยงงูจางไว้ได้ทุนบ้านของตน ได้จัดการแสดงงูจาง หลายรูปแบบเพื่อดึงดูดให้คนสนใจยิ่งขึ้น

ดังคำกล่าวของเจ้าหน้าที่ ผู้ดูแลสถานที่ท่องเที่ยว กล่าวว่า “หมู่บ้านโคกสง่า เดิมมีอาชีพขายสมุนไพร เป็นอาชีพเสริมเพิ่มรายได้ โดยแต่ละบ้านจะเลี้ยงงูจาง และแสดงนำงูออกโชว์เพื่อดึงดูดให้คนมาดูเพื่อจะได้ขายสมุนไพรให้ได้มากๆ ซึ่งแต่ละบ้านก็เลี้ยงงูทุกบ้านจึงทำให้กลายเป็นหมู่บ้านงูจาง จุดเด่น การโชว์คนต่อสู้กับงู หรือชมมวยกับงู เป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาของท้องถิ่นและวิถีชีวิตของคนในชนบท จุดด้อย นักท่องเที่ยวมีจำนวนมาก แต่สถานที่ยังไม่พัฒนาให้ได้มาตรฐาน ด้านการท่องเที่ยวการจัดระเบียบไม่เป็นสัดส่วน หน่วยงานภาครัฐยังไม่ให้ความสำคัญเท่าที่ควร”

ดังคำกล่าวของที่ปรึกษาชมรมฯ คนหนึ่ง กล่าวว่า “เดิมหมู่บ้านโคกสง่า เป็นหมู่บ้านเล็กๆ มีอาชีพเกษตรกรรม อาชีพเสริมเร่ขายยาสมุนไพรไปตามหมู่บ้านต่างๆ โดยนำงูจางไปโชว์เพื่อดึงดูดความสนใจของชาวบ้านให้ออกมาดู มีการแสดงโชว์ หลังจากการแสดงเสร็จก็จะขายสมุนไพรพื้นบ้าน เป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่น ไปแสดงต่างหมู่บ้าน ต่างอำเภอ ไม่มีรถต้องอาศัยการเดินทางไปขายสมุนไพร จนกว่าสมุนไพรหมดถึงจะกลับบ้านครั้งหนึ่งใช้เวลา ๑-๒ สัปดาห์ ถึงจะได้กลับบ้าน เวลาไปขายสมุนไพรจะเดินทางเป็นกลุ่ม ๆ ละ ๕-๑๐ คน “ สภาพการดำเนินชีวิตของ ชาวบ้านในปัจจุบันมีการ สภาพบ้านเมืองมีความเจริญขึ้น เปลี่ยนไปตามยุคสมัย วิถีชีวิตคนในหมู่บ้านเปลี่ยนไปจากเดิมมาก จากเดิมที่นำไปแสดงโชว์ตามหมู่บ้านต่างๆ พร้อมกับการขายสมุนไพรนั้น ในการเดินทางจะอาศัยรถโดยสารประจำทาง เมื่อถึงจังหวัด – อำเภอ – ตำบล หรือหมู่บ้าน เป้าหมายก็จะลงจากรถโดยสารแล้ว หาบเร่ขายสมุนไพรไปเรื่อย ๆ พอตกเย็นก็จะหาที่พักประกอบอาหารและพักผ่อนหลับนอน ส่วนมากจะอาศัยศาลาวัด ศาลาประชาคมหมู่บ้าน หรือบ้านผู้ใหญ่ ซึ่งการอาศัยรถโดยสารประจำทางจะใช้เวลาครั้งละ ๑ - ๒ สัปดาห์ จึงจะขายสมุนไพรหมดหรือต้องกลับมาเตรียมสัมภาระและสมุนไพรใหม่ แต่ในปัจจุบันได้เปลี่ยนมาเป็นการใช้รถกระบะเป็นพาหนะ มีเครื่องขยายเสียงติดรถ วิธีนี้จะใช้เวลาประมาณ ๑ สัปดาห์ หรือไม่เกิน ๑๐ วัน ก็จะเดินทางกลับปรากฏว่า

การแสดงประสบความสำเร็จสามารถเรียกคนมาดูได้มากพอสมควร การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้เล็งเห็นว่าหมู่บ้านโคกสง่ามีการเลี้ยงงูอย่างไว้มาก จึงได้มีการจัดทำงบประมาณก่อสร้างโรงเพาะเลี้ยงงูให้ชาวบ้านนำมาเลี้ยงรวมกันไว้ที่โรงเพาะเลี้ยงส่วนกลางที่วัดศรีธรรมมา และจัดให้มีการแสดง บริเวณลานวัดศรีธรรมมา และรอบๆบริเวณ ก็จะมีการจัดนิทรรศการเกี่ยวกับงูจิ้งจอก รวมทั้งมี โรงเรือนเพาะเลี้ยงงูจิ้งจอกอยู่ด้วย หลังจากนั้น ได้ย้ายออกจากวัดศรีธรรมมา ไปอยู่ที่สาธารณะประโยชน์ (ดอนปู่ตา) ในวันที่ ๘ มกราคม ๒๕๕๔ จึงใช้ชื่อว่า หมู่บ้านงูจิ้งจอกแห่งประเทศไทย บ้านโคกสง่า ปัจจุบันได้ย้ายมาอยู่สถานที่แห่งใหม่ มีสถานที่จอดรถยนต์ ร้านค้าขายของที่ระลึก เวทีการแสดง อาคารที่พักนักท่องเที่ยว มีกิจกรรมการแสดงทุกวัน “ไม่เว้นวันหยุดราชการ” การแสดงงูจิ้งจอกบ้านโคกสง่าเป็นที่รู้จักแพร่หลายมาก ชาวบ้านโคกสง่าเกือบทุกหลังคาเรือนจะเลี้ยงงูจิ้งจอกไว้ได้ทุนบ้านของตน ได้จัดการแสดงงูจิ้งจอก หลายรูปแบบเพื่อดึงดูดให้คนสนใจยิ่งขึ้น

จุดเด่น เป็นเอกลักษณ์ของหมู่บ้าน งูจิ้งจอก มีศิลปะคนต่อสู้กับงู เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ตามแบบวิถีชีวิตของคนชนบท และภูมิปัญญาของชาวบ้านในการปลูกสมุนไพร ดังคำกล่าวของนักท่องเที่ยวคนหนึ่งว่า “เป็นหมู่บ้านที่แปลก คนชมยกย่องกับงู ซึ่งงูจิ้งจอกเป็นสัตว์เลื้อยคลานที่มีพิษร้ายแรงแต่ชาวบ้านโคกสง่า สามารถเลี้ยงงูพิษไว้ได้ทุนบ้าน เกือบทุกหมู่บ้านโดยไม่กลัวงูกัด”

หมู่บ้านงูจิ้งจอกแห่งประเทศไทย ได้มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติมาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมากมีทีวีมาถ่ายทำช่อง ๗ สี ช่อง ๙ อสมท.และภายในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวมีร้านค้าจำหน่ายของที่ระลึก จำหน่ายสมุนไพรพื้นบ้านต่างๆ

จุดด้อย บริเวณบริเวณสถานที่แหล่งท่องเที่ยวยังไม่ได้มาตรฐาน ป้ายบอกเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวจากถนนสายหลักเข้าหมู่บ้านงูจิ้งจอกไม่เด่นชัด เวทีจัดแสดงโชว์งู และสถานที่จอดรถยังไม่ได้พัฒนาให้ได้มาตรฐาน ที่จอดรถของนักท่องเที่ยวอยู่ห่างจากเวทีการแสดง

ดังคำกล่าวของนักท่องเที่ยว คนหนึ่ง กล่าวว่า “จำนวนนักท่องเที่ยวมาเที่ยวมีจำนวนมาก แต่สถานที่รอบบริเวณยังไม่พัฒนา รวมทั้งสถานที่จอดรถยังไม่ได้มาตรฐาน”

สมุนไพรพื้นบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น

สมุนไพรพื้นบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีทั้งหมด ๙ รส ดังนี้

๑. รสฝาด สมาน
๒. รสหวาน ชุ่มซาบ
๓. รสขม เกี่ยวกับเลือด
๔. รสหอม เป็นยาบำรุงหัวใจ
๕. รสเปรี้ยว แก้กัดเสลดในลำคอ
๖. รสมัน บำรุงเส้นเอ็น
๗. รสร้อนชูไฟธาตุ
๘. รสจืด แก้เบื่อเมา ทำลายพิษ(ว่านพิษ)
๙. รสเค็ม ชุ่มซาบ

วิธีแก้พิษงู(เบื้องต้น)

เมื่อถูกงูกัดจะต้องกินว่านพิษ ในทันที ใช้เวลานานประมาณ ๖ ชั่วโมง โดยให้กินต่อเนื่อง จะมีอาการหิวน้ำ หายใจติดขัด ง่วงนอน เคี้ยวกินและฝนแปะบริเวณแผลงูกัด จะถอนพิษช้า แต่ถ้าเคี้ยวว่านแปะบริเวณปากแผลจะถอนพิษเร็ว ทำไปเรื่อยๆ จนกว่าอาการจะหาย (เป็นการรักษาพิษเบื้องต้น) **ประธานชมรมฯ(นายปลาง พระเมือง)** เคยถูกงูจิ้งจอกกัดข้างลำตัวเขียวผิวง ใช้ว่านพิษ เคี้ยวกินและเคี้ยวแปะไว้

บริเวณปากแผล ถึงไปพบหมอที่โรงพยาบาล และอีกคนคือ **พ่อสาย อนุสุริยา** ปราชญ์ชาวบ้าน เคยถูกงูจงอางกัดประมาณ ๗ - ๘ ครั้ง ทุกครั้งที่ถูกงูกัด จะกินว่านพญาทันทิ และจะนำมาแปะบริเวณปากแผล ทุกครั้งที่ถูกงูกัดจะรักษาด้วยสมุนไพรมาโดยตลอด และเคยถูกงูกัดแบบหนักมาก ผิงเคี้ยว ได้อาไม้งัดปากงูออก พิษงูจะออกมาเป็นฟองตรงเคี้ยว

วิธีการปลูกสมุนไพร

การปลูกว่านสมุนไพร (ว่านพญาทันทิ) ให้ปลูกห่างจากสมุนไพรตัวอื่น และถ้าว่านออกดอกให้เด็ดดอกทิ้งทันที เพื่อที่จะไม่ให้แมลงมาตอมเกสร ซึ่งจะทำให้คุณภาพของว่านมีคุณภาพลดลง ถ้าลำต้นตายให้ถอนทิ้งทันที การปลูกให้เอาเหล็กมาวางไว้ข้างล่างหลุม หรือบริเวณรอบข้างก่อนที่จะเอาหัวว่านลงปลูก เคล็ดลึกเพื่อให้หัวว่านมีสภาพเย็น เป็นยา ถ้าหัวว่านแก่จัดให้ถอนหัวขึ้นมาเก็บไว้ ถึงกว่าจะถึงเวลา หรือฤดูที่จะปลูก จึงหักเอาแ่งที่แตกออกมาจากหัวแบ่งปลูกลงกระถาง

การปลูกว่านพญาทันทิ นิยมปลูกวันอังคาร ให้ปลูก สีทิศ หรือนำพิกัดติดตัวไปด้วย วิธีสังเกตว่านพญาทันทิ ตัวผู้ หรือตัวเมีย ว่านตัวผู้ สีเข้มกว่า กินแล้วเย็น ตัวเมีย กินแล้วเบื่อเมา

ดังคำกล่าวของปราชญ์ชาวบ้าน กล่าวว่า **“ต้องการให้ลูกหลานได้สืบทอดสมุนไพรพื้นบ้าน ภูมิปัญญาของท้องถิ่นไว้ กลัวมันจะสูญหายไปพร้อมกันตนเอง สิ่งที่ตนเองต้องการมากในขณะนี้คือการจัดทำเอกสารข้อมูลสมุนไพรเป็นของหมู่บ้านไว้ให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้”**

แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นในการส่งเสริม การท่องเที่ยว ในจังหวัดขอนแก่น “หมู่บ้านงูจงอาง” บ้านโคกสง่า ตำบลทรายมูล อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสรุปได้ว่า แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยว “หมู่บ้านงูจงอาง” บ้านโคกสง่า ตำบลทรายมูล อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น มีดังนี้

๑. การพัฒนาด้านการประชาสัมพันธ์ องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลทรายมูล ควรจะมีการวางแผนการประชาสัมพันธ์ให้ชัดเจนและจริงจังและอยู่ในวงกว้างกว่านี้ เพราะการประชาสัมพันธ์ในปัจจุบันนี้ยังอยู่ในวงแคบเกินไป ส่วนมากนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวจะเป็นคนขอนแก่นและทราบจากคำบอกเล่าของคนที่เคยมาเที่ยวและจากแผ่นพับแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวของจังหวัดขอนแก่น และแผ่นพับขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ดังนั้น องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น องค์การบริหารส่วนตำบลทรายมูล และหน่วยงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจังหวัดขอนแก่น ควรร่วมมือกันจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวหมู่บ้านงูจงอางแห่งประเทศไทย จังหวัดขอนแก่น บริเวณข้างถนนสายหลัก เช่นถนนมิตรภาพ แยกถนนสายน้ำพอง – กระนวน และทางแยกเข้าหมู่บ้านงูจงอาง เป็นต้น เพื่อให้ผู้สัญจรผ่านไปมาและประชาชนจังหวัดใกล้เคียงได้เห็นป้ายแหล่งท่องเที่ยวอย่างชัดเจน ดังคำกล่าวของนักท่องเที่ยวว่า **“ควรมีหน่วยงานราชการหลายๆ หน่วยงานเข้ามาช่วยกันพัฒนาในหลายๆ ด้าน เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเยี่ยมชมทำให้ชุมชนมีรายได้จากการจำหน่ายของที่ระลึก มีรายได้เพิ่มขึ้น”**

จากการแจกแผ่นพับยังไม่ทั่วถึงเท่าที่ควร องค์การบริหารส่วนตำบล ทรายมูล ควรเพิ่มความถี่ของสื่อการประชาสัมพันธ์ เช่น เคเบิลท้องถิ่น หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น และควรเพิ่มเนื้อหารายละเอียดของหมู่บ้านให้หลากหลายและกว้างขวางมากขึ้น และวิธีการประชาสัมพันธ์อีกวิธีหนึ่งที่นักท่องเที่ยวเสนอแนะคือ **“ควรจัดทำเอกสารและประชาสัมพันธ์ให้มากขึ้น จัดทำเป็นสารคดีท่องเที่ยว และควรมีการพัฒนาเว็บไซต์ตลอดด้วย”**

๒. ควรส่งเสริมการพัฒนามัคคุเทศก์ท้องถิ่น ปัจจุบันมัคคุเทศก์โดยมากจะอธิบายรายละเอียดแหล่งท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวคนไทย แต่ถ้านักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ มัคคุเทศก์ท้องถิ่นจะไม่สามารถอธิบายรายละเอียดภาษาอังกฤษได้เท่าที่ควร เพราะมัคคุเทศก์บางคนจะพูดภาษาอังกฤษได้บ้าง แต่บางคนพูดไม่ได้เลย และควรมีค่าตอบแทนให้มัคคุเทศก์ด้วย ดังคำกล่าวของคณะกรรมการสวนเต่า กล่าวว่า “มัคคุเทศก์ไม่มีค่าตอบแทนให้ แต่จะได้ค่าตอบแทนจากนักท่องเที่ยวรวมไว้ที่ได้จากการแสดงในแต่ละรอบ และคณะกรรมการจะสรรหาให้ในแต่ละวัน จะได้วันละ ๗๐ - ๑๐๐ บาท/คน”

องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบล ทราয়มูล ควรให้การสนับสนุนโดยการส่งเสริมมัคคุเทศก์ท้องถิ่นอบรมด้านภาษา มีการจัดการเรียนการสอนสำหรับมัคคุเทศก์ท้องถิ่นโดยเฉพาะ หรือส่งมัคคุเทศก์ไปอบรมภาษาเพิ่มเติม ดังคำกล่าวของเจ้าหน้าที่ อบจ. คนหนึ่งกล่าวว่า “ประเทศไทยจะเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ควรอบรมด้านภาษาเพิ่มเติม ให้กับมัคคุเทศก์ท้องถิ่น หรือผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว เพื่อรองรับคนต่างชาติ และควรจัดสรรค่าตอบแทนให้เหมาะสมกับเวลาที่ปฏิบัติงาน”

๓. แนวทางการพัฒนาด้านงบประมาณ องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น มีส่วนร่วมโดยให้การสนับสนุนงบประมาณแก่องค์การบริหารส่วนตำบล ทราয়มูล ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวหมู่บ้าน งูจงอางแห่งประเทศไทย จังหวัดขอนแก่น ปรับปรุงภูมิทัศน์ในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว ปลุกต้นไม้ให้ความชุ่มชื้น ลานจอดรถควรก่อสร้างเป็นลานคอนกรีต ให้ความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวช่วงหน้าฝน และองค์การบริหารส่วนตำบล ทราয়มูล หรือชมรมงูจงอางฯ ควรตั้งงบประมาณเป็นค่าตอบแทนให้กับมัคคุเทศก์ท้องถิ่น เพราะปัจจุบันมัคคุเทศก์ไม่มีค่าตอบแทน แต่จะได้ค่าตอบแทนจากนักท่องเที่ยวเท่านั้นดังคำกล่าวของเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นคนหนึ่งกล่าวว่า “น่าจะกระตุ้นให้ อบต.มีความคิดเป็นของตนเอง จัดสรรงบประมาณตามกำลังที่มีไม่ใช่รอรับงบประมาณจากหน่วยงานที่ไม่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง อย่าง อบจ.”

๔. แนวทางการจัดทำแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นได้บรรจุการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น ไว้ในแผนพัฒนา ๓ ปี และแผนพัฒนา ๕ ปี ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ดังคำกล่าวของเจ้าหน้าที่ องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น คนหนึ่งกล่าวว่า “การพัฒนาควรจะทำในลักษณะบูรณาการร่วมกัน ด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ เอกชน ควรให้ความร่วมมือ ให้มีส่วนร่วมในทุก ๆ ด้าน ” และองค์การบริหารส่วนตำบล ทราয়มูล ได้บรรจุการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวหมู่บ้าน งูจงอางไว้ในแผนพัฒนา ๓ ปี ของ อบต. การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจริงๆ ก็ต้องขึ้นอยู่กับงบประมาณของ อบต.ในแต่ละปี

๕. แนวทางการติดตามและประเมินผล องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ควรร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบล ทราয়มูล ร่วมกันติดตามและประเมินผล โดยการเก็บสถิตินักท่องเที่ยวเป็นรายไตรมาส ๓ เดือน ๖ เดือน ซึ่งปัจจุบัน ชมรมฯ และ คณะกรรมการหมู่บ้านจะเป็นผู้จัดเก็บสถิตินักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมหมู่บ้าน งูจงอาง และองค์การบริหารส่วนตำบล ทราয়มูล เป็นหน่วยงานภาครัฐ ควรแจกแบบสอบถามความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ตลอดจนข้อเสนอแนะต่าง ๆ จากนักท่องเที่ยว เพื่อนำผลที่ได้จากแบบสอบถามมาปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวในด้านต่างๆ ให้มากขึ้น ดังคำกล่าวของเจ้าหน้าที่ องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นคนหนึ่งกล่าวว่า “จะทำการติดตามและประเมินผลเมื่อโครงการแล้วเสร็จ โดยแจกแบบสอบถามประเมินความพึงพอใจ ความคุ้มค่า ความสนใจของนักท่องเที่ยว”

บทที่ ๕

สรุปการติดตามและประเมินผล

การติดตามและประเมินผล เรื่อง การมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น “หมู่บ้านจุงจางแห่งประเทศไทย” บ้านโคกสง่า ตำบลทรายมูล อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น เป็นการติดตามและประเมินผลในเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์ในการติดตามฯ ดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ของการติดตามและประเมินผล

๑. เพื่อต้องการทราบการมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น “หมู่บ้านจุงจางแห่งประเทศไทย” บ้านโคกสง่า ตำบลทรายมูล อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น
๒. เพื่อต้องการทราบสภาพการท่องเที่ยวของ “หมู่บ้านจุงจางแห่งประเทศไทย” บ้านโคกสง่า ตำบลทรายมูล อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น
๓. เพื่อหาแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น “หมู่บ้านจุงจางแห่งประเทศไทย” บ้านโคกสง่า ตำบลทรายมูล อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

สรุปการติดตามและประเมินผล

๑. ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วย เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลทรายมูล ผู้ใหญ่บ้าน ราษฎรชาวบ้าน มัคคุเทศก์ท้องถิ่น คณะกรรมการหมู่บ้าน ชาวบ้าน เจ้าหน้าที่ผู้ดูแลสถานที่ นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวหมู่บ้านจุงจาง บ้านโคกสง่า ตำบลทรายมูล อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

ผู้ให้ข้อมูล จำนวน ๘๐ ราย เป็นชาย ๔๒ ราย หญิง ๓๘ ราย อายุอยู่ในช่วง ๔๑-๕๐ ปี มากที่สุด (๑๘ ราย) รองลงมาอายุ ๒๑-๓๐ ปี (๑๖ ราย) อายุไม่เกิน ๒๐ ปี (๑๕ ราย) อายุ ๕๑-๖๐ ปี (๑๔ ราย) อายุ ๓๑-๔๐ ปี (๑๐ ราย) อายุ ๖๑ ปีขึ้นไป (๗ ราย)

ระดับการศึกษา พบว่า ประถมศึกษามากที่สุด (๓๑ ราย) รองลงมามัธยมปลาย/เทียบเท่า (๑๙ ราย) มัธยมศึกษาตอนต้น/เทียบเท่า (๑๘ ราย) ปริญญาตรี (๙ ราย) ปริญญาโท (๓ ราย)

๒. การมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น “หมู่บ้านจุงจางแห่งประเทศไทย” บ้านโคกสง่า ตำบลทรายมูล อำเภอน้ำพอง สรุปได้ว่าการประชาสัมพันธ์ พบว่า องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ได้มีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น “หมู่บ้านจุงจาง” โดยมีการจัดทำแผ่นพับแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวมอบให้การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย โรงแรมในจังหวัดขอนแก่น สถานประกอบการร้านค้า

ร้านอาหาร จัดทำป้ายประชาสัมพันธ์บอกสถานที่ท่องเที่ยว ซึ่งติดตั้งตามถนนสายหลัก จัดทำสารคดีแหล่งท่องเที่ยว ทาง เคทีวี ขอนแก่น ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวลงในวารสารแคนคูนขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น และยังจัดนิทรรศการในงานเทศกาลประเพณีต่าง ๆ ในจังหวัดขอนแก่น เช่นงานเทศกาลไหมประเพณีผูกเสี่ยวและงานกาชาดจังหวัดขอนแก่น งานส่งเสริมการท่องเที่ยวงานประเพณีวันจุงอาจ มีข้อความแนะนำ “วันจุงอาจขอนแก่น ๑๑ - ๑๗ เมษายน ๒๕๕๗ แหล่งท่องเที่ยวหมู่บ้านจุงอาจแห่งประเทศไทย บ้านโคกสง่า ตำบลทรายมูล อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น โครงการส่งเสริมการท่องเที่ยว สนับสนุนโดย องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น”

การจัดทำคฤหาสน์ท่องเที่ยว พบว่า องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ได้มีส่วนร่วมในการจัดอบรมอาสาสมัครคฤหาสน์ จะพาไปทัศนศึกษาดูงานนอกสถานที่ หลายปีมาแล้ว ซึ่งมีคฤหาสน์ท่องเที่ยว รุ่งหลัง เป็นลูกหลานบ้านโคกสง่า ไม่มีการอบรมแต่ได้รับการถ่ายทอดจากคณะกรรมการฯ ที่ดูแลแหล่งท่องเที่ยว ฝึกสอนวิธีการต้อนรับรวมถึงการแสดงโขนบเวที ค่าตอบแทนจะได้รับในลักษณะทริปรวมในแต่ละรอบในแต่ละวัน เป็นค่าตอบแทนที่ไม่แน่นอนวันไหนเข้าเวรถึงจะได้รับ และยังเป็นการสร้างจิตสำนึก จิตอาสาให้กับเด็ก ได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน สามารถตอบคำถาม ให้ความรู้แนะนำแก่นักท่องเที่ยว อธิบายลักษณะภูมิประเทศให้นักท่องเที่ยวได้รู้ สามารถพูดภาษาอังกฤษได้ การให้บริการที่ดีทำให้นักท่องเที่ยวมีความประทับใจและให้ค่าตอบแทนเป็นรางวัล

การจัดสรรงบประมาณ พบว่า องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ได้ตั้งงบประมาณสนับสนุน ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๘ - ปัจจุบัน องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ให้การสนับสนุนงบประมาณมาตลอด โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น เขตอำเภอน้ำพอง จำนวน ๒ ท่าน ทำการพัฒนาปรับปรุงภูมิทัศน์สถานที่แหล่งท่องเที่ยว โดยทำการก่อสร้างถนนคอนกรีตภายในแหล่งท่องเที่ยว ก่อสร้างอาคารพักผ่อนสำหรับนักท่องเที่ยว จัดระบบ ไฟฟ้าแสงสว่าง ระบบน้ำ ซึ่งองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น เข้าไปดำเนินการเอง นอกเหนือจาก องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น เข้าไปดำเนินการเองแล้วยังได้จัดสรรงบประมาณให้เป็นประจำทุกปีจนถึงปีปัจจุบัน พ.ศ.๒๕๕๗

การจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยว พบว่า องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ได้บรรจุแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ในยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไว้ในแผน ๓ ปี แต่องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น มีพื้นที่ที่ต้องดูแลทั้งจังหวัด จึงมีข้อจำกัดในการจัดสรรงบประมาณ ทำให้การท่องเที่ยวพัฒนาไม่ได้เท่าที่ควร มีหน่วยงานที่เข้าร่วมในการจัดทำแผน คือ สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานการท่องเที่ยวกีฬาจังหวัดขอนแก่น องค์การบริหารส่วนตำบล หน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบด้านการท่องเที่ยว ชมรมฯ คณะกรรมการหมู่บ้าน จะต้องมีการสำรวจความต้องการของประชาชนในพื้นที่ เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

การติดตามและประเมินผล พบว่า องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น โดยทั่วไป ได้ดำเนินการติดตามและประเมินผล ทุก ๔ เดือน(รายไตรมาส) เป็นการติดตามแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ตามยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ประเมินในภาพรวม สรุปผลการดำเนินงานทั้งปี โดยแจกแบบสอบถามประเมินความพึงพอใจของประชาชน เก็บข้อมูลและนำมาปรับปรุงด้านการท่องเที่ยวต่อไป

ที่กล่าวมาข้างต้นคือการมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น “หมู่บ้านจุงอาจแห่งประเทศไทย “ บ้านโคกสง่า ตำบลทรายมูล อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

๓. สภาพการท่องเที่ยว “หมู่บ้านจุจางแห่งประเทศไทย” บ้านโคกสง่า ตำบลทรายมูล อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

การดำเนินการท่องเที่ยวของหมู่บ้าน จุจาง ได้ดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕ ๓๘ เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งบริหารจัดการโดยชมรมฯ คณะกรรมการหมู่บ้าน มีนายปลาง พระเมือง ประธานชมรมฯ และนายบัวบาล อดทน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นประธานคณะกรรมการฯ การบริหารจัดการท่องเที่ยวเป็นรูปแบบของคณะกรรมการ และการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และส่วนราชการที่เข้ามาดูแลร่วมกัน นักท่องเที่ยวมาเที่ยวสามารถเดินทางไป-กลับได้ภายในวันเดียว การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวกับหน่วยงานของภาครัฐและภาคีเครือข่าย ในปี พ.ศ. ๒๕๓๘ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้เข้ามาดูแลโดยการก่อสร้างทรงเพาะเลี้ยง องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ได้ดำเนินการก่อสร้างถนนคอนกรีต และอาคารพักนักท่องเที่ยว มีการประชุมคณะกรรมการฯ ชาวบ้าน มารับทราบผลการดำเนินงาน รวมทั้งปัญหาและข้อเสนอแนะต่างๆ เดือนละ ๑ ครั้ง และ ประธานชมรมฯ คณะกรรมการฯ จะประสานการทำงานร่วมกับคณะกรรมการหมู่บ้านฝ่ายต่างๆ หน่วยงานภาคีเครือข่ายภาครัฐและเอกชนในการจัดกิจกรรมพัฒนา แหล่งท่องเที่ยวหมู่บ้านจุจาง มีการถ่ายทอดความรู้การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวชุมชนให้กับหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนในการศึกษาดูงาน และถ่ายทำรายการต่างๆ ทั้งรายการโทรทัศน์และหนังสือพิมพ์ ถ่ายทอดความรู้วิถีชีวิตชุมชน การดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม การอธิบายสมุนไพรในการแก้พิษเบื้องต้น ให้กับนักท่องเที่ยว คณะกรรมการหมู่บ้าน จุจาง ได้จัดทำทะเบียนสถิตินักท่องเที่ยวๆ ในแต่ละวัน เป็นรายสัปดาห์ รายไตรมาส และรายปี มีการจัดทำข้อมูลเป็นปัจจุบัน

๔. แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น “หมู่บ้านจุจางแห่งประเทศไทย” บ้านโคกสง่า ตำบลทรายมูล อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

แนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น ควรประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวมากกว่านี้ ควรพัฒนาในลักษณะบูรณาการร่วมกันทุกภาคส่วนในทุกด้าน ควรทำเป็นแหล่งท่องเที่ยวประจำจังหวัด ควรประสานงานกับบริษัททัวร์นำเที่ยวๆ ตามโรงแรมจัดเส้นทางเข้าไปชมสถานที่ท่องเที่ยวแต่ละแห่งในจังหวัดขอนแก่น เป็นโปรแกรมนำเที่ยวประจำจังหวัด ส่วนมากนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวจะหลากหลาย เด็ก ผู้ใหญ่ นักเรียน/นักศึกษา ประชาชนทั่วไป และคนต่างชาติที่มาท่องเที่ยวมีอัตราเพิ่มขึ้นค่อนข้างสูง

ควรมีการส่งเสริมด้านงบประมาณ เพื่อนำงบประมาณไปปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยว ให้เป็นธรรมชาติมากยิ่งขึ้น และควรมีการนำงบประมาณไปตั้งเป็นค่าตอบแทนให้กับมัคคุเทศก์ท้องถิ่น เพราะปัจจุบันมัคคุเทศก์ท้องถิ่นไม่มีค่าตอบแทนให้

องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ควรบรรจุแผนงานการท่องเที่ยวไว้ในแผนพัฒนา ๓ ปี เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน ควรมีการตรวจสอบและติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง อย่างน้อยปีละ ๑ ครั้ง

การอภิปรายผล

จากการวิเคราะห์ข้อมูล ได้พบประเด็นที่น่าสนใจ จึงได้นำมาอภิปรายผล ดังต่อไปนี้

๑. การมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น “หมู่บ้านจูจองแห่งประเทศไทย” บ้านโคกสง่า ตำบลทรายมูล อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น พบว่า

๑.๑ ด้านการประชาสัมพันธ์ จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น มีการส่งเสริมด้านการประชาสัมพันธ์อยู่ในวงแคบและไม่ทั่วถึง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของลำไยแสงสว่าง (๒๕๔๗) ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทขององค์การบริหารส่วนจังหวัดเลยในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของอำเภอกู่เรือ จังหวัดเลย พบว่าการท่องเที่ยวมีจุดอ่อนด้านการประชาสัมพันธ์ที่ไม่ทั่วถึงเช่นกัน ในขณะเดียวกันจะมีความแตกต่างจากงานวิจัยของ วิรุณา วรจินดา (๒๕๔๙) วิจัยเรื่อง บทบาทขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและประเพณีสำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยวได้ส่งเสริมด้านประชาสัมพันธ์ โดยใช้สื่อต่างๆ เช่น สื่อโทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ และ Internet เป็นการใช้สื่อในวงกว้าง

ทั้งนี้อภิปรายได้ว่า การมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวด้านการประชาสัมพันธ์ คือการจัดทำเอกสารแผ่นพับ การจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ เป็นการประชาสัมพันธ์ในวงแคบ สื่อโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และ Internet เป็นการใช้สื่อในวงกว้าง

๑.๒ ด้านการจัดหามัคคุเทศก์ท้องถิ่น จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า การมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ด้านมัคคุเทศก์ท้องถิ่น มีการจัดหามัคคุเทศก์ในท้องถิ่น เป็นเยาวชนในหมู่บ้านโคกสง่า โดยมีมัคคุเทศก์ท้องถิ่นสามารถปฏิบัติงานได้เป็นอย่างดีเป็นที่ประทับใจนักท่องเที่ยว มีการเปลี่ยนเวรกันมาทำงานตลอด แต่ก็มีข้อเสียด้านภาษาที่มัคคุเทศก์ส่วนใหญ่พูดภาษาอังกฤษ ได้เป็นบางคนเท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภัทรธิรา ผลงาม (๒๕๔๙) วิจัยเรื่อง การวิจัยและพัฒนาารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่าการให้บริการบางคนขาดทักษะ การสื่อสารภาษาอังกฤษ เมื่อนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมาเที่ยวไม่สามารถสื่อสารให้เข้าใจกันได้

ทั้งนี้อภิปรายได้ว่า เยาวชนที่ได้รับการคัดเลือกให้ เป็นมัคคุเทศก์ ท้องถิ่นนั้น เป็นการส่งเสริมให้เยาวชนได้มีส่วนร่วม ในการทำงาน มีความตั้งใจในการทำงานของมัคคุเทศก์ท้องถิ่นที่อาสาทำงานเพื่อชุมชน ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเข้มแข็งเป็นที่ประทับใจของนักท่องเที่ยว เป็นการถ่ายทอดมารุ่นต่อรุ่น โดยไม่มีค่าตอบแทนให้ แต่มัคคุเทศก์ท้องถิ่นก็จะได้ค่าตอบแทนจากนักท่องเที่ยวมารวมกันก่อน ค่อยบริหารจัดการ

๑.๓ การจัดสรรงบประมาณ จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า การมีส่วนร่วมขององค์การบริหาร ส่วนจังหวัดขอนแก่น ด้านการจัดสรรงบประมาณ มีการเข้าไปดำเนินการเอง และสนับสนุนงบประมาณให้เงินอุดหนุนไปดำเนินการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ลำไย แสงสว่าง (๒๕๔๗) ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทขององค์การบริหารส่วนจังหวัดเลยในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของอำเภอกู่เรือ จังหวัดเลย ผลการวิจัยพบว่า มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยว มีความพร้อมในด้านบริการ บทบาทขององค์การบริหารส่วนจังหวัดเลย ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ได้แก่ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว พัฒนาอาชีพของประชาชน การประชาสัมพันธ์ และการจัดทำแผนการส่งเสริมการท่องเที่ยวทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

ทั้งนี้อภิปรายได้ว่า แหล่งท่องเที่ยวหมู่บ้าน จูจอง บ้านโคกสง่า ตำบลทรายมูล อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น เป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ควรปรับปรุงบริเวณรอบแหล่งท่องเที่ยวให้มีความเป็นธรรมชาติมากที่สุด เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวมาเที่ยวชม และที่สำคัญควรขยายพันธ์เพิ่มมากขึ้น การพัฒนาแหล่ง

ท่องเที่ยวควบคู่กับการส่งเสริมกลุ่มอาชีพ การจัดทำของที่ระลึกที่มีความหลากหลาย สามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนได้เป็นอย่างดี การจัดระเบียบของร้านค้า ร้านขายของที่ระลึก ร้านขายอาหาร ควรจัดให้เป็นระบบ แบ่งโซนกัน เพื่อความสะดวก และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสถานที่ท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น

๑.๔ ด้านการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยว จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่าการมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ด้านการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิรุณา วรจินดา (๒๕๔๙) ได้วิจัยเรื่อง บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยว กรณีศึกษาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและประเพณีสำคัญในจังหวัดมหาสารคาม ผลการวิจัยพบว่า บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ได้แก่การส่งเสริมด้านการประชาสัมพันธ์ โดยใช้สิ่งต่าง ๆ นับตั้งแต่ สื่อพื้นบ้าน สื่อโทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ และการประชาสัมพันธ์สินค้าทาง Internet นอกจากนี้ยังมีบทบาทในการพัฒนาอาชีพและส่งเสริมรายได้แก่บุคคลและชุมชน มีการจำหน่ายสินค้าแก่นักท่องเที่ยว และยังมีบทบาทในการจัดทำแผนการท่องเที่ยวประจำปี และแผน ๓ ปี อีกด้วย

ทั้งนี้อภิปรายได้ว่า องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ได้จัดทำแผนพัฒนา ๓ ปี ซึ่งได้บรรจุในยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านการท่องเที่ยวขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น

๑.๕ การติดตามและประเมินผลนั้น บางประเด็นได้สอดคล้องกับการวิจัยของนิตยา สารราษฎร์ (๒๕๔๖) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หมู่บ้านวัฒนธรรมผู้ไทย บ้านโคกโก่ง ตำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการวิจัยพบว่า “หมู่บ้านจุงอาจแห่งประเทศไทย” บ้านโคกสง่า ตำบลทรายมูล อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ยังคงมีการอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นได้อย่างเหนียวแน่น ความสัมพันธ์ในชุมชนยังดำเนินไปในระบบเครือญาติ มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีการเผยแพร่วัฒนธรรมชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้แก่นักท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ยังส่งผลดีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และก่อให้เกิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยการเข้าไปมีส่วนร่วมของชุมชน และก่อให้เกิดการกระจายรายได้สู่ชนบท นับได้ว่า การส่งเสริมการท่องเที่ยวในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งจะส่งผลดีต่อการพัฒนาชนบท เพื่อมุ่งไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้อีกวิธีหนึ่ง โดยการดำเนินการจะต้องมีการติดตามและประเมินผล เพื่อปรับปรุงให้สอดคล้องกับวิถีชุมชนต่อไป

ทั้งนี้อภิปรายได้ว่า “หมู่บ้านจุงอาจแห่งประเทศไทย” บ้านโคกสง่า ตำบลทรายมูล อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น เป็นการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยชาวบ้านเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารและ หารายได้เข้าชุมชน ตามวิถีชีวิตชาวบ้าน พบว่าองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ดำเนินการติดตามและประเมินผลปีละ ๑ ครั้ง

๒. สภาพการท่องเที่ยวของ “หมู่บ้านจุงอาจแห่งประเทศไทย” บ้านโคกสง่า ตำบลทรายมูล อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น นั้น จุดเด่น ที่เป็นเอกลักษณ์ของหมู่บ้าน คือ เป็นหมู่บ้านที่คน ในหมู่บ้านทุกหลังที่เลี้ยงมีพิชไไว้ได้ขุนบ้าน และการแสดงโชว์ของคนชมมวยกับงู สร้างชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั้งในประเทศและต่างประเทศ มีแห่งเดียวในโลก เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มีความเป็นธรรมชาติ ที่สำคัญและเป็นเอกลักษณ์ของหมู่บ้าน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นิตยา สารราษฎร์ (๒๕๔๖) เป็นแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติและมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น

๓. แนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดขอนแก่น ของ “หมู่บ้านจุงอาจแห่งประเทศไทย” บ้านโคกสง่า ตำบลทรายมูล อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่นนั้น ควรส่งเสริมพัฒนาการประชาสัมพันธ์ เพราะ อยู่ในวงแคบมากและไม่ทั่วถึง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ลำไย แสงสว่าง (๒๕๔๓) ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทองค์การบริหาร

ส่วนจังหวัดเลยในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของอำเภอภูเรือ จังหวัดเลย พบว่ามีจุดอ่อนด้านการประชาสัมพันธ์ที่ไม่ทั่วถึง ในขณะที่เดียวกันจะมีความแตกต่างจากงานวิจัยของวิรุณา วรจินดา (๒๕๔๙) ได้วิจัยเรื่องบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยว กรณีศึกษาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและประเพณีสำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยวได้ส่งเสริมด้านประชาสัมพันธ์ โดยใช้สื่อต่างๆ นับตั้งแต่สื่อพื้นฐาน สื่อโทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ ทั้งทางอินเทอร์เน็ต เป็นการใช้อย่างกว้าง ทั้งรูปแบบการใช้สื่อและเนื้อหาของการประชาสัมพันธ์ ตลอดทั้งการพัฒนาส่งเสริมอาชีพภูมิปัญญาของชาวบ้าน ความร่วมมือระหว่างองค์กรภาครัฐ และเอกชน และการอนุรักษ์ธรรมชาติ และมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น

แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว “หมู่บ้านจุงอองแห่งประเทศไทย” บ้านโคกสง่า ตำบลทรายมูล อำเภอโนนสูง จังหวัดขอนแก่น จากผลการวิเคราะห์พบว่า องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ส่งเสริมการท่องเที่ยวด้านการปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณแหล่งท่องเที่ยว ด้านมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ครอบบรมมัคคุเทศก์ ให้มัคคุเทศก์ท้องถิ่นสามารถปฏิบัติ งานได้เป็นอย่างดีมีการเปลี่ยนเวรกันมาทำงาน ก็มีพูดภาษาอังกฤษได้บ้าง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภัทธิรา ผลงาม (๒๕๔๙) ได้ทำการวิจัยและพัฒนาวิธีการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่าการให้บริการบางคนขาดทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษ เมื่อนักท่องเที่ยวต่างชาติมาเที่ยวไม่สามารถสื่อสารให้เข้าใจได้

การติดตามและประเมินผลครั้งนี้ ได้ข้อค้นพบที่น่าสนใจ คือ แหล่งท่องเที่ยว “หมู่บ้านจุงอองแห่งประเทศไทย” บ้านโคกสง่า ตำบลทรายมูล อำเภอโนนสูง จังหวัดขอนแก่น เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ควรอนุรักษ์ไว้ เป็นหมู่บ้านเดียวในประเทศไทยที่ชาวบ้านทุกหลังคาเรือนเลี้ยงงูมีพิษไว้ นำงูออกแสดงโชว์คนชมยกย่อง และการขายสมุนไพรพื้นบ้านที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดกันมาตั้งแต่รุ่น ปู่ ย่า ตา ยาย จนมาถึงรุ่น ลูก หลาน ในปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการติดตามฯ มีดังนี้

๑. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

๑) จากการติดตามและประเมินผล พบว่า องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ได้มีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวจังหวัดขอนแก่น ของหมู่บ้านจุงออง บ้านโคกสง่า ยังไม่แพร่หลายอยู่ในวงแคบ และยังพัฒนาไม่ได้มาตรฐาน ซึ่งผลทำให้นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวส่วนใหญ่อยู่ในจังหวัดขอนแก่น และจังหวัดใกล้เคียง มาเที่ยวแบบไป-กลับ

๒) จากการติดตามและประเมินผล พบว่า องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ได้มีส่วนร่วมในการจัดอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ผ่านมาหลายปี มัคคุเทศก์ท้องถิ่นปัจจุบันยังไม่ได้รับการอบรมเป็นทางการ ไม่ได้ตั้งค่าตอบแทนให้กับมัคคุเทศก์ ดังนั้น องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น และองค์การบริหารส่วนตำบล ทรายมูล ควรพิจารณาจัดหา งบประมาณในการจัดอบรมให้ความรู้มัคคุเทศก์ท้องถิ่น และจัดหาค่าตอบแทนให้กับมัคคุเทศก์ เพื่อเป็นขวัญกำลังใจให้กับเด็กที่มีจิตอาสา ในการตั้งใจปฏิบัติหน้าที่และให้บริการแก่นักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี

๓) จากการติดตามและประเมินผล พบว่า องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ได้มีส่วนร่วมในการจัดสรรงบประมาณทุกปีให้เป็นตัวเงิน และเข้าไปดำเนินการเอง เช่นการสนับสนุนงบประมาณจัดงานส่งเสริมการท่องเที่ยวงาน ประเพณี “วันจุงออง ขอนแก่น” ดังนั้น องค์การบริหารส่วนตำบล ทรายมูล เป็น

หน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง และคณะกรรมการ ชมรมหมู่บ้านจุฬาราชมนตรีแห่งประเทศไทย ควรร่วมมือกันในการจัดหางบประมาณ หาแหล่งรายได้ เช่น การจัดทำของที่ระลึก ให้มีความหลากหลายเพิ่มรายได้ เพื่อจะได้นำเงินมาบริหารจัดการภายในแหล่งท่องเที่ยว ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้ดีขึ้น

๔) จากการติดตามและประเมินผล พบว่า องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ได้จัดทำแผนพัฒนาตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น บรรจุไว้ในแผน ๓ ปี ในส่วนขององค์การบริหารส่วนตำบล ทราชมูล เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง ควรกำหนดนโยบายในการปฏิบัติงานเพื่อเป็นแนวทางเดียวกัน ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้ถือปฏิบัติอย่างจริงจัง

๒. ข้อเสนอแนะในการติดตามและประเมินผลครั้งต่อไป

๑) ควรมีการติดตามและประเมินผล ในเชิงสำรวจ เกี่ยวกับสภาพและปัญหาของแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในจังหวัดขอนแก่น หรือในจังหวัดอื่น

๒) ควรทำการติดตามและประเมินผล เชิงคุณภาพ เกี่ยวกับจุดอ่อนและจุดแข็งของแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในจังหวัดขอนแก่น เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกมากขึ้น และเพื่อจะได้นำข้อมูลไปปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ ต่อไป

๓) ควรติดตามและประเมินผล เชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของชุมชน โดยให้ความรู้แก่ภาคีที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ ทั้งการใช้ภาษาต่างประเทศให้ถูกต้องอีกด้วย

๔.) ควรติดตามและประเมินผล แบบผสม ทั้งการเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ การมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในเขตพื้นที่อื่น ทั้งนี้เพื่อจะได้ทราบข้อมูลเชิงกว้าง และเชิงลึก

บรรณานุกรม

- กัสดาล ภูสิงหา. ๒๕๔๒. การเสริมบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว : กรณีศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเปิดกับบึงหนองโคตร อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์. มหาวิทยาลัยศิลปศาสตร์ : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ชาย โพธิ์สีดา. ๒๕๕๐. ศาสตร์และศิลปะแห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพมหานคร : อัมรินทร์พรินต์ติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง.
- ดุขฎิ์ อายุวัฒน์ และคณะ. ๒๕๓๕. การมีส่วนร่วมของชาวบ้านในงานวนศาสตร์ชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนห้วยม่วงโครงการวิจัยวนศาสตร์ชุมชน. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ทวีทอง หงส์วิวัฒน์. ๒๕๒๗. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ : ศักดิ์โสภณาการพิมพ์.
- หัตถดาว บุญปาล. ๒๕๓๐. ปัจจัยบางประการที่มีผลต่อการเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนในเขตพื้นที่ ตำบลสวก อำเภอเมือง จังหวัดน่าน. วิทยานิพนธ์. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- นิตยา สารราษฎร์. ๒๕๔๖. การศึกษาการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ : กรณีศึกษาหมู่บ้านวัฒนธรรมผู้ไทย บ้านโคกโก่ง ตำบลกุดเค้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์. วิทยานิพนธ์. มหาวิทยาลัยศิลปศาสตร์ : สถาบันราชภัฏมหาสารคาม.
- ปรัชญา เวสารัชช์. ๒๕๔๕. การปกครองท้องถิ่นไทย. กรุงเทพฯ
- พระมหาสุทนต์ อ่อน. ๒๕๔๑. การศึกษาศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ศึกษาเฉพาะกรณี : เส้นทางสายลำน้ำกก. วิทยานิพนธ์. มหาวิทยาลัยศิลปศาสตร์. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พรชัย รัศมีแพทย์. ๒๕๔๐. หลักกฎหมายการปกครองท้องถิ่นไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ไพรัตน์ เตชะรินทร์. ๒๕๒๗. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ : สำนักงานข้าราชการพลเรือน.
- ลำไย แสงสว่าง. ๒๕๔๗. บทบาทขององค์การบริหารส่วนจังหวัดในการส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอภูเรือ จังหวัดเลย. การค้นคว้าอิสระ. มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม : มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.
- วิรุณา วรจินดา. ๒๕๔๙. บทบาทขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและประเพณีสำคัญในจังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์. มหาวิทยาลัยศิลปศาสตร์ : มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.
- วัชรพล กิ่งพุ่ม. ๒๕๕๐. บทบาทขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาเขื่อนอุบลรัตน์ อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์. มหาวิทยาลัยศิลปศาสตร์ : มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.

วิรัตน์ นาคนชม. ๒๕๔๘. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว.

วิทยานิพนธ์. มหาบัณฑิตสาขารัฐประศาสนศาสตร์ : มหาวิทยาลัย

ภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ.

อุดม บัวศรี และคณะ. ๒๕๓๔. รายงานการวิจัยเรื่อง การพัฒนาการท่องเที่ยวใน

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

อุทัย หิรัญโต. ๒๕๒๓. การปกครองท้องถิ่น. กรุงเทพฯ : โอเพียนส์ไตร์.

องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น. ๒๕๔๗. คู่มือประกอบการประชุมสภาองค์การบริหาร

ส่วนจังหวัดขอนแก่น. กองกิจการสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น :

องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น. ๒๕๕๓. แผนพัฒนาสาม(ปี ๒๕๕๓-๒๕๕๕) องค์การบริหาร

ส่วนจังหวัดขอนแก่น. กองแผนและงบประมาณ.

องค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน. ๒๕๕๑. แผนพัฒนาสาม (ปี ๒๕๕๒-๒๕๕๔) องค์การบริหาร

ส่วนตำบลสวนหม่อน. สำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน.

ข้อมูลเชิงวิชาการ - ท่องเที่ยว. ๒๕๔๘. <http://www.most.go.th/tour> dcdescription.htm)

ภาคผนวก

ภาพกิจกรรมการตรวจติดตามฯ

ป้ายทางเข้าสถานที่ท่องเที่ยว

ทางเข้าเวทีการแสดงโชว์งู

เวทีการแสดงโชว์

การแสดงโชว์ฟ้อนรำกับัง

การแสดงโชว์กับบง

แสดงการต่อสู้กับบง(ผู้ใหญ่)

แสดงการต่อสู้กับบง(เด็ก)

แสดงโชว์การต่อสู้กับงู

เดินแสดงโชว์ให้นักท่องเที่ยวชมอย่างใกล้ชิด

นักท่องเที่ยว(ใจกล้า)เอางูคล้องคอ

สัมภาษณ์ประธานชมรมฯ และปราชญ์ชาวบ้าน
(นายปลาง พระเมือง, นายสาย อนุสุริยา)

สัมภาษณ์ประธานชมรมฯ และปราชญ์ชาวบ้าน
(นายปลาง พระเมือง, นายสาย อนุสุริยา)

ปราชญ์ชาวบ้านทั้งสองท่าน
(นายหนูเกณท์ โตทรายมูล, นายสาย อนุสุริยา)

ถังไม้บรรจุไว้ทำการแสดงบนเวที

สัมภาษณ์ชาวบ้านโคกสง่า

ป้ายประชาสัมพันธ์วันงาช้าง

สัมภาษณ์นักท่องเที่ยว

สัมภาษณ์นักท่องเที่ยว

สัมภาษณ์นักท่องเที่ยว

ก่อสร้างอาคารแสดงโชว์งู

กรงเพาะเลี้ยงงูให้นักท่องเที่ยวชม

กรงงูไว้ให้นักท่องเที่ยวชม

ป้ายชื่องู(ฉาษา)

หว้านพญา (แก้งักัด)

ผู้บริหารของ อบจ.ขอนแก่น ร่วมงานวันงูจงอาง

ชาวบ้านที่เข้าร่วมงานวันงูจงอาง

ชาวบ้านที่เข้าร่วมงานวันงูจงอาง

การมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยว

หมู่บ้านจุงอาจแห่งประเทศไทย จังหวัดขอนแก่น

บ้านโคกสง่า ตำบลทรายมูล อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

คณะที่ปรึกษา

๑. ดร.พงษ์ศักดิ์ ตั้งวานิชกพงษ์ นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น
๒. นายสิทธิกุล ภูคำวงศ์ รองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น
๓. นางวัชรภรณ์ ผ่องใส รองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น
๔. นายวัฒนา ช่างเหลา รองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น
๕. นางสุมาลี ฐานวิเศษ ปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น
๖. นายธาดา พรหมสาขา ณ สกลนคร รองปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น
๗. นางสาวนงลักษณ์ รัตนจันทร์ รองปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น
๘. นายประสิทธิ์ อุดมชนะธีระ รองปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น

คณะกรรมการติดตามและประเมินผลแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น

๑. นายอดุลย์ คามดิษฐ์ สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ประธานกรรมการ
๒. นายเดชคำรณ สิงคลีบุตร สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น กรรมการ
๓. นายอนุชา ตั้งวานิชกพงษ์ สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น
๔. นายบรรเลง ศรีภา ผู้แทนประชาคมท้องถิ่น กรรมการ
๕. นายบุญมา นามวงษา ผู้แทนประชาคมท้องถิ่น กรรมการ
๓. ท้องถิ่นจังหวัดขอนแก่น กรรมการ
๔. โยธาธิการและผังเมือง กรรมการ
๕. นายประสิทธิ์ อุดมชนะธีระ รองปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น กรรมการ
-ปริญญาโท รัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น
๖. รองศาสตราจารย์ วิไลวัจน์ กฤษณะภูติ ผู้ทรงคุณวุฒิ กรรมการ
ข้าราชการบำนาญ
-ปริญญาดรี สาขารัฐศาสตรบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
-ปริญญาดรี สาขาสังคมสงเคราะห์ศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
-ปริญญาโท สาขาสังคมวิทยามหาบัณฑิต(สังคมสงเคราะห์) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
๗. นายประยุทธ์ ชาญนวงศ์ ผู้ทรงคุณวุฒิ กรรมการ
ข้าราชการบำนาญ
-ปริญญาดรี สาขารัฐศาสตรการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
-ปริญญาดรี สาขาสังคมสงเคราะห์ศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
๘. นายเพชร มุลป้อม ผู้อำนวยการกองแผนและงบประมาณ กรรมการ
-ปริญญาดรี สาขารัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
-ปริญญาโท ศาสตรมหาบัณฑิต(รัฐศาสตรการปกครอง) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยวิทยาเขตอีสาน

คณะทำงาน

๑. นายประเสริฐ ชมนาวัง นักบริหารงานนโยบายและแผน ๗ คณะทำงาน
-ปริญญาดรี ครุศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยครูเลย
-ปริญญโท ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต บริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น
๒. นางนวลมณี เหล่ากุนทา เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน ๗ว คณะทำงาน
-ปริญญาดรี รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
-ปริญญโท รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
๓. นางพวงเพชร เมืองสนธิ์ นักวิชาการสิ่งแวดล้อม ๗ว คณะทำงาน
-ปริญญโท สาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๔. นายอภิเดช สุระมณี เจ้าหน้าที่ วิเคราะห์นโยบายและแผน ๕ คณะทำงาน
-ปริญญาดรี บริหารธุรกิจ สาขาการจัดการทั่วไป มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด
-ปริญญโท รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ